

Modalitet *de re* og identitet på tvers av verdener – en komparativ analyse av David Lewis' og Saul Kripkes filosofi om modalitet.

***De re* modality and identity across possible worlds – a comparative analysis of David Lewis' and Saul Kripke's modal philosophy.**

Ragnhild Hogstad Jordahl

UiB

Høst 2008

Innholdsfortegnelse

Summary	4
1. Innledning	5
1.1 Modalitet – mulighet og nødvendighet	5
1.2 Mulige verdener	7
1.3 Modalitet de dicto og de re	10
1.4 Kontrafaktiske påstander	12
1.5 Forskjellige modallogiske systemer	13
2. Problemer som knytter seg til mulige verdener	20
2.1 Mulige men ikke-aktuelle objekter	21
2.2 Identitet på tvers av verdener	22
3. David Lewis – Innledning	28
4. Modal Realisme	28
4.1 En introduksjon til Lewis' syn på mulige verdener	28
4.2 Mulige verdener, modalitet de re og motparter	31
4.3 Modal Realisme – abstrakt eller konkret?	36
5. Avgrensning	37
5.1 Hva gjør en mulig verden til én verden	37
5.2 Forhold mellom verdener – nærhet og likhet	39
6. Aktualitet	41
6.1 Hva eksisterer aktuelt?	41
6.2 Motpartsrelasjonen og aktualitet	44
7. Motpartsteori	49
7.1 Identitet eller motpartsteori?	49
7.2 Identitet ved overlapping mellom verdener	54
7.3 Individier som eksisterer på tvers av verdener	55
7.4 Motpartsrelasjonen	60
8. Oppsummering	63
9. Saul Kripke – Innledning	65
10. Meningsteorier – navn og bestemte beskrivelser	65
11. Fire problemer i forhold til navn og bestemte beskrivelser	68
11.1 Referanse til ikke-eksisterende objekter	71
11.2 Negativ eksistens	72
11.3 Substituering av egennavn hvor setningens mening forandres	72
11.4 "Freges Puzzle" - hvordan kan identitetsutsagn være informative?	73
11.5 Russells konklusjon	74
11.6 Kritikk av Russells teori	75

12. Skillet mellom a priori og nødvendig	75
13. Kripkes navneteori; rigide betegnelser og identitet på tvers av verdener	79
13.1 Navn som rigide betegnelser	79
13.2 Trenger vi et identitetskriterium på tvers av verdener?	80
13.3 Identitet på tvers av verdener – Kripkes kritikk av Russell	85
13.4 En kausalhistorisk navneteori	87
14. Identitetsutsagn – nødvendige eller kontingente?	90
14.1 Kontingente identitetsutsagn – er dette mulig?	91
14.2 Identitetsutsagn mellom navn	93
15. Kripkes mulige verdener	97
16. Oppsummering	100
17. Problemer for motpartsteorien	102
17.1 Irrelevans og bekymringer	102
17.2 Intuisjoner om sannhet og gyldighet	108
18. Problemer knyttet til identitet og identifisering på tvers av verdener	110
18.1 Identitet på tvers av verdener	110
18.2 Ikke-trivielle essenser	116
18.3 Opphav	118
18.4 Identifisering på tvers av verdener og stipulering	120
19. Konklusjon	126
Litteraturliste	130

Summary

This paper is concerned with modality *de re*, and how possible worlds best represents this kind of modality. There are mainly two different ways for possible worlds to represent modality *de re*; either we have trans world identity, where an individual will exist in many possible worlds, and modal properties will be represented in other possible worlds by this individual. Alternatively we have counterpart theory, where an individual will have counterparts in other possible worlds, connected through similarity, and in this case the modal properties are expressed through these counterparts. The counterpart theory was developed by David Lewis as part of his doctrine of modal realism, where possible worlds are seen as fully real, fully existent, concrete objects. This is opposed to more common thoughts revolving around possible worlds, where these are seen as abstract objects; as maximal consistent states of affairs, as possible states or histories of the world, or as counterfactual situations. Saul Kripke can be placed in this latter category, but his approach differs from many in his focus on the meaning of proper names. His views on names points towards a different approach to possible worlds; an approach that might avoid common problems associated with modality *de re*. In his view the proper names of individuals will guarantee that the same person can exist in many different possible worlds, and that the name will point to this very individual in every possible world, without creating problems concerning how we are supposed to recognize the individual, or how this is possible in relation to the principle known as the indiscernibility of identicals. The counterpart theory can also be viewed as a response to these problems, but for Lewis the counterpart relation seems to be motivated just as much by the fact that he sees possible worlds as really existing objects, which makes the idea of entities existing in multiple possible worlds much harder to accept.

The main focus will be on Lewis' *Counterfactuals* and *On the Plurality of Worlds*, and on Kripke's *Naming and Necessity* and "Identity and Necessity".

1. Innledning

Denne avhandlingen skal dreie seg om mulige verdener, og hvordan man forestiller seg at disse best representerer modalitet *de re*. Grovt sett har man to muligheter i forhold til dette; enten aksepterer man at individer eksisterer i flere ulike mulige verdener og at disse er forbundet gjennom identitet, og at essensielle og aksidentelle egenskaper representeres gjennom disse, eller så vil man begrense individers eksistens til én mulig verden, slik at modalitet representeres gjennom et individs motparter i andre mulige verdener. Dette siste synet er svært sentralt i David Lewis' filosofi, mens jeg har valgt å se nærmere på Saul Kripke som representant for et syn som forutsetter identitet på tvers av verdener. Hovedsakelig har jeg lagt vekt på to av Lewis' bøker, *Counterfactuals* og *On the Plurality of Worlds*, og på Kripkes artikkel "Identity and Necessity" og hans bok *Naming and Necessity*. Fokuset vil være på metafysiske og til dels språkfilosofiske aspekter ved mulige verdener; hva er en mulig verden, hvilken eksistens kan man si at mulige verdener har, hvordan forklarer vi objektors essensielle og aksidentelle egenskaper, og hvilke konsekvenser kan modalitet og mulige verdener ha for hvordan vi ser på språket vårt, da særlig i forhold til egennavn? Lewis' og Kripkes filosofi er ikke forskjellige kun i forhold til hvilke meninger de har om mulige verdener og mulige objekter, de ligger også langt fra hverandre i den måte de skriver om temaene. Der hvor Lewis er meget utbroderende og presis i sin beskrivelse av mulige verdener og deres innbyggere og relasjoner verdener imellom, er Kripke knapp og til dels muntlig i stilen, og bruker mulige verdener som et middel til å forklare andre begreper heller enn å utforske begrepet ytterligere i seg selv.

1.1 Modalitet – mulighet og nødvendighet

Begrepet modalitet kommer fra det latinske ordet *modus*, som betyr måte. De modaliteter som skal omtales i denne avhandlingen er de såkalte aletiske (fra gresk *aletheia*, som betyr sannhet) modaliteter, som omfatter begrepene om nødvendig, mulig, kontingent og umulig sannhet. Det finnes andre typer modalitet, som *temporale* modaliteter; "det er nå tilfelle at *p*", "det var tidligere tilfelle at *p*", *epistemiske* modaliteter; "man vet at *p*", "man vet ikke at *p*", *deontiske* modaliteter "det er tillatt at *p*", "*p* er påbudt" etc. men de vil ikke være vesentlige her.

Når vi sier at noe er nødvendig eller mulig, så involverer dette en evaluering av påstander som ikke bare gir som resultat at noe er sant eller usant, men også en evaluering av hva slags type sannhet det er; om vi snakker om en nødvendig sannhet, en kontingent sannhet, om noe kunne vært mulig eller om noe er umulig. Det som er nødvendig er slik at det ikke kan være annerledes, mens det som er kontingent kan sees som det motsatte av nødvendighet, noe som kunne vært annerledes. Det mulige er noe som kan være tilfelle, mens det umulige ikke kan være tilfelle. Begrepene nødvendig, mulig, umulig og kontingent kaller vi for modale begreper. Disse kan forklares eller defineres ut fra hverandre, slik at om noe er nødvendig er dette ekvivalent med at det ikke er mulig at det ikke er tilfelle.

Slike modale påstander skiller seg fra det vi kaller kategoriske påstander ved at de unndrar seg empiriske undersøkelser (Bricker 2008:112). Kategoriske påstander dreier seg om hvordan ting er aktuelt, hva som er tilfelle, og kan derfor undersøkes empirisk. Modale påstander vil heller ha det kjennetegn at de ikke kan avgjøres gjennom empiriske undersøkelser; likevel kan vi argumentere for at vi kan finne empirisk belegg for visse modale utsagn. For eksempel vil det være slik at visse kausale forhold er slik at vi kan avgjøre sannhetsverdien til enkelte kontrafaktiske påstander. Dette kan være påstander av formen "hvis det hadde vært tilfelle at..., så ville det være tilfelle at...". De problemene vi har i forhold til å avgjøre sannhetsverdier til modale påstander er nok særlig fremtredende om man skal avgjøre om noe er nødvendig tilfelle, men også de andre modale begrepene er notorisk vanskelige i forhold til dette. Hvordan skal vi for eksempel avgjøre om noe som ikke er tilfelle likevel kunne vært mulig, eller om noe som er tilfelle kanskje kunne vært annerledes, når våre empiriske undersøkelser kun gir oss kategoriske sannheter?

Nettopp dette er noe av grunnen til at det har vært sterk motstand mot denne typen tenkning innenfor empiristiske filosofiske tradisjoner. Når man snakker om modalitet omtaler man ting som ikke kan spores tilbake til empiristiske konfrontasjoner med verden; erfaring kan ikke si hva som nødvendigvis er tilfelle til forskjell fra det som kontingent er tilfelle, men kun hva som faktisk er tilfelle. Dermed vil det være slik at man kan argumentere for at vår opplevelse av verden ikke viser noen modal struktur, eller modale kjennetegn, og det vil dermed også være grunnløst for oss å benytte oss av modale begreper i vår strukturering av verden. I forhold til dette vil man kunne si at dette har en funksjon kun i forhold til språket, man kan tross alt ikke benekte selve begrepene eksistens. Innehar man en slik holdning mener man at modal struktur kun er et språklig fenomen, men at de ikke har noen funksjon reelt sett, ute i

den virkelige verden. Begrepene reflekterer da kun det at vi har bestemt oss for å bruke visse ord på visse måter. Som motargument til dette kan man kanskje trekke frem det at modal tenkning er noe som ligger meget naturlig for mennesket, og at man ved å snakke om en modal struktur i verden kun omtaler tanker som allerede eksisterer

1.2 Mulige verdener

Begrepet om mulige verdener blitt innført for å kunne forklare og gi en vurdering av våre problematiske modale utsagn. Dette begrepet stammer fra Leibniz, som omtalte vår verden som den beste av alle mulige verdener som Gud kunne ha skapt (Leibniz 1998:128). Når vi tenker oss uttrykk med begrepene ”muligens...” og ”nødvendigvis...”, så blir disse uttrykkene som kvantorer i forhold til mulige verdener. Å snakke om at en påstand p er nødvendig sann, blir lignende som det å bruke en universell kvantor over mulige verdener, det er å si for enhver mulig verden W , så er p sann i W . Og for en mulig sannhet vil det være slik at det å si at en påstand p er mulig vil være som om man hadde en eksistenskvantor i forhold til mulige verdener, da dette er å si at det finnes minst én mulig verden W , slik at p er sann i W . Våre fire modale påstander sees altså på følgende måte i forhold til mulige verdener:

- Nødvendige påstander: sanne i enhver mulig verden.
- Mulig sanne påstander: sanne i minst én mulig verden
- Kontingente påstander: kunne vært annerledes, de er sanne (evt. usanne) i den aktuelle verden, men ikke i alle andre mulige verdener
- Umulig sanne påstander, eller nødvendig usanne påstander: ikke sanne i noen mulig verden

Slik sett blir disse uttrykkenes sannhetsverdi determinert av kategoriske egenskaper, ikke bare ved denne, men også ved andre mulige verdener.

Innføringen av begrepet om mulige verdener er ment å være klargjørende, det skal gjøre våre tanker omkring modalitet mer håndterlige og ryddige. Det er likevel slik at dette begrepet har skapt en del nye problemer som bør løses før man kan få utnyttet det rammeverket som mulige verdener gir fullt ut. Aller først må vi ta stilling til spørsmålet om hva en mulig verden egentlig er. I forordet til sin bok *Naming and Necessity* foreslår Kripke at disse best forstås

som en mulig forfatning av verden, en mulig historie for verden, eller som kontrafaktiske situasjoner (Kripke 1981:15), og han refererer også til mulige verdener som totale ”måter verden kunne ha vært” (Kripke 1981:18). Lewis ser på mulige verdener som reelt eksisterende entiteter som ikke skal reduseres til noe annet, men som eksisterer i sin egen rett, og Alvin Plantinga forklarer en mulig verden som et maksimalt mulig saksforhold.

John Divers’ bok *Possible Worlds* gir en gjennomgang av disse ulike tilnærminger til mulige verdener. Hans fokus ligger på det vi kan kalle realistiske holdninger til mulige verdener, altså de retninger som aksepterer at det eksisterer et mangfold av mulige verdener, på en eller annen måte. Denne retningen vil altså inkludere både Lewis, Kripke og Plantinga. Likevel er det slik at denne grenen av tanker omkring mulige verdener er innbyrdes svært mangslungen; fra Lewis’ tanker om reelt eksisterende entiteter, og til ulike analyser som ser på mulige verdener som sett av påstander, saksforhold og lignende. Vi kan dermed si at vi har to grener av denne realismen hva mulige verdener angår; den genuine realismen og den aktualistiske realismen. Divers begrunner sitt valg om å kalle begge disse retningene ”realisme” med at dette stemmer godt overens med hvordan talsmenn for de forskjellige måtene å forklare mulige verdener ser på seg selv. Lewis mener at hans forklaring representerer den eneste sanne realismen, og betegner andre som *ersatzers* i forhold til mulige verdener, mens aktualistiske realister som Plantinga kan holde at de er de virkelige realister, mens de beskriver Lewis’ retning som reduksjonistisk. Dermed konkluderer Divers med å akseptere begge disse retningene som realister i forhold til mulige verdener; ”My ecumenical usage respects the positive claim made by each camp on the term ‘realism’ (Divers 2002:300). Dette på tross av at retningene er svært forskjellige i forhold til hva de mener mulige verdener er.

De genuine realistene med Lewis i spissen ser på mulige verdener som en stor mengde med reelt eksisterende objekter, hvor kun én av disse er aktuelt eksisterende, mens de andre er uaktualiserte muligheter. Disse verdenene er typisk sett konkrete størrelser, individer som på en eller annen måte er maksimale. I motsetning til dette finner vi de aktualistiske realistene, som når man snakker om mulige verdener, bare ønsker å forholde seg til de ting som faktisk eksisterer; man kvantifiserer over allerede eksisterende ting. Mulige verdener er konstruert av de ting som eksisterer i vår aktuelle verden, og dermed vil det være slik at alle mulige verdener på denne måten eksisterer aktuelt, det vil si at for hver mulige verden, så eksisterer det en eller annen entitet som er identisk med denne verdenen. Dette på tross av at det kun er én mulig verden som er aktualisert eller realisert. Slike mulige verdener er typisk sett

abstrakte objekter (Divers 2002:21). I Divers' fremlegging av disse to retningene er det slik at den genuine realismen er helhetlig og ensartet, da den hovedsakelig består av Lewis' tenkning om emnet. Den aktualistiske retningen er derimot en meget heterogen gruppe, hvor man finner minst fire ulike paradigmer angående hva en mulig verden egentlig er. Plantingas forklaring på hva en mulig verden er er svært ryddig, og den er også fordelaktig på den måten at den sier noe om hvordan mulige verdener er strukturert, hvordan de er bygd opp. I følge Plantinga er mulige verdener bygd opp av saksforhold. Disse eksisterer enten aktuelt, eller de kunne vært tilfelle. Slike saksforhold vil stå i ulike forhold til hverandre, de vil utelukke eller inkludere hverandre (logisk sett), og en mulig verden sees for Plantinga som et maksimalt mulig saksforhold, totale måter verden kunne vært (Plantinga 1979:147). Et maksimalt mulig saksforhold vil si at for ethvert saksforhold s , vil det være slik at dette enten er inkludert eller ekskludert i det gitte maksimale saksforholdet. Dette vil si at ethvert slikt maksimalt mulig saksforhold er inkompatibelt med et hvert annet, da disse vil være numerisk distinkte kun om det finnes et eller annet saksforhold s , som er tilfelle i det ene, men ikke i det andre. Alle disse mulige verdener eksisterer for så vidt, i følge Plantinga, da de er bygd opp av innholdet i vår aktuelle verden, men det er kun én av disse som har aktuell eksistens, og det er vår verden.

I tillegg til denne forklaringen av mulige verdener finner vi altså minst tre andre innenfor det Divers kaller den aktualistiske realismen: *Combinatorial realism* ser mulige verdener som en slags rekonstruksjon av faktiske individer og faktisk instansierte egenskaper; *Nature realism* ser mulige verdener som verdensnaturer, egenskaper for hele verden, eller måter som verden kunne ha vært; og *Book realism* ser mulige verdener som maksimale eller komplette historier for hele verden (Divers 2002:174ff). I forhold til denne inndelingen synes Kripke å plassere seg innenfor *Nature realism* og *Book realism*, da han beskriver mulige verdener både som måter verden kunne ha vært, og som mulige historier for verden. Fordelen ved å forholde seg til den aktualistiske fremfor den genuine realismen er at de ontologiske kostnadene regnes som lavere innenfor denne retningen; man slipper å akseptere som eksisterende objekter som synes å være ontologisk tvilsomme størrelser, slik som andre reelle mulige verdener og mulige, men ikke-aktuelle objekter.

Når vi bedriver modal diskurs, omtaler noe som mulig eller nødvendig, eller mener at noe ikke er mulig eller at det er kontingent, er det slik at emnet for denne typen diskurs er de mulige verdener (Loux 2002:182). Dermed kan man også forklare hvorfor det er så vanskelig å finne ut hva som er nødvendig eller mulig kun ved å fokusere på det man kan forholde seg

til empirisk, i vår verden. Det er fordi vi, når vi snakker om det nødvendige og det mulige ikke bare snakker om hvordan vår verden er innrettet aktuelt, vi snakker heller om totaliteten av mulige verdener. Denne tanken om at det skulle finnes en ubegrenset mengde mulige verdener kan synes å være svært langt unna våre dagligdagse tanker om hva som eksisterer eller kan sies å eksistere. En sentral påstand for en teoretiker som støtter mulige verdener er derfor at denne typen reaksjon egentlig er feilslått. De vil insistere på at selv om man i sitt daglige ikke-filosofiske liv ikke snakker om mulige verdener som sådan, så har dette rammeverket dype intuitive røtter i oss (Loux 2002:183). Ideen om mulige verdener skal altså kunne spores tilbake til før-filosofiske ideer som vi alle (eller de fleste av oss) deler. Vi kan for eksempel tenke oss at ting kunne vært annerledes i verden eller i våre liv, at hendelser kunne vært annerledes, at historiens løp, våre egenskaper og forskjellige tings eksistens kunne vært annerledes. Vi kan tenke oss at den måten som ting faktisk er kun er en av mange måter som verden kunne vært på. Hvis vi tenker oss at enkelte trekk ved virkeligheten må være nødvendige, tror vi at gitt enhver måte ting kunne vært, så kunne ikke dette vært annerledes, det ville vært tilfelle uansett. Ved å snakke om mulige verdener gir vi altså mer tekniske navn til tanker vi allerede har og som vi tror på og benytter oss av i vårt daglige liv; vi organiserer tanker vi allerede har innenfor et rammeverk. Rammeverket for mulige verdener kan slik sett sees som en mer teknisk sortering av tanker eller ideer vi allerede har og tror på (om det er slik at man allerede er positivt innstilt til det faktum at virkeligheten har en modal struktur); mulige verdener er komplette eller totale måter som ting kunne vært. Man kan argumentere for at det begrepet om mulighet som ligger i common sense er tett knyttet til empiriske muligheter, slik at det filosofer kan tenke seg som metafysiske og logiske muligheter kanskje involverer et noe videre mulighetsbegrep enn det før-filosofiske. Dette kan føre til at det metafysiske mulighetsbegrepet som filosofien ofte arbeider med kan synes mindre håndfast enn det våre mer dagligdagse tanker om mulighet er. Likevel kan man si at de modale begreper som vi finner i modallogikk og metafysikk og vår forståelse av disse er ikke en filosofers oppfinnelse, men heller en forlengelse av common sense (Loux 2002:183).

1.3 Modalitet *de dicto* og *de re*

Hittil har jeg for enkelhets skyld forholdt meg til den type modalitet som forholder seg til påstander som en helhet. Denne typen modalitet kaller vi *de dicto* modalitet, et uttrykk som kommer fra latin og betyr ”om utsagnet”, men det finnes også en annen type modalitet, som

ikke forholder seg til påstander, men til objektens egenskaper og deres modale status. Denne formen for modalitet kalles *de re* modalitet, et uttrykk som betyr ”om saken”. Forskjellige objekter har en rekke ulike egenskaper, noen av disse vil være *essensielle* egenskaper, dette vil si at objektet ikke kunne eksistere (i alle fall ikke eksistere som det samme objektet) uten disse egenskapene; andre egenskaper er ikke essensielle men *aksidentelle*, noe som vil si at de er å regne som tilfeldige egenskaper, egenskaper som kunne vært annerledes. Vi kan også kalle disse for kontingente egenskaper. I tillegg finnes det mulige egenskaper, og ikke-mulige egenskaper. Også denne typen modalitet sees i forhold til mulige verdener:

- Nødvendige eller essensielle egenskaper: disse har objektet i alle mulige verdener hvor objektet eksisterer
- Mulige egenskaper: disse har objektet i en eller annen mulig verden
- Aksidentelle eller kontingente egenskaper: egenskaper som kunne vært annerledes, for eksempel egenskaper som man har i den aktuelle verden, men som ikke er essensielle
- Ikke-mulige egenskaper: egenskaper som objektet ikke kan ha i noen mulig verden

Det er denne typen modalitet som vil være hovedfokus for denne avhandlingen, da modalitet *de re* skaper en del problemer som potensielt kan være alvorlige for hele dette rammeverket. Problemene jeg her tenker på knytter seg særlig til hvordan man ser for seg at mulige individer representerer modalitet *de re*; hvordan individer fungerer på tvers av verdener. De ulike løsningene på disse problemene gir et vidt spekter av forskjellige teorier om hvordan *de re* modalitet best skal forstås, noe som blir påvirket av og påvirker hvordan man ser på mulige verdener generelt.

Enkelte ganger kan det være vanskelig å skille mellom hvilke utsagn som uttrykker *de dicto* modalitet, og hvilke som uttrykker *de re* modalitet. Dette kan vi vise ved to eksempelsetninger som ligner på hverandre, men hvor den ene påstanden er *de dicto* og den andre er *de re* (lignende eksempler finner vi blant annet hos Loux (1979 og 2002)). Vi antar at jeg tenker på tallet 3, og har så følgende to utsagn:

- a) Nødvendigvis tenker jeg på en ting som er et primtall
- b) Den tingen jeg tenker på er nødvendigvis et primtall

Disse to utsagnene ser nokså like ut, men det er slik at påstand a) uttrykker *de dicto* modalitet, mens påstand b) uttrykker modalitet *de re*. Den første modale påstanden uttrykker at setningen ”jeg tenker på en ting som er et primtall” som en helhet er nødvendig. Setning b) sier derimot ikke noe om en påstand, den sier at den tingen jeg tenker på har som nødvendig egenskap å være et primtall. Dermed ser vi at disse to setningene, i tillegg til å uttrykke forskjellige typer modalitet, også får forskjellig sannhetsverdi. Setning a) som sier at påstanden som helhet er nødvendig er usann, da det er slik at selv om jeg faktisk tenker på tallet 3, som er et primtall, så kunne jeg godt tenkt på noe annet, for eksempel et tall som ikke er et primtall. Påstand b) derimot omtaler spesifikt den tingen jeg tenker på, og dette objektets essensielle egenskaper. Tallet 3 har det å være et primtall som en av sine essensielle egenskaper, vi kunne ikke tenke oss at dette tallet skulle kunne eksistere uten å være et primtall, så dermed skulle denne påstanden være sann.

1.4 Kontrafaktiske påstander

I tillegg til modale utsagn, både *de dicto* og *de re*, har vi også en annen type utsagn som vi bør se noe nærmere på. Disse utsagnene kan vi kalle kontrafaktiske påstander, eller kontrafaktiske kondisjonaler, og de er ikke eksplisitt modale, men de er notorisk slik at de på samme måte som modale påstander motsetter seg analyse i forhold til en streng ekstensjonalistisk logikk (Loux 1979:33). Dette er påstander som er konstruert som ”hvis-så”-setninger, og de omhandler ikke hvordan ting er eller hva som har foregått, de handler om hvordan ting ville ha vært, i det tilfelle hvor noe hadde vært annerledes enn det det faktisk er. Et eksempel på en slik kontrafaktisk påstand, hentet fra Lewis’ bok *Counterfactuals* er følgende:

”Hvis kenguruer ikke hadde hatt haler, så ville de falt over ende.”

Denne påstanden kan også forstås i forhold til mulige verdener, men selv om kontrafaktisk diskurs ligner eksplisitt på modal diskurs, er det en viktig forskjell: Tilskrivning av modalitet, *de dicto* eller *de re*, involverer kvantifikasjon over alle mulige verdener, men når vi danner en kontrafaktisk påstand så er det ikke slik. I dette tilfelle vil det være slik at referansen til mulige verdener er noe begrenset. Her ser man på en bestemt verden – en verden som er svært nær, svært lik den aktuelle verden. Denne mulige verdenen er så lik den aktuelle verden som

kan være kompatibelt med det man forandrer (det som er kontrafaktisk) (Lewis 1973:9). Den er altså lik vår verden på alle områder, unntatt de ting som er annerledes på grunn av at de berøres av det forandrede faktum. Påstanden om at kenguruer ville falt over ende dersom de manglet halene sine er slik sett en påstand om en mulig verden som ligner den aktuelle verden så mye som mulig, samtidig som dette er kompatibelt med det faktum at kenguruer mangler haler i denne verdenen, og at de på dette grunnlaget faller over ende. Dette fanger den innsikten at når vi snakker om kontrafaktiske påstander, så er vi opptatt av hvordan ting kunne ha gått, om enkelte trekk ved virkeligheten hadde vært forandret, og vi bevarer også forskjellen mellom kontrafaktiske påstander og eksplisitt modal diskurs.

1.5 Forskjellige modallogiske systemer

Hvis vi ser på den modale logikken, finner vi et problem som synes alvorlig; både innenfor setningslogikken og den kvantifiserte modallogikken finner vi ulike modallogiske systemer. Disse systemene er ikke ekvivalente med hverandre, noe som innebærer at påstander eller slutninger kan regnes som gyldige innenfor et av disse systemene, men ugyldige innenfor andre. Hvis det vi er ute etter er en klar teori som kan systematisere våre modale slutninger, så er dette et åpenbart problem. Det blir svært vanskelig å avgjøre hvilke slutninger som er gyldige og hvilke som ikke er det om vi kan få forskjellige svar på dette alt ettersom hvilke modallogiske systemer vi opererer med. Vi sitter dermed igjen med spørsmål om det i det hele tatt går an å få noen klare dommer for hva som er gyldig eller ikke, om det kanskje er slik at vi bør bevege oss fra system til system, alt ettersom hva som passer best i en gitt anledning, eller om det er slik at ett av disse systemene vil fremstå som det riktige modallogiske system, og at vi dermed bør forholde oss til dette ene systemet.

I introduksjonsessayet til *The Possible and the Actual, readings in the metaphysics of modality* tar Michael J. Loux for seg fire slike ulike modale systemer: T (evt. M), B, S4 og S5. Det finnes flere ulike systemer, men disse fire er tilstrekkelige som eksempler på hvor forskjellige modallogiske systemer kan være, og hva disse forskjellene innebærer (Loux 1979:16f). Vi bør se noe nærmere på disse systemene for å skjønne hva et modallogisk system innebærer og hvordan man avgjør gyldighet innenfor slike systemer. Jeg vil først se på de setningslogiske variantene av systemene, altså de som ikke inneholder kvantorene \exists og \forall .

Her er det slik at p og q er setningsvariabler, L og M er modaloperatorer, som står for henholdsvis "...er nødvendig" og "...er mulig", og \rightarrow er en materiell implikasjon eller kondisjonal, som kan leses som "hvis – så".

Det første av disse systemene kalles enten T eller M, jeg velger å holde meg til å kalle det T. Dette systemet har som aksiomer alle sannhetsfunksjonelle tautologier, og i tillegg to formler:

- 1) $L(p \rightarrow q) \rightarrow (Lp \rightarrow Lq)$
- 2) $Lp \rightarrow p$

Om vi kun hadde lagt til den første av disse to formlene, ville vi fått et svakere system som kalles K.

Brouwer-systemet, eller B, er et sterkere system enn T, og det inneholder i tillegg til formlene i T denne nye formelen:

- 3) $p \rightarrow LMp$

Systemet S4 legger ikke til formelen 3), men i stedet følgende formel:

- 4) $Lp \rightarrow LLp$

Og tilslutt har vi systemet S5, som inneholder både B og S4 i tillegg til T, vi får altså dette systemet ved å legge til både 3) og 4) til systemet T, eller vi kan legge til følgende formel:

- 5) $Mp \rightarrow LMp$

Systemene S4 og S5 har noen egenskaper som er meget praktiske når man driver med modallogikk. I S4 er det slik at følgende formler er deduserbare:

- 6) $Lp \equiv LLp$
- 7) $Mp \equiv MMp$

Dette innebærer at man kan erstatte en rekke like modaloperatorer med kun den siste forekomsten av denne. Hvis man har $LLLLp$ er dette altså ekvivalent med Lp .

I S5 er følgende formler deduserbare:

8) $Mp \equiv LMp$, og

9) $Lp \equiv MLp$

Dermed kan vi erstatte en hvilken som helst rekke med modaloperatorer med kun den siste operatoren. Har man $LMLMMp$ er dette ekvivalent med Mp .

I tillegg til at vi har problemer med å kunne avgjøre hvilket modallogisk system som er det riktige, trekker Loux også frem to andre problemer som var fremtredende tidlig på 1900-tallet. For det første er det slik at selv om man lykkes i å spesifisere syntaksen for disse ulike modale systemene, kunne ikke logikerne lage en gjennomgående semantikk for de forskjellige modale systemene. Dette innebærer at de ikke kunne lage modeller for systemene, som slik skulle kunne fortolke systemene. Dermed kunne de heller ikke definere begrepet om hva som er en gyldig formel i et system og de kunne dermed heller ikke gi kompletthetsbevis for systemene. For det andre var det slik at i og med fraværet av en semantikk manglet modallogikere mer enn de dagligspråklige forklaringene av L og M som ”nødvendig...” og ”mulig...” (Loux 1979:19). Et gjennombrudd i forhold til dette kom på slutten av 50-tallet og begynnelsen av 60-tallet, hovedsakelig med Kripkes utarbeiding av en semantikk for de modallogiske systemene. Den intuitive kjernen i dette arbeidet kom fra Leibniz’ idé om nødvendighet som sannhet i alle mulige verdener. Introduksjonen av ideen om mulige verdener gjorde at man kunne innføre forskjellige formale begrensninger som korresponderte med de ulike modallogiske systemene.

For å lage en semantikk for systemet T, for å definere en T-modellstruktur, har vi en ordnet trippel $\langle G, K, R \rangle$, hvor K er et sett objekter, G er ett av objektene i K og R er en relasjon definert over medlemmene i K . Intuitivt sett skal vi tenke på K som settet av alle mulige verdener; G som den aktuelle verden, og R som en relasjon som Kripke forklarer med at hvis vi har WRW' , så er W' possible relative to W (Kripke 1963:84). Denne relasjonen kan også kalles en tilgjengelighetsrelasjon (Loux 1979:21). Jeg vil holde meg til det siste. Denne tilgjengelighetsrelasjonen forstås slik at en verden W' er tilgjengelig for en verden W i det

tilfelle hvor alt det som er tilfelle i W' er mulig i W . Denne relasjonen antas å være fiksert på forhånd. Introduksjonen av mulige verdener i forbindelse med den modale semantikken gjorde at man kunne innføre forskjellige formale begrensninger gjennom tilgjengelighetsrelasjonen, som korresponderte til hvert av disse modallogiske systemene. Denne relasjonen er dermed særlig viktig for å få modellstrukturer for de ulike modallogiske systemene. For å få ulike modeller legges det inn begrensninger av denne relasjonen, forskjellige begrensninger for hvert system. For systemet T er det slik at denne relasjonen må være refleksiv, det vil si at hver mulige verden må være tilgjengelig for seg selv. En modell er en binær funksjon fra de atomære setningene i T og de ulike mulige verdener, til sannhetsverdier. Dermed vil en slik modell tildele enhver atomær formel i T en sannhetsverdi i enhver mulig verden. Slik kan vi også determinere sannhetsverdien til enhver ikke-atomær setning i T i enhver mulig verden i denne modellen, med følgende regler:

- a) $\sim p$ er sann i W hviss (hvis og bare hvis) p er usann i W
- b) $(p \vee q)$ er sann i W hviss enten p eller q er sann i W
- c) Mp er sann i W hviss det er minst en mulig verden W' , slik at W' er tilgjengelig fra W og p er sann i W'
- d) Lp er sann i W hviss for enhver verden W' , slik at W' er tilgjengelig fra W , p er sann i W' (Loux 1979:21)

Her ser vi hvordan de modale operatorene L og M blir begrenset gjennom tilgjengelighetsrelasjonen mellom verdenene, og hvordan disse fungerer som kvantifisering over mulige verdener. L som en slags universell kvantor; bruker vi denne med en formel p , så får man som resultat en formel som er sann i en verden W i det tilfelle den opprinnelige formel p er sann i enhver verden som er tilgjengelig for W . M fungerer som en slags eksistensiell kvantor; resultatet av å kombinere denne med en formel p er en formel som er sann i en verden W i det tilfelle hvor det er minst en verden tilgjengelig fra W hvor p er sann.

Gyldighet blir definert på den måten at en formel for eksempel er T-gyldig i det tilfelle den kommer ut som sann i enhver modell på en T-modellstruktur – altså når vi begrenser tilgjengelighetsrelasjonen slik at den må være refleksiv. Det at denne relasjonen må være refleksiv kan vi forså bedre ved å se nærmere på det aksiomet som gir oss systemet T:

$$2) Lp \rightarrow p$$

Vi ønsker at dette aksiomet skal være gyldig, at det skal komme ut som sann i enhver verden W under enhver tildeling av sannhetsverdi til p i W . Hvis vi da tar for oss en arbitrær verden W , vil det være slik at $Lp \rightarrow p$ kommer ut som usann i kun ett tilfelle, nemlig det tilfellet hvor Lp er sann i W mens p er usann i W . For at Lp skal være sann, må p være sann i alle verdener som er tilgjengelig fra W . Dermed for at $Lp \rightarrow p$ skal være usann i W , så må p være sann i alle verdener som er tilgjengelig for W , men usann i W selv; dette kan bare skje om W ikke er tilgjengelig for seg selv.

På samme måte kan vi også bevise gyldighet i de andre modallogiske systemene, men for hvert system så må tilgjengelighetsrelasjonen være tilpasset det gitte systemet. For systemet B innebærer dette at relasjonen ikke bare må være refleksiv, den må også være symmetrisk; hvis det er slik at W er tilgjengelig fra W' , så er også W' tilgjengelig fra W . Refleksiviteten kommer fra at B inneholder T, mens symmetrien kommer fra det aksiomet som B legger til T:

$$3) p \rightarrow LMp$$

Denne er også slik at den er usann kun i ett tilfelle, nemlig hvis p er sann mens LMp ikke er det, og dette kan bare skje hvis det er en verden tilgjengelig for W hvor det ikke finnes noen tilgjengelig verden hvor p er sann. Siden vi antar at p er sann i W , kan dette bare skje om det er slik at W ikke er tilgjengelig for alle de verdener som er tilgjengelig for den. Dermed må relasjonen være symmetrisk i tillegg til at den er refleksiv.

Om vi beveger oss over til systemet S4, er det her slik at relasjonen må være både refleksiv og transitiv. Dette vil si at den både er tilgjengelig for seg selv, og at hvis en verden $W2$ er tilgjengelig fra en verden $W1$, og $W3$ i tillegg er tilgjengelig for $W2$, så vil det være slik at $W3$ også er tilgjengelig fra $W1$. Denne transitiviteten kommer her fra aksiomet som gir S4:

$$4) Lp \rightarrow LLp$$

Også denne er usann kun i ett tilfelle: der hvor Lp er sann, mens LLp er usann; dette vil si at p må være sann i alle verdener som er tilgjengelig fra W , men usann i en eller annen verden som er tilgjengelig fra en verden tilgjengelig fra W . Dette vil ikke kunne skje om relasjonen er

transitiv. Dette fordi enhver verden tilgjengelig for en verden tilgjengelig for W selv vil være tilgjengelig for W , og dermed vil Lp være sann i W bare hvis LLp er sann også.

Tilslutt definerer vi gyldighet i S5, som sannhet i enhver modell på en S5-modellstruktur. Her er tilgjengelighetsrelasjonen satt til å være en ekvivalensrelasjon: en relasjon som er reflektiv, symmetrisk og transitiv. Aksiomet som gir S5 var som følger:

5) $Mp \rightarrow LMp$

Og at alle disse egenskapene kreves får vi fra det faktum at S5 inneholder T, B og S4. Denne relasjonen innebærer at i en S5 modell, så er enhver verden tilgjengelig for både seg selv og enhver annen mulig verden (Loux 1979:24).

Korresponderende til hvert av disse setningslogiske modale systemene finner vi også systemer av kvantifisert modallogikk. Disse inneholder de setningslogiske aksiomene det er snakk om (etttersom hvilke system man er innenfor), alle teser i førsteordenslogikk, og modale formler som involverer kvantifisering. For å definere gyldighet for hvert av disse systemene introduseres begrepet om en kvantifisert modellstruktur, som er en modellstruktur slik som de fire vi har sett på hittil, sammen med en funksjon som tildeler hver verden et sett av objekter – disse kan vi tenke på som de objekter som eksisterer i den nevnte verden. Vi assosierer altså med hver mulige verden et sett av individer. Dette settet av objekter kaller vi domenet for de ulike mulige verdenene, og unionen av alle disse settene kaller vi U – det er settet av alle mulige objekter. Hvis vi skal kunne forstå disse modallogiske systemene, så må vi på en eller annen måte anta at det finnes andre mulige verdener enn vår, og at det også finnes andre mulige objekter enn de som finnes i vår verden. Et sentralt spørsmål blir derfor hvilken status man gir mulige verdener, hvordan man ser for seg at deres eksistens er; skal de sees som reelle størrelser, eller er de abstrakte strukturer? Kripkes K og U tvinger oss ikke til å se på disse som sett av mulige verdener og sett av mulige individer; hvilke objekter som helst kan konstrueres til å ha de formale egenskaper som er spesifisert i semantikken, som medlemmer i K og U . Selv om Kripke omtaler disse uformelt som mulige verdener og mulige individer, så skiller han mellom denne måten å forholde seg til mulige verdener, og det setteoretiske maskineriet som ligger i mulig verden semantikken. Men kan vi virkelig se på modale systemer på denne måten? Loux mener at om vi ønsker at det skal være systemer av *modal*

logikk, så kan vi ikke se for oss hvilke objekter som helst her, derfor antar vi i vår kontekst at U er settet av alle mulige objekter, og at K er settet av alle mulige verdener (Loux 1979:29).

En modell for kvantifisert modallogikk er en funksjon fra predikatuttrykk og mulige verdener til n -tupler av objekter; for hvert predikat og hver mulige verden tildeler denne et sett ordnede n -tupler objekter. Vi tildeler altså hvert predikat dets ekstensjon i den aktuelle mulige verdenen. Har vi enplasspredikater, får vi enkle objekter, for toplasspredikater får vi ordnede par, for treplasspredikater ordnede tripler etc.; disse er ekstensjonene til predikatene i de ulike mulige verdener. I tillegg til dette trenger vi retningslinjer for å determinere sannhetsverdien til formler med predikatuttrykk og kvantifisering:

- 1) $\forall x (Fx, y_1, \dots, y_n)$ sann i en verden W , i det tilfelle Fx, y_1, \dots, y_n kommer ut som sann i W uansett hvordan vi justerer verdien til x med objekter fra W , og
- 2) $\exists x (Fx, y_1, \dots, y_n)$ er sann i en verden W i det tilfelle hvor det er minst ett objekt i W som, når det er konstruert som verdien til x gjør Fx, y_1, \dots, y_n sann i W (Loux 1979:26)

Disse reglene gir ressurser for å determinere sannhetsbetingelser til enhver formel fra de fire modallogiske systemene, dette vil si at vi kan si at en formel er gyldig (i den kvantifiserte versjonen av T, B, S4, S5) i det tilfelle den er sann i enhver kvantifisert modell av en kvantifisert modellstruktur (1979:26).

Som vi husker var det slik at to av problemene relatert til modallogikk var knyttet til det at man manglet en semantikk. Med introduksjonen av denne semantikken løste Kripke de problemer som spesifikt er forbundet med dette; det at man manglet gyldighets- og kompletthetsbeviser, og at man ikke hadde andre forklaringer på de modallogiske operatorene enn de vi kan finne i dagligspråket. Det tredje problemet jeg har nevnt er derimot ikke direkte knyttet til en manglende semantikk, men bunner ut i det at man har flere ikke-ekvivalente modallogiske systemer; det dreier seg om hvilket system man her skal velge, om det er slik at et modallogisk system er overordnet eller bedre egnet enn de andre. Loux mener at denne semantikken også kan hjelpe oss med å velge hvilket modallogiske system vi bør forholde oss til (Loux 1979:27). I og med denne semantikken trenger vi for eksempel ikke stole på våre

intuisjoner i forhold til formler som opptrer i de ulike systemer, da tilgjengelighetsrelasjonens begrensninger forteller oss noe mer enn det de rene modale aksiomene, og setningene som kan deduseres i systemene, kunne gi oss av informasjon. Det at vi ikke trenger å stole på våre intuisjoner er i dette tilfelle utelukkende positivt, da det vil være vanskelig, om ikke umulig for oss å ha klare intuisjoner om kompliserte formler som for eksempel $MLp \rightarrow LMMLp$ (som faktisk er deriverbar i systemet B). I stedet kan vi spørre oss om hvilket system som passer best med våre intuisjoner om modale slutninger generelt sett, hvilket system som svarer til den type modalitet vi omtaler. I denne avhandlingen vil det være metafysisk mulighet og nødvendighet som står i høysetet, så derfor må vi ta de intuisjoner og ideer vi har som knytter seg til denne typen mulighet og nødvendighet med i betraktningen, i motsetning til om vi skulle forholde oss til for eksempel fysisk eller deontisk mulighet og nødvendighet. Hvis det er slik at vi mener at metafysisk modalitet kan variere fra verden til verden, at det som er metafysisk mulig og nødvendig ikke trenger å være det samme i alle mulige verdener, så vil et system som T, B eller S4 kunne være det riktige systemet for oss. Er det derimot slik at vi mener at det som er metafysisk mulig og nødvendig er likt i alle mulige verdener, vil systemet S5 gi det korrekte bildet av denne typen modalitet. Dette fordi tilgjengelighetsrelasjonen i S5 er en ekvivalensrelasjon, hvor alle verdener er tilgjengelige for hverandre. Det er kun dette systemet som imøtekommer den Leibnizianske ideen om nødvendighet som sannhet i alle mulige verdener, og som imøtekommer ideen om metafysisk modalitet som fiksert eller invariabel. Loux mener derfor at S5 er det korrekte systemet for metafysisk modalitet (Loux 1979:28).

2. Problemer som knytter seg til mulige verdener

Rammeverket for mulige verdener forutsetter at det finnes individer eller objekter i andre mulige verdener enn vår, vi kan si at det er disse objektene som sammen utgjør de mulige verdener. I forhold til dette er det særlig to problemer som melder seg: Det første har med mulige men ikke-aktuelle objekter å gjøre, og det andre har med hvordan vi ser for oss at objekter eksisterer på tvers av verdener; om vi vurderer det slik at det samme objekt kan eksistere i flere ulike mulige verdener, eller ikke. Dette siste problemet vil være hovedfokuset for denne avhandlingen, hvor særlig Lewis' og Kripkes synspunkter i forhold til dette vil være det sentrale. Lewis' synspunkter er også fremtredende når vi nå skal se nærmere på det første problemet.

2.1 Mulige men ikke-aktuelle objekter

Her ligger konflikten i det at forsvareren av en ontologi som inkluderer mulige verdener synes forpliktet til å anta eksistensen av ikke-aktuelle objekter, og at dette begrepet om et eksisterende ikke-aktuelt objekt i seg selv er kontradiktorisk. Det synes klart at man forplikter seg til å anta eksistensen av ikke-aktuelle objekter i og med at de mulige verdener i seg selv kan sees som slike ikke-aktuelle objekter – ting som kunne vært tilfelle, men som ikke er det. Det synes også som det ikke bare er de mulige verdener selv som er slike ikke-aktuelle objekter, Loux trekker i forhold til dette frem følgende påstand, som synes å være riktig:

- a) Det er mulig at det eksisterer et objekt som er distinkt fra ethvert aktuelt eksisterende objekt.

Denne setningen kan man forstå slik at den innebærer at en eller annen mulig verden inneholder, blant sine innbyggere, minst ett objekt som ikke eksisterer i vår verden, den aktuelle verden (Loux 1979:45). Men hvorfor er det slik at denne antagelsen er så problematisk? Kontradiksjonen kommer her bedre frem hvis vi oversetter den påstanden at det eksisterer noe – som vi kan kalle *possibilia* – som ikke aktuelt eksisterer. Formaliseringen av denne påstanden vil da se slik ut:

- b) $(\exists x) \sim(\exists y) (x=y)$

Det eksisterer altså noe, som samtidig er slik at det ikke eksisterer. Det er kanskje vanskelig å finne en tydeligere kontradiksjon. Hvis det nå skulle være slik at denne antagelsen kommer fra det å akseptere rammeverket for mulige verdener, så må dette være et ganske alvorlig problem; vi kan ikke uten videre akseptere et rammeverk som fører oss ut i kontradiksjoner.

Lewis, som er kjent for sin ekstreme possibilisme, en retning som aksepterer slike mulige men ikke-aktuelle objekter, svarer på denne utfordringen ved å si at anklagen om inkonsistens eller kontradiksjon kommer fra en misforståelse. Lewis mener at når possibilisten bruker ordet *eksistere*, så antas dette å ha kun én betydning, mens påstanden a) egentlig opererer med to ulike betydninger av ordet, to ulike kvantorer heller enn den samme eksistenskvantor to ganger. En av forekomstene av kvantoren er ubegrenset, og rekker dermed over alle mulige objekter. Den andre er begrenset og rekker derfor kun over de objekter som eksisterer i den

aktuelle verden. Dette kan man også uttrykke i formallogisk språk, ved å modifisere utseendet til den begrensede eksistenskvantoren. På denne måten vil formelen b) kunne bli konsistent. Lewis definerer den begrensede kvantoren ut fra den ubegrensede, som han da tar som primitiv. Definisjonen for den begrensede eksistensielle kvantor vil dermed være ($\exists x$) ($\phi x \ \& \ x \text{ er aktuell}$). I forhold til dette er Lewis' analyse av begrepet aktualitet særlig viktig, dette begrepet vil bli grundig gjennomgått i kapittel 6.

De fleste forsvarere av rammeverket for mulige verdener vil dog argumentere for at det å akseptere dette rammeverket ikke fører til at vi må akseptere Lewis' ontologi, og hans spesifisering av den begrensede eksistensielle kvantoren. Disse vil derfor måtte løse problemet om mulige, men ikke-aktuelle objekter på en annen måte. Man kan for eksempel tilpasse rammeverket på en slik måte at ontologien ikke inneholder kvantifisering over ikke-aktuelle objekter, men forbeholde kvantifiseringen til de objekter som eksisterer i vår aktuelle verden. På grunnlag av denne holdningen kan man kalle denne retningen aktualisme (Loux 1979:48). Plantinga er kjent for dette synet, som holder at en slik ontologi er rik nok til å inkludere den idé at vår verden ikke er det eneste mulige verden, uten at vi må anta eksistensen av entiteter vi finner tvilsomme. I følge dette synet vil mulige verdener kunne identifiseres med aktuelt eksisterende objekter, eller med konstruksjoner ut fra aktuelt eksisterende objekter.

Mulige verdener er slik sett aktuelt eksisterende abstrakte entiteter, hvor det som skiller ut den aktuelle verden er at denne er den eneste mulige verden som har den egenskap å være instansiert (Loux 1979:48f). Abstrakte entiteter kan altså være aktuelt eksisterende uten å være instansierte som en mulig verden; gjennom denne antagelsen bevarer man mulige verdener som forklaringsmodell for virkelighetens modale struktur, selv om man kun forholder seg til aktuelt eksisterende objekter eller entiteter.

2.2 Identitet på tvers av verdener

Rammeverket for mulige verdener synes, i tillegg til å anta mulige objekter, også å anta at ett og samme individ kan eksistere samtidig i flere ulike mulige verdener. Denne ideen om at et individ kan eksistere på tvers av verdener kan kritiseres for å være inkoherent, noe som igjen kan føre til at hele fundamentet for tankene omkring mulige verdener, i forhold til modalitet

de re, står på vaklende grunn. Man kan kritisere navngivingen til disse problemene (blant annet Lewis gjør dette (Lewis 1986:192f)), da de kanskje ikke først og fremst dreier seg om identitet, men heller om modalitet *de re*, og hvordan denne typen modalitet representeres i forhold til mulige verdener. Loux presenterer i sitt essay tre hovedargumenter som skal vise at det å anta at individer eksisterer på tvers av verdener er genuint problematisk. Argument en og to synes å være tatt fra Roderick M. Chisholms artikkel "Identity through Possible Worlds: Some Questions", selv om problem to er alternert noe i forhold til Chisholms fremstilling, mens man finner problem nummer tre blant annet i David Kaplans artikkel "Transworld Heir Lines". Jeg vil se nærmere på disse tre problemene, og eventuelle løsninger på dem, for å gi en bakgrunn for den problemstillingen som kommer til å stå i sentrum for drøftingene av Lewis' og Kripkes syn på dette problemområdet:

1. Identitet på tvers av verdener sees som å gå mot prinsippet om identitetens uadskillelighet.

Dette prinsippet er generelt akseptert og sier at om to objekter x og y er identiske, er det slik at enhver egenskap for x også er en egenskap for y . Men om man forholder seg til ideen om identitet på tvers av verdener, vil det i følge denne være slik at en person a -i- $W1$ vil kunne fremvise andre egenskaper enn a -i- $W2$ og vice versa. Dermed, argumenteres det for, er det slik at doktrinen om individer på tvers av verdener er inkompatibel med prinsippet om identitetens uadskillelighet. Siden dette prinsippet er antatt å være sant, skulle dette innebære at vi må forkaste tanken om identitet på tvers av verdener.

2. Doktrinen om identitet på tvers av verdener er inkompatibel med det faktum at identitet er transitivt.

For å vise dette problemet antar vi at to objekter eksisterer i en verden $W1$, og at x og y er forskjellige fra hverandre på en rekke måter. Så forandrer vi x og y litt og litt fra verden til verden, helt til vi kommer til Wn hvor x da vil ha alle egenskapene som y hadde i $W1$, og y vil ha x sine opprinnelige egenskaper. Dette skulle innebære at x -i- Wn er identisk med y -i- Wn , men siden identitet er transitivt kan ikke dette være tilfelle, da transitiviteten sikrer at x -i- $W1$ er identisk med x -i- Wn , og tilsvarende for y . Konklusjonen synes her å måtte være at individer ikke kan eksistere på tvers av verdener forbundet gjennom identitet. I Chisholms fremstilling av dette problemet ligger ikke hovedfokuset på transitivitet, selv om dette er en av årsakene til

problemet, men på det at man for å unngå å se for seg at alle egenskaper hos individer skal kunne byttes på denne måten, må tenke seg at individer har en del essensielle egenskaper, en essens som ikke kan alterneres på denne måten. Chisholm problematiserer hvordan vi kan vite hva som er en essens for et gitt individ; selv om det skulle være slik at individer har essenser, som gjør at vi unngår denne typen problemer, så finnes det ingen prosedyre for å finne ut hvilke egenskaper som innehar denne rollen, ei heller synes Chisholm å finne noe svar på om individer har en slik essens i det hele tatt (Chisholm 1979:85). Dette problemet blir drøftet videre i kapittel 18.

Disse to første argumentene fokuserer på visse formale egenskaper ved identitet; uadskillelighet og transitivitet. Det siste problemet er noe annerledes:

3. Hvis vi antar at individer eksisterer på tvers av verdener – hvordan skal vi da kunne finne igjen individet vi snakker om i en gitt mulig verden?

Dette problemet har sin forankring i det at de aller fleste egenskaper vi har er kontingente, og dermed foranderlige fra verden til verden. Dette innebærer at vi kan være svært forskjellige i de ulike mulige verdener vi eksisterer, og muligens så ulike at vi ikke var til å kjenne igjen. Dermed synes det å være et reelt problem at vi ikke med sikkerhet kan peke ut den vi snakker om i den gitte mulige verdenen. Ved fraværet av et kriterium for identitet i slike tilfeller blir det vanskelig å gi mening til begrepet om identitet, i og med at vi ikke lenger kan vite hvem som er identisk med hvem (Loux 1979:39).

Kripke gir et utfyllende svar på problem nummer 1) og 3) til forsvar for identitet på tvers av verdener, som jeg ser på i kapittel 13 og 14. Lewis har en noe annerledes tilnærming til problemstillingene, da han mener problemer som knytter seg til identitet på tvers av verdener er så alvorlige at han forkaster identitetsrelasjonen mellom individer, og erstatter denne med motpartsrelasjonen. Uansett om vi mener at individer eksisterer på tvers av verdener eller ikke, viser disse problemene at dette kan fremstå som svært vanskelig, og våre teorier omkring hvordan individer fungerer på tvers av verdener, hvordan modalitet *de re* fungerer, bør være slik at disse problemene tilbakevises eller unngås. Om vi ikke er i stand til å tilbakevise disse problemene, kan dette tyde på at vi kanskje må revurdere hele rammeverket, eller vi kan velge å forholde oss til en teori som støtter såkalte verdensbundne individer. Mange av dem som kritiserer identitet på tvers av verdener er ellers positive til mulige

verdener, og Lewis' teori kan sees som en representant for dette synet. I stedet for å anta at det samme individet eksisterer i flere ulike mulige verdener, forbundet gjennom identitet, innfører Lewis heller en svakere relasjon som han kaller en motpartsrelasjon. Denne relasjonen, hvordan den fungerer og hva en slik erstatning av identitet med en svakere relasjon innebærer blir diskutert i kapittel 7.

Loux kritiserer en tilnærming som baserer seg på verdensbundne individer på det grunnlag at en slik teori vil mangle den appell som ideen om mulige verdener opprinnelig hadde i forhold til å bevare enkelte før-filosofiske antagelser som vi har om modalitet. De antagelser som Loux her tenker på er det at når vi tenker oss individer i andre mulige verdener, er dette typisk de samme individer som vi har i vår verden, og det er vanskelig å se hvordan denne retningen skal kunne bevare slike intuisjoner (Loux 1979:39). Et annet problem, som er enda mer alvorlig slik jeg ser det, er at hovedpåstanden for denne retningen; det at intet individ eksisterer i mer enn én verden, synes å medføre den svært kontraintuitive påstanden at ting ikke kunne gått annerledes for oss. Om hvert individ eksisterer i kun én mulig verden, så vil det være slik at hver eneste egenskap som individet har i denne mulige verdenen er en essensiell egenskap for individet, da dette er en egenskap som individet har i alle mulige verdener (hvor individet eksisterer). Lewis' motpartsteori kan vi se som et forsøk på å unngå både det å måtte anta eksistensen av individer på tvers av verdener, og det uføret som teorien om verdensbundne individer synes å havne i.

Loux presenterer også hvordan man kan gå frem for å tilbakevise disse tre problemene samtidig som man bevarer ideen om at individer kan eksistere i flere mulige verdener. I forhold til det første problemet, som dreier seg om at denne ideen er inkompatibel med identiteters uadskillelighet, påpeker Loux her at dette argumentet synes å bevise for mye; man kan for eksempel bruke nøyaktig det samme argumentet for å påstå at identitet gjennom forandring er tilsvarende problematisk. Loux mener at dette kan vise at enten våre begreper om egenskaper, eller våre begreper om uadskillelighet med hensyn til egenskaper er mer kompliserte enn det man først ville anta (Loux 1979:42).

For å kunne bevare ideen om at individer eksisterer i flere mulige verdener samtidig som vi ikke gir slipp på begrepet om identiteters uadskillelighet, har vi to ulike strategier som Loux nevner: Enten kan vi ta egenskaper for å være *world-indexed*, slik at et individ kan fremvise både den egenskapen å være *P-i-W1* og å være *~P-i-W2*, eller vi kan si at prinsippet om

identitetens uadskillelighet må presiseres slik at man spesifiserer hvilken verden og hvilken tid det er snakk om:

For ethvert objekt x og ethvert objekt y , hvis x er identisk med y , så er det slik at for enhver egenskap P , i en verden W på tidspunkt t , at x har P på t hvis y har P på t i W (Loux 1979:42 min overs.).

Begrepet om at egenskaper er *world-indexed* finner vi hos Plantinga, blant annet i hans bok *The Nature of Necessity*. Disse egenskapene som er *world-indexed* gir hvert individ en essens som er dannet av individets essensielle egenskaper (Plantinga 1982:62ff). Dermed sikrer vi at hvert individ har en unik essens; en essens som kun dette individet har, og som vil være den samme i alle mulige verdener. Loux mener at uansett hvordan vi velger å tilbakevise dette argumentet, så er det slik at i forhold til dette prinsippet om identitetens uadskillelighet, er ikke identitet på tvers av verdener egentlig mer problematisk enn det identitet gjennom forandring over tid er. Jeg vil se nærmere på en presisering av dette problemet, og også drøfte dette videre i kapittel 18.1.

Problem nummer to dreier seg om identitetsbevarende forandringer fra verden til verden og identitetens transitivitet. Her argumenteres det for at denne kjeden av små utskiftninger av egenskaper fra verden til verden resulterer i en utskiftning av selve identiteten; at x ikke lenger (med tanke på sine egenskaper) er identisk med x , men med y , og omvendt. Om dette argumentet skal fungere, kan man ikke samtidig støtte det synspunktet at individer har visse essensielle egenskaper, som dermed ikke *kan* forandres fra verden til verden. Dermed virker det som dette argumentet forutsetter at individer ikke har slike essensielle egenskaper, eller essenser, og at alle egenskaper dermed kan skiftes ut, noe som etter min mening ikke gir et korrekt bilde av modalitet *de re*. Loux påpeker at en essensiell egenskap ved et individ for eksempel kan være det å være identisk med seg selv, og dette er en egenskap som bevares når man beveger seg fra verden til verden. Dette vil dermed garantere at x har den egenskap å være identisk med x i den siste verdenen i kjeden, W_n ; og dette er tilstrekkelig for å forsikre oss om at x -i- W_n er identisk med x -i- W_1 . Det å appellere til selvidentitet kan kanskje synes å være et svakt argument i denne sammenhengen, da dette er en triviell egenskap som alle individer nødvendigvis har i forhold til seg selv. Mer interessant er det om man antar at individer har visse ikke-trivielle essenser, som er unike for hvert individ. Jeg behandler spørsmålet om ikke-trivielle essenser og transitivitet i kapittel 18.

Denne appellen til individuelle essenser fører oss over til det siste argumentet mot identitet på tvers av verdener: Hvordan skal vi kunne kjenne igjen individer i andre mulige verdener, når vi kanskje ikke har mulighet til å gjøre dette ved å henvise til empirisk manifeste egenskaper. Loux trekker her frem argumenter som går i samme retning som Kripkes kritikk av dette synet i *Naming and Necessity*; at innvendingen kommer fra et feilslått bilde på mulige verdener. Her synes det som at antakelsen er den at mulige verdener ligger spredd utover for oss, og at vi først må finne ut om individet eksisterer i den gitte mulige verdenen, før vi deretter må finne ut hvilket av alle objektene i denne mulige verdenen som er det individet vi leter etter. Dette innebærer at mulige verdener skulle være epistemisk tilgjengelige for oss, på en slik måte at vi kan undersøke dem eller se inn i dem (Loux 1979:44). Loux, og også Kripke, som vi skal se senere, mener at vår tilgang til mulige verdener ikke foregår på denne måten, men at den heller er stipulativ, og at det dermed er vi selv som avgjør hvilke objekter vi snakker om i gitte mulige verdener. Kripkes behandling av dette problemet tar jeg opp i kapittel 13.2, og igjen i kapittel 18.

3. David Lewis - Innledning

Mens filosofer som Kripke og Plantinga mener at individer eksisterer i flere mulige verdener, uten at dette blir et problem i forhold til blant annet identifikasjon av individet eller det faktum at det samme individ da vil manifestere ulike, og muligens motstridende egenskaper, vil andre filosofer heller gi sin støtte til en teori som baserer seg på verdensbundne individer. Som representant for et slikt syn vil jeg se nærmere på David Lewis, en filosof hvis syn i forhold til mulige verdener er temmelig radikalt. Det er ikke slik at alle filosofer som er tilhengere av en teori som inneholder et begrep om verdensbundne individer vil akseptere de mer ekstreme sidene av Lewis' tankegang. Likevel er hans teori interessant, da den tvinger oss til å tenke på hva man legger vekt på når man gir sin støtte til en gitt teori, og også hvilke offer man er villig til å gjøre. I Lewis' tilfelle vil dette dreie seg om at man ser seg nødt til å ofre visse common-sensiske tanker omkring verden, og heller akseptere en ontologi som ligger nokså langt fra det man vanligvis vil tenke om verden og om hva som reelt eksisterer, dette for å oppnå visse teoretiske gevinster, som Lewis ser som gunstige. Hva man faktisk vil kunne oppnå, og om gevinsten er av en slik grad at den ontologiske ofringen er verdt det vil jeg komme inn på senere. Først vil jeg se nærmere på hvordan Lewis legger frem sin teori omkring modalitet, hva han har som utgangspunkt for å fremlegge sin modale realisme, og hvilke fordeler og eventuelle ulemper han mener denne teorien har.

4. Modal Realisme

4.1 En introduksjon til Lewis' syn på mulige verdener

David Lewis refererer selv til sitt syn som modal realisme, og i innledningen til boken *On the plurality of worlds* sier Lewis at dette betegner den tese at vår verden kun er én av mange mulige verdener, og at vi som befolker denne verden kun er et fåtall av alle innbyggere i alle mulige verdener (Lewis 1986:vii). I boken *Possible Worlds* av Divers blir dette synet referert til som genuin realisme, og det sentrale synspunktet er her at det eksisterer et mangfold av mulige verdener, som er spatiotemporal lukket for hverandre. Her er det slik at fra synspunktet til hver mulige verden, så er denne verdenen aktuell eller faktisk eksisterende mens de andre mulige verdener er ikke-aktuelle. Mulige verdener sees her som konkrete størrelser; individer som på en eller annen måte er maksimale (Divers 2002:21). Lewis gir noe

ulike begrunnelser for sin teori i *Counterfactuals* og *On the Plurality of Worlds*, hvor han i sistnevnte legger vekt på det at vi ved å akseptere en slik tese vil kunne bedrive systematisk filosofi med meget større letthet enn om vi ikke gjør det. Og det faktum at den modale realisme faktisk fungerer, at den forenkler eller forbedrer den systematiske filosofien, er en god grunn til å akseptere den som sann, mener Lewis, og trekker paralleller til hvordan setteori brukes innen matematikk. Dette er som matematikerens himmel, sier Lewis, og påpeker at man ved å akseptere en slik størrelse får en stor teoretisk gevinst: "Their thesis of plurality of sets is fruitful; that gives them good reason to believe that it is true." (Lewis 1986:4). Det at en ontologisk hypotese menes å ha fremragende anvendelighet (mer enn konkurrentene) er altså hovedargumentet her. På tross av dette kan det jo være slik at det at noe er fruktbart eller gir teoretiske fordeler ikke i seg selv trenger være god nok grunn for å akseptere en teori, det kan være villedende, så "good reason" er ikke i seg selv avgjørende. Lewis gir på tross av denne innvendingen sin støtte til en teori som er nokså kontroversiell, hovedsakelig på grunnlag av dens store nytteverdi. Nytte og funksjonalitet står altså i sentrum, og Lewis er villig til å akseptere en kontroversiell ontologi for på denne måten å oppnå gevinst i form av en god teori. Lewis mener at logisk rom er for filosofer det setteori er for matematikere, og at man ved å tro på *possibilia* blant annet kan redusere antall begreper man må akseptere som primitive. Enklest er det om man aksepterer dette som en bokstavelig sannhet, mener Lewis, da fordelene likevel vil være verdt den ontologiske prisen (Lewis 1986:4). De konsepter man må ta som ontologiske og teoretiske primitiver hvis man har en genuint realistisk grunnholdning er individer, sett, det å være del av, det å være lik noe (en likhetsrelasjon), og det å være spatiotemporalt relatert til noe (Divers 2002:46). I *Counterfactuals* legges det vekt på at man bør tro på mulige verdener med det grunnlag at dette kun er å regne som en parafrase over ting man allerede tror på; vi tror allerede på "måter ting kunne ha vært", og det er nettopp dette mulige verdener er (Lewis 1973:84). Her kommer han også inn på at det å se mulige verdener på en ikke-reduksjonistisk måte kan være fordelaktig fremfor å redusere mulige verdener til andre størrelser, som sett av saksforhold, påstander, slik som de aktualistiske retningene vil gjøre.

Selv mener han at han gav sin tese et dårlig navn da han kalte den modal realisme, dette særlig i forhold til den enorme mengde forskjellige realismedebatter som pågår innen kontemporær filosofi. Han fortsetter likevel å bruke dette navnet, og det vil jeg også holde meg til. Det er dermed viktig å påpeke, som Lewis også gjør, at hans påstander her er av eksistensiell art; den realisme som her beskrives dreier seg om objekters eksistens, deres

væren, og er dermed et spørsmål om hvilken ontologi vi kan tenke oss å akseptere – hvordan vi mener verden (eller verdenene) ser ut. Han vil som sagt ikke gjøre noe forsøk på å redusere disse størrelsene til noe annet, men forklare hvordan i er i seg selv, hvordan de eksisterer i sin egen rett.

David Lewis begynner sin forklaring på hva modal realisme er med å si noe om hvordan vår verden er; den verden vi lever i er en svært inklusiv ting, det finnes for eksempel ingenting som er så langt unna at det ikke er en del av vår verden, og heller ingen hendelse som er tidsmessig så langt unna, i fortid eller fremtid, at denne ikke inkluderes i det vi kaller vår verden: "The way things are, at it's most inclusive, means the way this entire world is." (Lewis 1986:1). Likevel kunne ting vært annerledes på uendelig mange måter, og Lewis mener at det finnes andre mulige verdener hvor ting er annerledes enn slik de er i vår verden. For enhver ting som kunne vært annerledes i vår verden, både i forhold til egenskaper som mennesker eller ting har, eller i forhold til hvordan verden er innrettet; saksforhold, påstander osv. så finnes det en mulig verden som er slik at nettopp denne forskjellen er aktualisert i denne. En av disse måtene som verden kunne ha vært, er slik verden er aktuelt.

Foreløpig ligner dette på hvordan modalitet som oftest blir forklart med henblikk på mulige verdener. Den store forskjellen er dog den at når Lewis sier at en verden representerer for eksempel en kontrafaktisk påstand, så er denne verden faktisk eksisterende; *enhver* måte som verden muligens kunne vært, er en måte som en eller annen verden *er*. Lewis benytter en simile med planeter langt borte når han skal forklare hvordan disse ulike mulige verdener er: "The worlds are something like remote planets; except that most of them are much bigger than mere planets, and they are not remote. Neither are they nearby. They are not at any spatial distance whatever from here" (Lewis 1986:2). De ulike mulige verdener er i følge Lewis isolert fra hverandre, både med hensyn til tidsmessig og stedmessig avstand. De ulike verdener er heller ikke kausalt forbundet med hverandre, og de er ikke overlappende, de har ingen felles deler. På samme måte som det er så mange andre mulige verdener at enhver måte verden muligens kunne vært er en måte en eller annen verden er, er det også tilsvarende for deler av verden: enhver måte som en del av en verden kunne ha vært, er en måte en del av en verden er. Disse andre mulige verdener er av det samme slag som vår verden, sier Lewis, og det er også slik at disse verdenene ikke eksisterer på noen annen måte enn vår verden. Det er samme type eksistens, og Lewis sier sågar at han ikke vet hva en forskjell i type eksistens skulle innebære:

Some things exist here at our world, others exist at other worlds; again, I take this to be a difference between things that exist, not a difference in their existing. (Lewis 1986:3)

Lewis fortsetter:

You might say that strictly speaking, only this-worldly things *really* exist; and I am ready enough to agree; but on my view this “strict” speaking is *restricted* speaking, on a par with saying that all the beer is in the fridge and ignoring most of all the beer there is. (Lewis 1986:3)

Det er nok det aller mest kontroversielle ved Lewis’ teori, og kanskje også det det vil være vanskeligst for oss å akseptere. På grunn av det kontroversielle innholdet er det også slik at kritikken kanskje kommer litt for fort, som Lewis selv sier det så blir han oftest møtt av vantro blikk, snarere enn saklige motargumenter. Jeg vil forsøke å unngå å komme med noen form for vantro blikk. Heller enn å kritisere Lewis’ teori om modal realisme for å være ontologisk tvilsom og konstraintuitiv vil jeg rette hovedfokuset mot hans behandling av mulige individer; hvordan han ser på individer på tvers av verdener i forhold til modalitet *de re*, og hvordan han forholder seg til problemer som oppstår i forhold til identitet på tvers av verdener.

4.2 Mulige verdener, modalitet *de re* og motparter

Lewis bruker mye tid i sin bok *On the Plurality of Worlds* på å forklare hva den modale realismen og innføringen av begrepet om mulige verdener skal være godt for. Den best kjente bruken er nok i forhold til modalitet, og Lewis’ syn på modalitet i forhold til mulige verdener tar utgangspunkt i den verden vi lever i. Dersom vi snakker om vår verden, den aktuelle verden, inkluderer dette alt som skjer i den uansett hvor langt unna i tid og rom. Det som er aktuelt tilfelle er det som skjer her, og dette er én måte for en mulig verden å være. De andre mulige verdener kan vi si er uaktualiserte muligheter. Vårt dagligspråk tillater en setning som denne: ”Det finnes mange måter verden kunne ha vært, i tillegg til slik som den egentlig er.” Dersom vi tar denne setningen bokstavelig, så kan den leses som en eksistensiell kvantifisering: det finnes mange av ”måter verden kunne ha vært” (Lewis 1973:84). For Lewis er den eksistensen det her er snakk om mer enn kun språklig. Når han omtaler noe som

eksisterende, mener han at dette har reell eksistens. Også Phillip Bricker påpeker dette i sin artikkel "Concrete Possible Worlds"; når vi omskriver modale utsagn til å bli snakk om mulige verdener, så er dette intuitivt sett talemåter, men kanskje er det likevel slik at det at vi med så stor grad av letthet kan produsere og forstå disse omskrivningene til snakk om mulige verdener kan antyde at disse omskrivningene er nettopp de analyser av modale utsagn som vi har lett etter. De mulige verdener er det de modale utsagnene har handlet om hele tiden (Bricker, 2008:112).

Dette med å ta slike eksistensielle kvantifiseringer helt bokstavelig er ikke noe Lewis vil gjøre til et ufravikelig prinsipp. Men han mener at noe taler for å gjøre dette, bortsett fra hvis

- 1) det å ta dem bokstavelig er kjent for å føre til problemer, og
- 2) det å tolke dem på en annen måte er kjent for å ikke gjøre det (Lewis 1973:84 min overs.)

Lewis ønsker altså å ta ting bokstavelig, med mindre det er en kjensgjerning at det vil føre til problemer å gjøre det, og hvis det er en kjensgjerning at en eller annen tolkning fører til at man ikke havner i problemer. I forhold til mulige verdener kan slike andre tolkninger være å se disse som rene lingvistiske eller matematiske enheter, for eksempel som maksimalt konsistente sett av setninger. I forhold til de to punktene som Lewis trekker frem som mulige grunner til å ikke akseptere den modale realismen, så mener han at her møtes ingen av disse forutsetningene; han kjenner ingen argumenter for at hans modale realisme fører til problemer, med mindre man mener den allerede *er* et problem, og han mener at alle de andre teoriene han kjenner til derimot leder til problemer (1973:84).

I og med at enhver måte som verden kunne vært, er en måte som en mulig verden er, er det slik at vi kan forklare modalitet i forhold til kvantifiseringer. Det at noe er mulig uttrykkes gjennom eksistensielle kvantifiseringer: det finnes (minst én). For eksempel kan man uttrykke den modale setningen "Det kunne vært blå svaner" som "Det finnes blå svaner i verden *W*". I tillegg til denne kvantifiseringen har vi altså også frasen "i *W*" som Lewis mener fungerer som en restriksjon i forhold til det domenet som kvantoren opererer innenfor. På samme måte som man kan begrense utsagn til å gjelde for enkelte land "Det finnes hvite svaner i Norge", kan man også begrense slike uttrykk i forhold til mulige verdener "Det finnes blå svaner i verden *W*". Slik presiserer vi hva det er snakk om og hvilken verden vi omtaler. Det er slik at

de generelle navn vi har på ting i vår verden også vil gjelde for andre mulige verdener, slik at når vi bruker ord som ”svane” så ligger det ikke som en del av modaliteten at dette kunne betydd noe helt annet i en annen mulig verden: ”We banish ambiguity by restricting our attention to the proper domain. Here I am supposing that the way we bestow names attaches them not only to this-worldly things, but also to other-worldly counterparts thereof” (Lewis 1986:6).

På samme måte som mulighet knytter seg til eksistensiell kvantifisering over verdener, knytter nødvendighet seg til universell kvantifisering. Om noe er nødvendig sant, for eksempel at alle ungarer er ugifte, er det slik at ”for enhver mulig verden W , så er ungarer ugifte”. Ting som ikke er mulig, er ikke tilfelle i en eneste av de mulige verdener, og det som er kontingent sant er tilfelle i noen mulige verdener, men ikke i andre. Dette er altså tilsvarende slik man tradisjonelt har tenkt seg mulige verdener i forhold til modalitet, og Lewis’ formuleringer i forhold til dette er ikke på overflaten særlig forskjellige fra slik for eksempel Plantinga og Kripke omtaler modalitet. En tydelig forskjell naturlig nok det at Lewis aldri bruker ord som saksforhold eller påstander når han vil forklare mulige verdener, slik aktualister vil gjøre, noe som kommer av at Lewis ikke har noe behov for å omtale verdener som saksforhold, eller for å redusere dem til noe annet i det hele tatt, i og med at han tar mulige verdener som størrelser i sin egen rett.

Lewis spør seg om hva våre modale uttrykk er, om de ikke skal være kvantifiseringer over mulige verdener. Han ser for seg tre mulige alternativer:

- 1) Kan forstås som uanalyserbare primitiver. Dette er i følge Lewis ikke en alternativ teori i det hele tatt, men fravær fra å teoretisere.
- 2) Kan forstås som metalingvistiske predikater som kan analyseres i forhold til konsistens: ”Mulig at Φ ” betyr at Φ er en konsistent setning.
- 3) Kan forstås som kvantifikasjoner over såkalte ”mulige verdener”, som egentlig er en eller annen respektabel lingvistisk entitet, for eksempel maksimalt konsistente sett setninger i et eller annet språk. (Lewis, 1973:85 min overs.)

Punkt tre refererer til de aktualistiske retninger som i sin diskurs omtaler mulige verdener, men som insisterer på at dette ikke er reelt eksisterende objekter som er tilsvarende den verden vi lever i. Disse vil kunne snakke om mulig verdener, men samtidig forsikre om at

man egentlig snakker om størrelser som er ontologisk respektable. Lewis mener at en slik type teori enten vil være sirkulær, eller feilslått. Selv vil han, ettertrykkelig, ikke identifisere mulige verdener med for eksempel respektable lingvistiske enheter, da han tar dem for å være respektable enheter i seg selv, uten at de må forklares ved å henvise til andre størrelser. Mulige verdener er nettopp det de er, og ikke noe annet. Og, fortsetter han, når han fremlegger sin modale realisme, ønsker han å bli tatt bokstavelig (1973:85). Dersom man spør Lewis hva en mulig verden er, så har vi nå slått fast at Lewis ikke kan forklare dette med henvisning til andre størrelser. Han legger heller frem noe som kan gi en pekepinn, et bilde, på hva dette er; han spør om vi vet hva slags type ting vår egen verden er, og sier så at mulige verdener er mer av *det samme* (1973:85). Forskjellen gjelder ikke hva slags type ting det er, men hva som skjer i dem. Dette vil si at de partikulære ting og hendelser som en verden er bygd opp av kan variere meget, men at det som vi kaller en *verden* er den samme typen objekt uansett hvilken partikulære verden det er snakk om. Vår verden er kun en av mange, og skiller seg fra andre verdener kun ved at det er nettopp denne verden vi befolker.

Ofte vil det være slik at modalitet innebærer en begrenset kvantifisering. Denne er begrenset av standpunktet til en gitt verden i forhold til såkalte tilgjengelighetsrelasjoner. Vi kan slik sett snakke om nomologiske nødvendigheter, historiske nødvendigheter, deontiske nødvendigheter etc. Modalitet *de re*, mulighet og essens for ting eller objekter, beskriver Lewis som kvantifisering over mulige individer, og også her finner man i følge ham en restriksjon:

As quantification over possible worlds is commonly restricted by accessibility relations, so quantification over possible individuals is commonly restricted by counterpart relations. In both cases, the restrictive relations usually involve similarity. (Lewis 1986:8)

For eksempel vil det være slik at en motpart til byen Oxford vil være lik den Oxford vi kjenner, for eksempel i sitt opphav, eller i sin plassering vis-à-vis (motparter til) andre steder (Lewis 1986:8).

Det er særlig når Lewis omtaler modalitet *de re* at vi merker at hans måte å forholde seg til, og hans forståelse av, mulige verdener er drastisk forskjellig fra Plantinga og Kripkes måte å se på disse tingene. Særlig legger man merke til hans bruk av begrepet om motparter. Dette begrepet finner vi først i artikkelen "Counterpart Theory and Quantified Modal Logic", og det

er et meget sentralt begrep både i *Counterfactuals* og også i *On the Plurality of Worlds* hvor det brukes som en naturlig del av Lewis' teori gjennom hele boken, selv om selve motpartsrelasjonen blir utførlig diskutert mot slutten, i forbindelse med spørsmål om hvordan man skal forstå identitet på tvers av verdener. Jeg vil også vente noe med å diskutere Lewis' motpartsteori, da det foreløpig holder å vite at han mener at vi selv og andre individer eller objekter ikke eksisterer i flere mulige verdener, eller på tvers av verdener, og at modalitet *de re* således forstås i forhold til en svakere motpartsrelasjon: vi har motparter som lever i andre mulige verdener, som ligner på oss på mange måter, og det er denne motparten, ikke oss selv, som representerer oss i andre mulige verdener. Hvis vi for eksempel sier "det er mulig at *a* vinner.", så er denne sann hviss det er slik at en motpart til *a* tilfredsstillter "*a* vinner" i en annen mulig verden.

I forhold til essensielle egenskaper, er dette egenskaper som vi og alle våre motparter har i de verdener hvor de eksisterer. Sier vi for eksempel "*a* er essensielt et menneske", så har *a* og alle motpartene til *a* den egenskap å være menneske i alle de mulige verdener hvor disse eksisterer. Lewis påpeker at vi når vi snakker om essensielle egenskaper må være forsiktige så vi ikke antar at enkelte mennesker for eksempel har nødvendig eksistens, særlig når vi oversetter påstander om personer til modallogisk språk. Personen *a* har nødvendig eksistens dersom *a* har en motpart i alle mulige verdener, og om *a* er et vanlig menneske så er dette ikke tilfelle. I forhold til dette med motparter i forhold til modallogisk språk sier Lewis følgende:

What is the correct counterpart-theoretic interpretation of the modal formulas of the standard language of quantified modal logic? – Who cares? We can make them mean whatever we like. We are their master.

Og videre:

If this language of boxes and diamonds proves to be a clumsy instrument for talking about matters of essence and potentiality, let it go hang. Use the resources of modal realism *directly* to say what it would mean for Humphrey to be essentially human, or to exist contingently. (Lewis 1986:12)

Lewis' motpartsteori, særlig med henblikk på problemer knyttet til identitet blir diskutert utførlig i kapittel 7.

4.3 Modal Realisme – abstrakt eller konkret?

På grunnlag av at Lewis forklarer mulige verdener med å si at de er av det samme slag som vår verden, kan vi kanskje forvente at han vil mene at mulige verdener, og deres innbyggere, er konkrete heller enn abstrakte størrelser. Dette er noe vi, i følge Lewis, ikke kan si rett ut uten først å ta for oss hva vi egentlig mener med skillet mellom abstrakt og konkret. Hva er det egentlig vi mener når vi kategoriserer begreper i forhold til dette skillet? Hva er det som gjør at noe blir kategorisert som konkret og noe som abstrakt? Lewis sier selv at for ham er ikke disse begrepene fullt ut klare (Lewis 1986:81). Han legger derfor frem visse kriterier som han mener kan hjelpe oss med denne kategoriseringen.

Aller først kan vi slå fast at vi vet at ting som esler, stjerner og protoner skal være paradigmatisk konkrete, og at forskjellen mellom det som er konkret og det som er abstrakt skal skille mellom fundamentalt forskjellige ting. Dermed kan vi si at en abstrakt ting og en konkret ting ikke kan være helt like hverandre. I følge den modale realismen så er det slik at esler, stjerner, protoner og andre konkrete ting har perfekte duplikater som er deler av andre mulige verdener, og fra dette kan vi slutte at det i alle fall er noen deler av andre mulige verdener som er konkrete, og dermed at det finnes mulige verdener som i alle fall delvis er konkrete (Lewis 1986:81). For Lewis er det faktum at abstrakte entiteter ikke kan sies å stå i noen spatiotemporale relasjoner til hverandre også et viktig punkt, dette særlig i forhold til hvordan han forklarer hva som gjør en mulig verden til en enhet. Dette kommer jeg inn på i kapittel 5.1.

Bricker mener det er minst fire måter å karakterisere skillet mellom det abstrakte og det konkrete i forhold til mulige verdener, og at Lewis' verdener kommer ut som konkrete i forhold til alle disse fire måtene:

- 1) Verdener har deler som er paradigmatisk konkrete.
- 2) Verdener er partikularia, ikke universaler; de er individer, ikke sett.

- 3) Verdener har deler som står i spatiotemporale og kausale relasjoner til hverandre
- 4) Verdener er fullt ut bestemte eller fastsatte; de er ikke abstraksjoner fra noe annet. (Bricker 2008:112 min overs.)

I forhold til dette mener Bricker at det er både hendig og harmløst å kalle mulige verdener konkrete dersom de tilfredsstillende de fire punktene over.

5. Avgrensning

5.1 Hva gjør en mulig verden til én verden?

I og med at Lewis' verdener er reelt eksisterende, og i tillegg tid- og rommessig avskåret fra vår verden, og fra hverandre, er det svært vanskelig for oss å kunne vite noe om hvordan disse mulige verdener er. Blant annet kan det i forhold til en slik forståelse av mulige verdener synes problematisk å vite hva som skiller ulike mulige verdener fra hverandre. Vi vet at en mulig verden har deler, og at vi kan kalle disse delene for mulige individer, og at en mulig verden er en sum, en mereologisk sum, av de individer som er del av denne. Lewis vil dog benekte at enhver slik sum av individer vil være en mulig verden (Lewis 1986:69). En slik sum av deler kan for eksempel heller være kun en del av en større mulig verden, eller den kan være komponert av deler fra flere ulike mulige verdener, og således være spredd utover et større logisk rom, og ikke i sin helhet være tilknyttet kun én mulig verden. For å kunne analysere begrepet om mulige verdener, må vi kunne gi nødvendige og tilstrekkelige betingelser for når to individer eksisterer i den samme verden. To slike individer, eller to deler, som hører hjemme i den samme mulige verden kaller Lewis "world mates", vi kan kanskje si verdenskamerater på norsk. I forhold til spørsmålet om avgrensning av mulige verdener kan vi derfor spørre hva det er som gjør to individer eller objekter til verdenskamerater. Hva er forskjellen mellom en sum av individer som er en mulig verden, og en sum individer som ikke er det? Hvordan finner man ut hva som gir én mulig verden?

Lewis mener at han delvis svarte på dette i innledningen til *On the Plurality of Worlds*, da han forklarte at ingenting er så langt unna oss at det ikke er en del av vår verden, verken i tid eller rom. Denne påstanden kan vi generalisere til å gjelde for alle mulige verdener, og dermed vil

det være slik at de individer som er relatert til hverandre gjennom tid eller rom, eller begge deler, kan kalles verdenskamerater (Lewis 1986:69f). De hører altså til samme verden dersom det er en eller annen spatiotemporal avstand mellom dem. Dette er en tilstrekkelig betingelse for at de hører til den samme verden. En verden gjøres til en enhet gjennom disse relasjonene i tid og rom, og om vi trekker grenser innenfor en mulig verden, vil det alltid være slike relasjoner på tvers av grensene, noe som ikke vil skje dersom vi har en grense mellom ulike mulige verdener. Dette fordi vi ikke har slike genuine spatiotemporale relasjoner på tvers av verdener (Lewis 1986:71). De eneste relasjoner som eksisterer på tvers av verdener, i følge Lewis, er likhetsrelasjoner: "not indeed between the very individuals that are quasi-simultaneous (or whatever) but between larger duplicate parts of the two worlds wherein those individuals are situated" (Lewis 1986:71). Denne likhetsrelasjonen er essensiell for Lewis' begrep om motparter og modalitet *de re*.

For å oppsummere dette, kan vi si at en mulig verden er et individ hvor alle delene står i spatiotemporale relasjoner til hverandre, og at en mulig verden også er et individ som ikke selv er relatert til noe annet slikt gjensidig relatert individ. Dermed blir en verden gjort til ett individ gjennom disse relasjonene. Denne relasjonen som verdenskamerater har til hverandre er avgjørende for Lewis' teori om mulige verdener, og i følge Bricker er den også delvis ukontroversiell. Det er ikke problematisk å se for seg at dette er en tilstrekkelig betingelse for hva som utgjør en mulig verden:

Whatever stands at some spatiotemporal distance from us is part of our world; or, contrapositively, non-actual individuals stand at no spatiotemporal distance from us, or anything actual. In general: every world is *spatiotemporally isolated* from every other world. (Bricker, 2008:116)

Det som kan utgjøre et problem, er at dette også skal være en nødvendig betingelse for hva som gjør mulige verdener til en enhet. Dette vil si at verdener gjøres til enheter kun ved spatiotemporale relasjoner mellom dens deler: hver del av en verden er spatiotemporalt relatert til enhver annen del av den samme verden. Dermed kan vi for eksempel ikke tenke oss at det finnes verdener som gjøres til enheter gjennom relasjoner som ikke er tid eller romlige, og vi kan heller ikke tenke oss at det kan finnes deler av mulige verdener som er isolerte fra resten av den samme verden i tid og rom. Om en mulig verden er et slikt maksimalt gjensidig spatiotemporalt relatert individ, så gjør dette det problematisk å se for seg en helt tom verden.

Lewis mener at det er et nødvendig faktum at *noe* finnes. I det minste vil det eksistere logisk rom, mener Lewis, så det er ikke slik at tomme verdener eksisterer (Lewis 1986:71).

5.2 Forhold mellom verdener – nærhet og likhet

I sin bok *Counterfactuals* kommer Lewis noe mer inn på hvordan strukturen til en mulig verden er, og hvor forskjellige mulige verdener må være fra hverandre. I denne boken ligger hovedfokuset på kontrafaktiske kondisjonaler, altså kontrafaktiske setninger med strukturen hvis – så. Her påpeker Lewis at det ikke vil være riktig å påstå at vi for eksempel kan ha en verden hvor kun én ting er forandret fra hvordan det er i vår verden, og la resten av saksforholdene være som de er. Tankegangen går her i retning av Plantingas beskrivelse av mulige verdener som maksimale mulige saksforhold, for også Lewis påpeker at dersom man forandrer på en ting i verden, så vil dette føre til at andre ting også forandrer seg. Som eksempel bruker han setningen ”Hvis kenguruer ikke hadde hale, så ville de falt over ende”. Denne er sann (eller usann) i vår verden, uten at vi trenger å ta med i betraktning de verdener hvor kenguruer går rundt med krykker, og holder seg oppe på den måten, da disse verdener er for langt unna vår egen (Lewis 1973:9). Det den kontrafaktiske setningen sier er at dersom ting hadde vært mer eller mindre slik de er i vår verden, så ville det være slik at om kenguruer ikke hadde haler, så ville de falle over ende. Ut fra dette kan det være lett å falle i den fellen at man tenker seg at det aller beste vil være å begrense seg til de verdener som er slik at kenguruer ikke har haler, og at alt annet er slik det er i vår verden. Dette er dog ikke mulig ut fra Lewis’ tenkning, og han sier klart at slike verdener ikke finnes. Skal vi anta at kenguruer ikke har haler, men at de samtidig lager like spor som de gjør i vår verden? Eller at de likevel skulle kunne ha den samme genetiske struktur? Dette synspunktet synes ikke å være korrekt. Dermed må vi anta at verdener hvor en ting er annerledes enn slik det er her også vil være annerledes i forhold til andre aspekter som påvirkes av det som er forandret. For eksempel at kenguruens spor vil forandres dersom vi antar at den mangler hale. Lewis introduserer derfor her et begrep om komparativ likhet mellom verdener, for å begrense det antall verdener man trenger å konsentrere seg om. Dette er et begrep som han selv foregriper kritikken av ved å si at dette kan oppfattes som håpløst uklart, og at det dermed ikke er passende for å gi et fundament for, eller en klargjøring av slike kontrafaktiske setninger (Lewis 1973:91). Selv mener Lewis at denne kritikken er feilslått, da det at dette begrepet er uklart ikke for ham betyr noe annet enn at det er vagt – det er ikke dårlig definert eller misforstått. Dermed er det

et meget passende konsept for å forklare eller gi en korrekt analyse av noe som i seg selv er svært vagt:

Overall similarity consists of innumerable similarities and differences in innumerable respects of comparison, balanced against each other according to the relative importances we attach to those respects of comparison.

Og videre:

Insofar as these relative importances differ from one person to another, or differ from one occasion to another, or are indeterminate even for a single person on a single occasion, so far is comparative similarity indeterminate. (Lewis 1973:91)

Denne same type vaghet finner vi om vi gjør sammenligninger av ting vi finner i vår verden også, ikke bare om vi sammenligner verdener med hverandre. For eksempel kan vi si at Seattle ligner mer på San Francisco enn på Los Angeles, men om man er enig i dette utsagnet kommer an på om man legger vekt på landskapet, arkitekturen, lynnet, hvilken industri som dominerer, det politiske landskapet og så videre. Mulige verdener er (som oftest) større enn byer, og kan være mer forskjellige enn våre byer kan være, men de kan også ligne mer enn det to byer i vår aktuelle verden kan. Og i forhold til eksemplet med byers likhet ser vi at vi har en eller annen forestilling om en generell komparativ likhet, også i forhold til store, kompliserte ting som hele mennesker, hele byer eller hele mulige verdener. Lewis mener at uansett hvor mystisk dette begrepet om komparativ likhet kan være, vil det være slik at om vi analyserer kontrafaktiske setninger i forhold til dette begrepet, så vil vi sitte igjen med kun dette mysteriet i stedet for to mysterier (Lewis 1973:92). Dette er to vage konsepter som er vage på en koordinert måte, de opptrer ikke uavhengig av hverandre. Han sammenligner denne koordinerte vagheten med hvordan ulike farger forholder seg til hverandre; skillet mellom blått og grønt er et slikt skille, da både ”blått” og ”grønt” er vage konsepter, hvor det ikke er verken noe klart skille, opphold, eller overlapping mellom dem. Grønt begynner der hvor blått slutter, og omvendt, de er altså vage størrelser som er koordinert vage, ikke uavhengige av hverandre.

Selv om det kan være fristende å forsøke å lage klare avgrensninger eller definisjoner på likhetsrelasjoner mellom verdener, er det slik at eksakte mål ikke korresponderer like godt med de meninger vi har om komparativ likhet:

Not only would we go wrong by giving a precise analysis of an imprecise concept; our precise concept would not fall within – or even near – the permissible range of variation of the ordinary concept. (Lewis 1973:95)

Lewis mener altså at vi må anerkjenne, og også godta at forholdet mellom verdener, basert på likhet er et vagt forhold, og at det vil være feil av oss å prøve å forklare noe som er grunnleggende vagt gjennom å redusere dette til konkrete eller helt presise størrelser.

6. Aktualitet

6.1 Hva eksisterer aktuelt?

Tidligere har jeg som snarest nevnt at vår verden er den som eksisterer aktuelt, og at andre mulige verdener er uaktualiserte muligheter, og unngått å si noe mer spesifikt om Lewis' teorier omkring uttrykket "å eksistere aktuelt". Det opprinnelige uttrykket er her *actuality*, og man snakker om *the actual world*, som jeg av praktiske årsaker har valgt å stort sett oversette med "aktualitet" og "den aktuelle verden", eller noen ganger med "den faktiske verden", slik at når jeg omtaler Lewis' teori med ordene aktuell og faktisk, skal disse leses slik man leser *actual* i Lewis' tekster. Lewis mener at vår er en av mange verdener, og at vår er den aktuelle verden, mens resten av de mulige verdener ikke er aktuelle. Dette på tross av at han mener at alle mulige verdener har reell eksistens, og at alle mulige verdener er samme slags ting. Hvorfor er det da slik at vår verden kalles den aktuelle? Setter ikke dette vår verden i en særstilling, og skiller den fra de andre mulige verdener? Kan det være slik at disse også er aktuelle, siden de er eksisterende på like fot med vår verden, og også er samme type ting som den? Siden Lewis mener at også mulige verdener eksisterer, så kan man ikke si at det som eksisterer er det som er aktuelt, at det er et 1:1-forhold mellom disse begrepene. Og i og med at man også kan si at mulige verdener eksisterer konkret, så kan vi heller ikke identifisere det aktuelle med det konkrete. Dessuten er det slik at siden Lewis mener at aktuelle ting har

kvalitative duplikater i andre mulige verdener, så kan ikke aktualitet i seg selv være en slik kvalitativ egenskap (Bricker, 2008:122).

For Lewis er dette et trivielt menings spørsmål, da ordet aktuell for ham rett og slett betyr "av denne verden" (Lewis 1986:92). Dette kan vi kalle den indeksikalske analyse av aktualitet, da aktuell her regnes som en indeksikalsk term, den avhenger av ytringskonteksten for å få den rette referansen, på samme måte som ord som "jeg", "her" og "nå". Slik ordet "jeg" er avhengig av hvem som ytrer ordet, er ordet "aktuell" i denne sammenhengen uløselig knyttet til den verden det er ytret i. Den relevante ytringskonteksten for termen "aktuell" er den verden hvor ytringen finner sted; enhver mulig verden er således aktuell for seg selv, slik alle er "jeg" for seg selv. Dermed er det slik at setningen "Jeg er aktuell" er en triviell analytisk sannhet, på samme måte som "Jeg er her" er det. Det er meningsløst å lure på om jeg er her, siden her uansett refererer til det stedet hvor jeg er. Tilsvarende er det meningsløst å lure på om jeg er aktuell, siden aktuell bare betyr det å være del av den verden jeg er en del av (Bricker, 2008:122). I artikkelen "Anselm and Actuality", som hovedsakelig dreier seg om Anselms ontologiske gudsbevis, trekker Lewis frem nettopp dette som et av de sterkeste bevisene for at den indeksikalske analysen av aktualitet er den riktige; den forklarer hvorfor skeptisisme i forhold til vår egen aktualitet er absurd. Man kan spørre seg om hvordan vi vet at vi selv ikke er uaktualiserte muligheter i en eller annen uaktualisert mulig verden. Dette kan vi ikke gi noe bevis mot, men Lewis argumenterer for at om vi aksepterer den indeksikalske analysen av aktualitet, så kan vi unngå å måtte lure på slike skeptiske problemstillinger. På samme måte som vi vet at jeg er meg, at denne tiden er nåtid, og at jeg er her, så forklarer også denne analysen at den verden vi lever i er den aktuelle verden. Alle ytringer som for eksempel "dette er den aktuelle verden", "jeg er aktuell" og "jeg eksisterer faktisk" vil være slik at de er sanne ved enhver ytring i enhver mulig verden. Derfor er skeptisisme angående vår egen aktualitet absurd (Lewis 1970:186). For oss er vår verden den som eksisterer aktuelt, og på samme måte er andre mulige verdener aktuelt eksisterende for de eventuelle innbyggerne i disse. Når Lewis uttrykker at man godt kan si at det strengt tatt er slik at kun denne verden og dens objekter som virkelig eksisterer, så mener han at man da snakker med visse restriksjoner eller begrensninger av domenet. Det å beskrive noe som aktuelt eksisterende kan altså brukes til å skille denne verden fra andre mulige verdener, uten å gi de ulike mulige verdener forskjellig status; man unngår å sette vår verden i en særstilling. Den aktuelle verden og de verdener som er mulige er slik sett ontologisk likeverdige, og det er ingen fundamental, kvalitativ egenskap som aktuelle ting har, men som mulige ting mangler.

Det å si at enhver verden er aktuell for seg selv er ikke det samme som å si at alle verdener er aktuelle. Disse påstandene må ikke forveksles med hverandre, da denne siste påstanden ikke er sann i noen mulig verden (Lewis 1986:93). Det faktum at setningen ”dette er den aktuelle verden” er sann i enhver mulig verden, må altså ikke forveksles med påstanden om at alle verdener er aktuelle. Alle kan med sannhet si at deres verden er aktuell, mens det er ingen som med sannhet kan påstå at alle verdener er aktuelle; dette vil være tilsvarende som å forsøke å påstå at alle tider er nåtid, ut fra det faktum at setningen ”denne tiden er nåtid” alltid er sann (Lewis 1970:186). Det er heller ikke slik at noen verden er absolutt aktuell. Hvis vi antar dette, for eksempel at vår verden er den eneste aktuelle verden, ser Lewis to problemer som vil oppstå: For det første vil vi da få problemer som knytter seg til vår viten om at vi er aktuelle. Hvilken grunn har vi for å tro at vi er de eneste som er så heldige å ha absolutt eksistens – av alle mulige verdener? For det andre vil vi få problemer som knytter seg til kontingens. Det er et kontingent faktum hvilken verden som er aktuell, og et kontingent faktum er et som kunne vært annerledes, det vil si at det varierer fra verden til verden. Dette fører til at i en mulig verden er én verden aktuell, i en annen er en annen verden det, og hvordan skulle dette kunne være absolutt aktualitet? (Lewis 1986:93)

Lewis mener at dette viser at relativiteten er åpenbar, at aktualitet må være knyttet til den verden man befinner seg i, at dette er likt for alle objekter i alle mulige verdener, og at alle objekter kan forholde seg på denne måten til den verden de selv er innbyggere i. Hvis vi kombinerer Lewis’ analyse av aktualitet med hans analyse av verdener, så finner vi at i enhver kontekst så er det slik at aktuell uttrykker den egenskap å være spatiotemporalt relatert til den som ytringen gjelder. Dermed er aktuell en relativ egenskap, en egenskap som ting har i kraft av relasjoner til andre ting, ikke i kraft av hvordan de er i seg selv (Bricker 2008:123).

Lewis mener selv at hans doktrine om aktualitet er som et speilbilde av en langt mindre kontroversiell doktrine om tid. Han trekker paralleller til hvordan vi tenker oss at tid fungerer for å forklare hans tanker om aktualitet ytterligere: Vår tid, den vi innehar, kalles ”nåtid”, og vi kaller den ikke dette fordi den er forskjellig fra alle andre tider, men ene og alene fordi det er den tid vi besitter. Det at tid kan kalles nåtid, gjør den ikke annerledes enn andre tider, og det at en verden kan kalles aktuell gjør den ikke annerledes enn alle andre verdener. Vi kan argumentere for at denne forståelsen av aktualitet kolliderer med slik vi vanligvis forstår begrepet aktualitet. Bricker trekker frem et sitat fra Robert Adams som påpeker nettopp dette:

”We do not think the difference in respect of actuality between Henry Kissinger and the Wizard of Oz is just a difference in their relations to us” (Bricker, 2008:123). Dette vil si at uttrykkene “aktuell” eller “faktisk”, slik vi vanligvis forstår dem, innebærer at noe som klassifiseres på denne måten er mer reelt; at dette er virkelig eksisterende på en måte som ting som blir kategorisert som “uaktualiserte” eller lignende ikke er. Slik er det altså ikke innenfor Lewis’ bruk av begrepet.

6.2 Motpartsrelasjonen og aktualitet

I essaysamlingen *Ontology, Identity and Modality* vier Peter van Inwagen et essay til nettopp indeksikalitet og aktualitet. Dette essayet, ”Indexicality and Actuality”, ble første gang publisert i 1980, altså før Lewis skrev *On the Plurality of Worlds*, og er derfor skrevet på det grunnlag at van Inwagen trodde at Lewis ikke egentlig kunne mene det som er blitt beskrevet som modal realisme; Lewis’ ontologi blir altså i denne teksten ikke tatt helt på alvor. Van Inwagen skriver i sin innledning at han på grunn av denne misforståelsen forsøker å tilbakevise Lewis’ teori om indeksikalitet på det grunnlag at Lewis’ ontologi var tilsvarende Plantingas eller Kripkes (van Inwagen 2001:10). Derfor er det slik at van Inwagen kanskje ikke oppnår det han opprinnelig var ute etter. Likevel kan dette essayet vise at det er en klar forbindelse mellom Lewis’ modale ontologi, hans appell til motpartsrelasjonen og den indeksikalske teorien for aktualitet. Det viser også at de av oss som ønsker å forholde seg til det van Inwagen kaller en ”abstraksjonistisk” modal ontologi (som jeg tidligere har referert til som aktualister eller aktualistiske realister), ikke synes å kunne akseptere en forklaring av aktualitet som kan beskrives som indeksikalsk.

Van Inwagen mener Lewis er uklar når han presenterer den indeksikalske teorien for aktualitet, og at det finnes minst tre ulike slike teorier bare i *Counterfactuals* og i artikkelen ”Anselm and Actuality”. Jeg vil se på de to første av disse her; som van Inwagen kaller *the weak theory*, og *the augmented weak theory*, da det er disse to som synes å være mest relevante for Lewis’ teori. Det tredje alternativet kaller van Inwagen *the strong theory*, men siden van Inwagen ikke selv er sikker på om det er denne eller *the augmented weak theory* eller kanskje noe annet som er Lewis’ teori, velger jeg å begrense meg til de to første spesifiseringene, da dette er tilstrekkelig for å vise visse sammenhenger mellom Lewis’ teori om aktualitet og hans teori om mulige verdener forøvrig. Van Inwagen mener at disse tre

spesifiseringene av indeksikalske teser i sin tur enten ikke er indeksikalske, eller at de ikke er sanne (van Inwagen 2001:166). Det synes som om van Inwagen mener at Lewis' forklaring av mulige verdener som "måter ting kunne ha vært" er inkohærent, da han selv mener at disse "måter ting kunne ha vært" må være abstrakte objekter. Lewis ser som vi vet ikke på mulige verdener som abstrakte objekter, ikke som sett med påstander eller saksforhold eller noe lignende, begrunnet i at han ser andre mulige verdener som eksistensmessig lik vår verden. Dette skulle innebære at dersom andre mulige verdener var maksimale mulige saksforhold, så måtte også vår verden være det. Siden han ikke kan tro på at han selv og hans omgivelser er sett med saksforhold eller påstander, så konkluderer han med at andre mulige verdener ikke kan være det heller (Lewis 1973:86). Van Inwagen er her av en annen oppfatning, da han ikke vil identifisere våre omgivelser, altså hele universet, som en "måte ting kunne ha vært". For van Inwagen er det altså slik at den aktuelle verden ikke er identisk med kosmos eller universet, fordi "måter ting kunne ha vært" er et abstrakt konsept, mens universet er konkret. Van Inwagen er også skeptisk til det å si at universet er identisk med den måten universet er; dette er rett og slett dårlig grammatikk mener han, og sammenligner dette med å si at Sokrates er identisk med slik Sokrates er, noe som ikke synes å stemme. I tillegg til dette påpeker van Inwagen at det kun finnes ett univers (eller, om det finnes flere, så er disse kontingente størrelser, slik at det kunne ha vært kun ett, eller ingen), mens det er slik at det nødvendigvis finnes mange "måter som ting kunne ha vært". Slik at selv om det ikke hadde eksistert noe univers, ville det like vel være slik at det fremdeles eksisterte mange ulike måter som ting kunne ha vært. På grunnlag av dette vil van Inwagen forkaste ideen om at den aktuelle verden er "alt dette", eller "jeg og mine omgivelser" (van Inwagen 2001:168). Det å være et konkret objekt, og det å være en måte noe kunne ha vært er for van Inwagen ikke kompatible størrelser. Distinksjonen mellom "den aktuelle verden" og det enorme objektet som omgir oss finner vi også hos Kripke:

The 'actual world' – better, the actual state, or history of the world – should not be confused with the enormous scattered object that surrounds us. The latter might also have been called 'the (actual) world', but it is not the relevant object here. Thus the possible but not actual worlds are not phantom duplicates of the 'world' in this other sense.
(Kripke 1981:19)

For å utforske ideen om den indeksikalske teorien for aktualitet, vil van Inwagen derfor forkaste den idé at en mulig verden kan være et konkret objekt, og holde på at mulige

verdener er ”måter ting kunne ha vært”. Denne avgjørelsen synes å reflektere det at van Inwagen ikke tok Lewis’ modale realisme helt alvorlig, da denne teorien omkring modalitet nokså tydelig presiserer at mulige verdener er reelle og konkrete objekter.

Som sagt mener van Inwagen at man kan finne spor av tre forskjellige indeksikalske teorier i Lewis’ tekster. Den første av disse kaller han den svake teorien (The Weak Theory) (van Inwagen 2001:172). Denne teorien holder at følgende påstand er sann:

I hver verden refererer ”den aktuelle verden” til denne verdenen.

Men hva mener vi egentlig når vi sier at ”den aktuelle verden” refererer til en bestemt verden i en bestemt verden? Eller, men generelt; hva vil det si at et bestemt uttrykk e refererer til et bestemt objekt x i en bestemt verden W ? For van Inwagen vil dette kunne forklares som følger: ” e refererer til x i W ” defineres som ”Hvis W var aktuell, så ville e referere til W ”. Dermed, generelt sett, for enhver verden W , hvis W var aktuell, så ville ”den aktuelle verden” referere til W (van Inwagen 2001:172f).

Så langt van Inwagen vet, er det ingen som har påstått at dette er Lewis’ hele og fulle teori. Han mener også at denne teorien er sann, men at den ikke egentlig kan kalles noen indeksikalsk teori, da den utelater noe essensielt ved indeksikalitet; det er altså ikke slik at denne påstanden sier noe som er galt, men heller slik at den ikke sier nok av de riktige tingene. I Lewis’ teori om indeksikalitet finner vi nemlig et trekk som ikke innfanges av denne svake teorien; det at en mulig verden er en kontekst eller en omstendighet for en ytring. Dette fokuset på en mulig verden som en ytringskontekst, som vi blant annet finner tydelige eksempler på i artikkelen *Anselm and Actuality*, foreslår at Lewis’ teori kan være noe som van Inwagen refererer til som den forstørrede svake teorien (the Augmented Weak Theory, eller AWT) (van Inwagen 2001:174). Denne teorien forklarer van Inwagen som følger:

I hver verden W , refererer ”den aktuelle verden” til W , og å spesifisere den verden hvor en ytring er sagt, er å spesifisere en omstendighet hvor ytringen er sagt.

Denne teorien synes, i motsetning til den svake, å være en indeksikalsk teori. Dette på grunn av at referansen til ”den aktuelle verden” her er avhengig av de omstendigheter som frasen

blir ytret under, noe som nettopp er det indeksikalske termer er. Denne teorien har dog den konsekvensen at dersom ”den aktuelle verden” er en indeksikalsk frase, vil også enhver bestemt beskrivelse (unntatt de som er rigide, slik som ”kvadratroten av ni”) også være indeksikalske, noe van Inwagen ser som uheldig (2001:174). For å forklare hvorfor bestemte beskrivelser av typen ”presidenten i USA” ikke kan være slike indeksikalske termer, eller hvorfor han ser dette som kontraintuitivt, legger van Inwagen frem følgende prinsipp (*P*), som han mener innbefatter våre intuisjoner omkring hva som skal til for at noe skal kunne kalles en indeksikalsk term:

P: If R is a referring phrase, and if it is not possible that there be distinct occasions of utterance A and B such that, on occasion A, R refers to some object O, and, on B, R does not refer to O, then R is not indexical. (Inwagen 2001:175)

Altså, hvis man har en eller annen refererende frase, men det er slik at man ikke kan ha forskjellige ytringskontekster for denne frasen, så vil ikke denne frasen kunne fremstå som indeksikalsk. Dermed mener van Inwagen at fraser som ”presidenten i USA” eller ”den aktuelle verden” ikke er indeksikalske fraser i henhold til dette prinsippet. Den som forsvarer denne indeksikalske teorien vil kunne ha et åpenbart svar på dette, da prinsippet *P* er avhengig av at en ytringskontekst er en trippel: språkbruker-tid-sted, mens det ignorerer det faktum at en mulig verden i følge påstanden som konstituerer teorien er nettopp en slik ytringskontekst, og at man derfor i dette tilfellet må forholde seg til en kvadrupel som gir følgende ytringskontekst: språkbruker-tid-sted-verden. Dersom man forholder seg til denne, vil det ikke være vanskelig å se at man kan ha andre ytringskontekster enn de vi kan finne i vår verden. Til dette repliserer van Inwagen at de fraser som kan kalles indeksikalske på denne måten, altså hvor man inkluderer flere mulige verdener som ytringskontekster, er forskjellige fra de hvor referansen kan forandres innen en og samme verden, slik som ”jeg”, ”her”, og ”nå”. Fraser som ”presidenten i USA” og ”den aktuelle verden” kaller van Inwagen for intramundane indeksikalske fraser, og konkluderer med at hvis det er slik at denne teorien skal være korrekt, må man reformulere begrepet om indeksikalitet på en slik måte at dette inkluderer mulige verdener som ytringskontekster. Dette fører igjen til at teorien for van Inwagen ikke synes å være særlig interessant, da innholdet i den fordrer å bruke ordet indeksikalsk på slike nye og forledende måter (Inwagen 2001:176). Han mener også at det ikke er helt tydelig om den forstørrede svake teorien egentlig er koherent, da man kan stille spørsmål ved om det egentlig er koherent å tolke ytringskontekst på en slik måte at mulige

verdener er inkludert. I følge denne teorien er det slik at det må være en ting, et objekt, som er den verden hvor ytringen av "den aktuelle verden" finner sted. Et slikt objekt må på en eller annen måte eksistere, og ytringen er slik at den eksisterer innenfor nettopp én slik mulig verden, og refererer til nettopp denne mulige verdenen. Men, sier van Inwagen, det synes ikke å være tilfelle at slike ytringer av "den aktuelle verden" tar plass i kun én verden, at de kan lokaliseres til en bestemt mulig verden. Hvis man for eksempel har en ytring i den aktuelle verden av følgende setning "det finnes mye ondt i den aktuelle verden" av individ a , så skulle man anta at denne ytringen skulle kunne finne sted i mange ulike mulige verdener. Mulige verdener hvor ting er noe annerledes (det regnet utenfor da ytringen ble sagt, det var et større antall tilhørere til ytringen etc.), men som likevel er kompatible med at ytringen finner sted. Hvis dette er tilfelle, hvis ytringer på denne måten kan finne sted i flere ulike mulige verdener, kan man ikke lokalisere ytringen til én bestemt mulig verden, som dermed er den ytringskontekst man har for den. Unntaket er her hvis man mener at individer i det store og hele er det Plantinga kaller verdensbundne individer, mener van Inwagen (2001:177). Dermed ser vi hvordan det at man ser aktualitet som indeksikalsk henger nærmest uløselig sammen med motpartsteorien. I følge Lewis' teori vil det være slik at enhver slik kontrafaktisk situasjon som vi kan tenke oss i forbindelse med ytringen "det finnes mye ondt i den aktuelle verden", er slik at dette vil generere en annen mulig verden, hvor det ikke vil være individ a som ytrer setningen, men hvor det vil være en motpart til a , a' , som står for ytringen. Dette vil skje selv om det ikke er store forskjeller fra verden til verden; også små kontrafaktiske forskjeller, som for eksempel at det kunne regnet utenfor da ytringen fant sted, vil føre til at det i denne kontrafaktiske situasjonen ikke lenger er a som står for ytringen, men motparten a' .

I og med at van Inwagen forkaster motpartsteorien som et reelt alternativ, synes han også å måtte forkaste ideen om at aktualitet er en indeksikalsk term. Dette på grunnlag av at han heller støtter seg på en ontologi som ligger nært opptil Plantingas syn på mulige verdener, bortsett fra at han heller enn å snakke om maksimale mulige saksforhold, snakker om maksimalt omfattende eller maksimalt utstrakte muligheter. Van Inwagen mener at den eneste motivasjonen som finnes for å akseptere en teori som inneholder et begrep om motparter, er at dette fører til at man unngår befatning med problemer som knyttes til identitet på tvers av verdener. Disse problemene er i følge van Inwagen ikke egentlig problematiske i det hele tatt (i tråd med blant andre Kripke som vi skal se på senere), og dermed forsvinner denne motivasjonen for å anta en teori som støtter verdensbundne individer. I tillegg til dette mener

van Inwagen at enhver teori som har motpartsteori som forutsetning er alt for spesiell for at han kan gi sin støtte til teori som inkluderer dette begrepet (Inwagen 2001:177).

På tross av at van Inwagen i dette essayet prøver å tilpasse Lewis' teori til en ontologi som ikke ser mulige verdener som konkrete objekter, og at angrepet på Lewis dermed ikke blir helt så suksessfullt som det opprinnelig var tenkt å være, viser dette essayet hvordan det at man antar mulige verdeners reelle eksistens, sammen med teorien om motparter, kan henge sammen med det at man ser aktualitet som en indeksikalsk term. Dermed vil det være slik at teorier som inneholder begreper om motparter, heller enn å støtte identitet på tvers av verdener, også kan holde at aktualitet er en indeksikalsk term, mens det å forholde seg til en indeksikalsk teori for aktualitet blir svært vanskelig om man oppfatter mulige verdener som abstrakte størrelser, og om man støtter identitet på tvers av verdener.

7. Motpartsteori

7.1 Identitet eller motpartsteori?

Det faktum at Lewis ser på alle mulige verdener som eksisterende objekter, er som sagt det som synes mest ekstremt ved denne teorien, og som før nevnt ønsker jeg ikke å komme med noen form for vantro blikk, men heller se på de følger denne ontologien har for de andre aspektene av modalitet, særlig modalitet *de re*. Som vi har sett mener Lewis at individer ikke eksisterer på tvers av verdener, at det samme individet ikke opptrer i mer enn én mulig verden. Dette medfører at når Lewis snakker om mulige eller nødvendige egenskaper for et individ x , så innebærer dette ikke at det her er snakk om *det samme* individet i andre mulige verdener. For ham er det slik at man forstår mulige egenskaper slik at et individ x mulig har egenskapen P , om det er slik at en (relevant) motpart til x , vi kan kalle denne x' , som ligner svært mye på x , har egenskapen P i en eller annen mulig verden. Nødvendige egenskaper forklares med at alle (relevante) motparter til x har egenskapen P . Motpartsrelasjonen beskrives som en relasjon basert på komparativ likhet mellom individer, den er et resultat av likheter og ulikheter i forskjellig henseende. Dette vil si at man kan legge vekt på forskjellige ting i forskjellige modale situasjoner. Divers forklarer motpartsrelasjonen på følgende måte:

For alle x , og for alle y , så er x en motpart til y hvis det er en verdener w og v , slik at x er en del av w , og y er en del av v , og det er likhet på en eller annen måte R og til en viss grad n , slik at x har R i grad n til y (Divers 2002:50, min overs.).

Motpartsrelasjonen er altså for en genuin realist et slags substitutt for identitet, som forklarer hvordan en verden representerer at et individ har en eller annen egenskap. Nøyaktig hvilke motpartsrelasjoner som er relevante, og dermed hvilke individer som er relevante motparter kan variere fra tilfelle til tilfelle. Det vil være påvirket av den kontekst man opererer innenfor og hvordan det modale tilfellet man snakker om er. Dermed er det kontekstavhengig hvilke aspekter av likhet som er relevante når man skal skille ut de relevante motpartene fra de som ikke er relevante. Slike kontekster kan være interessene og intensjonen til språkbrukerne, hvilken bakgrunnsinformasjon man har, hvilken spatiotemporal plassering ytringen har, og hvilke ord som brukes for å referere til individene (Divers 2002:123). Dette medfører at det ikke finnes noe fastsatt svar på hvilke motparter man har i ulike mulige verdener, eller på hva som er sant om et individ i en gitt mulig verden. Denne variasjonen kan man se som å reflektere det at representasjon *de re* ikke er konstant, at ting kan forandre seg, alt ettersom hvilke tilfeller man omtaler, og at motpartsteorien reflekterer denne variasjonen.

Den originale versjonen av motpartsteorien finner vi i Lewis' artikkel *Counterpart Theory and Quantified Modal Logic* fra 1968, i det Lewis her formulerer et alternativ til å formalisere modal diskurs med modale operatorer. Dette gjør han ved å legge frem en serie postulater etterfulgt av et sett prinsipper som oversetter formler for kvantifisert modallogikk til motpartsteori. De nye predikatene som trengs, og de tilknyttede postulater som sammen skal kunne ta over plassen til modallogikk med modaloperatorer kaller Lewis her for motpartsteori (Lewis 1979:110).

Følgende er primitive predikater for motpartsteorien:

$Wx - x$ er en mulig verden

$Ixy - x$ er i den mulige verdenen y

$Ax - x$ er aktuell

$Cxy - x$ er en motpart til y

Domenet for kvantifisering inneholder alle mulige verdener, og alt som er inneholdt i hver mulige verden. Disse primitivene skal forstås i forhold til følgende åtte postulater:

P1: Ingenting er i noe bortsett fra en verden

P2: Ingenting er i to verdener

P3: Hva som enn er en motpart er i en verden

P4: Hva som enn har en motpart er i en verden

P5: Ingenting er en motpart til noe annet i sin verden

P6: Alt i en verden er motpart til seg selv

P7: En eller annen verden inneholder alle og bare aktuelle ting

P8: Noe er aktuelt

Den verden som beskrives i P7 er den aktuelle eller den faktiske verden (Lewis 1979:111).

Innføringen av motpartsrelasjonen vil i følge Lewis løse problemer, som blant annet er blitt trukket frem av Quine, om at uaktualiserte muligheter er sett som en tvilsom størrelse, da det påstås at det ikke er klargjort hva som avgjør når slike objekter er identiske, og når de ikke er det. Quine uttrykker følgende i "On What There Is":

Wymans slum of possibles is a breeding ground for disorderly elements. Take, for instance, the possible fat man in that doorway; and, again, the possible bald man in that doorway. Are they the same possible man, or two possible men? How do we decide?
(Quine 2005:44)

Identitet er dog ikke noe problem for Lewis' motpartsteori, da det her er slik at i hver verden så er ting individualisert slik som de er i vår faktiske verden, ting er selvidentiske slik som her, og ting som eksisterer i ulike mulige verdener er aldri identiske, som vi ser fra postulat nummer to. For relasjoner mellom individer i ulike mulige verdener, har vi heller motpartsrelasjoner enn identitetsrelasjoner.

Lewis bruker et helt kapittel i boken *On the Plurality of Worlds* til å diskutere identitet på tvers av verdener i forhold til hans motpartsteori. Dette på tross av at filosofer som blant andre van Inwagen, Plantinga og Kripke ikke mener det er noe problematisk ved identitet på tvers av verdener. Det man refererer til som problemer beskrives av disse som enten å være

inkohærente eller som å ha så åpenbare løsninger at de slett ikke fortjener å bli kalt problemer (Lewis 1986:192).

Selv om Lewis mener at dette med identitet på tvers av verdener er høyst problematisk, må han innrømme at problemet har et særdeles dårlig navn, slik han ser det. Dette særlig i forhold til at man ikke egentlig har noen problemer i forhold til *identitet*, da identitet i seg selv er fullstendig enkelt og uproblematisk. Alt er identisk med seg selv, og ingenting er noen gang identisk med noe annet enn seg selv. Dermed har man heller ikke noe problem i forhold til hva som er identisk med seg selv, siden det ikke finnes noe som ikke er selvidentisk. Og til slutt er det heller ikke noe problem angående hva som gjør to ting identiske, siden *to* ting aldri kan være identiske (Lewis 1986:192f). I forhold til dette med identitet mellom verdener kan man spørre seg om det er slik at verdener noen ganger overlapper hverandre, altså om en del av en verden også kan være en del av en annen verden, som en felles del for begge verdener, på samme måte som en landevei kan være delvis i to forskjellige land. Dette er i følge Lewis et godt spørsmål, men heller ikke dette er et spørsmål om identitet, da dette egentlig dreier seg om mereologi, relasjoner mellom deler av en ting og helheten, og relasjoner mellom forskjellige deler. Dette spørsmålet dreier seg om det kan være tilfelle at noe som er en del av en mulig verden også kan tenkes å eksistere i andre mulige verdener, om disse individene for eksempel har en del i en mulig verden og en annen del i en annen mulig verden.

Det spørsmålet jeg vil fokusere mest på her, er et spørsmål som er viktig både for genuine modale realister, og de som Lewis kaller *ersatzers* (aktualister som holder at mulige verdener ikke er reelt eksisterende størrelser på samme måte som vår verden): hender det at noe eksisterer i to forskjellige mulige verdener, enten disse er genuine eller ikke? Dette spørsmålet kan også uttrykkes i forhold til identitet: er noe som eksisterer i en verden og noe som eksisterer i en annen verden noen ganger identiske? Lewis' svar på dette er nokså overraskende, da han mener at dette helt ukontroversielt ofte kan være tilfelle, og er noe som egentlig ikke fortjener å bli kalt et problem, i tråd med van Inwagen (2001:186ff). Det som derimot er et problem i forhold til dette er hva det vil si for x å eksistere i forhold til en verden. Hvordan er representasjon *de re*? Hvordan representerer en verden, for et individ x , at dette eksisterer? Her vil svarene kunne variere veldig, avhengig av hvordan man ser på mulige verdener og individer, og avhengig av om man er en genuin modal realist eller ikke (Lewis 1986:194).

En genuin mulig verden, i forhold til Lewis' teori, kan gjøre representasjon av et individ ved å ha dette som en del av seg, på samme måte som representasjon skjer i vår verden. Men for at dette individet x skal kunne representeres i andre mulige verdener, mener Lewis at x ville måtte være en felles del for flere overlappende verdener, og på en eller annen måte kunne presentere ulike egenskap i hver mulige verden. Det at overlapping mellom verdener er den måten som Lewis ser for seg at identitet på tvers av verdener kan foregå på, bunner ut i hans syn på mulige verdener som reelle, konkrete størrelser. Dette gjør at ideen om at et individ, som da vil være et individ slik som vi er det, objekter av kjøtt og blod, skal kunne eksistere samtidig i forskjellige mulige verdener, og dette med forskjellige egenskaper, særdeles vanskelig å forholde seg til. Lewis benekter dog at en slik overlapping mellom verdener kan finne sted, da alle mulige verdener for ham er helt isolerte fra hverandre. Dermed må man finne en annen måte å forstå hvordan individer kan eksistere på tvers av verdener. Det finnes nemlig en langt bedre måte for verdener å representere at x eksisterer i den nevnte mulige verden, for eksempel kan x være representert i andre verdener *in absentia*. Dette vil si at andre verdener kan ha som del en "kjøtt og blod motpart" av vår x , som Lewis selv sier det. En slik motpart er et individ som ligner meget på vår x for eksempel i sitt opphav, i sin indre karakter, eller i sin historiske rolle (Lewis 1986:194). Ved å ha en slik del representerer en verden *de re* for x at vedkommende eksisterer, utfører visse handlinger og har visse egenskaper. Dette er det Lewis kaller motpartsteori, hans foretrukne måte å forklare hvordan en verden representerer *de re*. "Not I, but only some very good counterparts of me, inhabit these other worlds." (Lewis 1986:206)

Slik sett er også de individer som eksisterer i vår verden motparter til mange andre individer i andre mulige verdener. Lewis benekter at relasjonen mellom motparter trenger å være symmetrisk, men sier at svært ofte vil den nok være det, slik at om a er motpart til a' , så vil også a' være motpart til a (Lewis 1986:195). I og med at det ikke er noen kausal forbindelse mellom ulike mulige verdener, er det heller ikke noen kausal forbindelse mellom meg og mine motparter i andre mulige verdener. Foreningen av et individ og dets mange motparter skjer kun gjennom en likhetsrelasjon, andre relasjoner på tvers av verdener finnes ikke (Lewis 1986:218). Det vil kunne være slik at noe i denne verden kan ha to motparter som ikke er motparter til hverandre. Dette kan for eksempel skje i de tilfeller hvor vi har tvillingmotparter i enkelte mulige verdener. Det vil også kunne være slik, på grunnlag av at denne motpartsrelasjonen er en likhetsrelasjon, at vi har to motparter i ulike mulige verdener som ikke er motparter til hverandre. Man skulle også anta at det var mulig at en av mine motparter

har en motpart som igjen ikke er min motpart. I forhold til dette sier Lewis følgende: "The counterpart relation is a matter of some sort of similarity, little differences add up to big differences, so of course there is intransitivity" (Lewis 1986:219). Denne likhetsrelasjonen er et resultat av likhet, og ulikhet, i forskjellige henseende, slik at man kan legge vekt på ulike typer likhet ved ulike anledninger, alt ettersom hva man er ute etter å beskrive kontrafaktisk. Nøyaktig hvilke slike relasjoner som er relevante, og dermed hvilke individer som er relevante motparter, kan variere fra gang til gang, da dette er avhengig av hvilken kontekst man opererer innenfor, og det er konteksten som avgjør hvilke aspekter av likhet man skal legge vekt på når man skiller ut de relevante motparter. Som en konsekvens av dette finnes det intet fastsatt svar på spørsmålet om hva som er sant om et gitt individ; representasjonen av modalitet *de re* er ikke konstant, og motpartsrelasjonen reflekterer dette. Dette gjør at motpartsrelasjonen er en langt mer fleksibel relasjon enn identitet, og den kan bli påvirket av forhold som for eksempel interesser som språkbrukeren eller tilhøreren har, hvilken bakgrunnsinformasjon man har, hvilken spatiotemporal plassering ytringen har, og hvilke ord som brukes for å beskrive et gitt individ (Divers 2002:123).

Man kan gjøre en sammenligning av motpartsrelasjonen og identitet over tid, men hvis vi gjør dette, så er det viktig å huske på at mens en person som eksisterer til flere tider med selv-identitet har en evne til selvinteresse som motparter ikke vil ha i forhold til hverandre. På grunnlag av den kausalitet det er mellom for eksempel *meg-i-1990* og *meg-i-2008*, så vil jeg ha en åpenbar interesse av at det går meg vel til senere tider i livet. På grunnlag av manglende kausale forbindelser mellom mulige verdener er det ingen slik tendens mellom meg og mine motparter i ulike mulige verdener: "a person perduring through time is capable of self-interest. Not so across worlds. My this-worldly self has no tendency to make the purposes of its other-worldly counterparts its own [...] there is no common purpose" (Lewis 1986:219).

7.2 Identitet ved overlapping mellom verdener

Overlapping mellom verdener er den enkleste måten å se for seg identitet mellom individer i ulike mulige verdener på, da dette skjer ved at to eller flere verdener overlapper hverandre og har et eller annet individ som felles del. Individet lever da et slags dobbeltliv i flere mulige verdener til samme tid, og er del av flere verdener omtrent på samme måte som siamesiske tvillinger kan dele en arm. Denne typen dobbeltliv er det som best fortjener å bli kalt identitet

på tvers av verdener i følge Lewis, selv om han ikke kan komme på en eneste filosof som støtter identitet på tvers av verdener forstått på denne måten (Lewis 1986:198). På tross av en manglende tilhengerskare mener Lewis at dette synspunktet fortjener vår oppmerksomhet. Synspunktet er interessant både fordi det er så enkelt og også fordi dette er det eneste synspunktet som virkelig respekterer den intuisjonen vi har om at det er individet selv som skal være forandret når vi ser det for oss i andre mulige verdener, ”he himself” eksisterer i flere ulike mulige verdener (Lewis 1986:199). Dessverre kommer denne enkle måten å se identitet på tvers av verdener til kort i forhold til å møte de behov vi har for representasjon *de re*.

Hovedproblemet for Lewis ligger ikke i selve overlappingen, da det ikke er noe problem i seg selv at noe har felles deler. For eksempel kan vi si at egenskaper forstått som settet av alle dens instanser (i denne og andre mulige verdener) er noe som har deler i flere mulige verdener. Men det at ett objekt skulle være felles del for flere mulige verdener, for å på denne måten uttrykke modalitet *de re*, skaper problemer. For å uttrykke denne modaliteten må dette individet på en eller annen måte kunne fremvise ulike egenskaper i de forskjellige mulige verdener det er del av. Vi kan belyse dette problemet ved et enkelt eksempel: I vår verden har vi personen *a*, som har fem fingrer, som de fleste andre. Dette er ingen nødvendig egenskap ved *a*, og vi kan tenke oss den muligheten at han for eksempel kunne ha hatt seks fingre. Ergo er det slik at *a* i en mulig verden *har* seks fingrer. Som del av vår verden har han fem fingrer, men som del av den andre verdenen har han seks. Om det er det samme individ som samtidig eksisterer i begge disse verdener, ved overlapping, hvordan er dette da mulig? Dette problemet vil gjelde for alle lignende aksidentelle egenskaper ved individer, men ikke for de essensielle, da disse uansett vil være de samme i alle mulige verdener. Dette problemet vil ikke gjelde for motpartsteoretikeren, siden motparter ikke trenger å være duplikater av det individ som eksisterer i vår verden, selv om disse er relatert til hverandre gjennom en likhetsrelasjon.

7.3 Individer som eksisterer på tvers av verdener

Selv om vi benekter overlapping mellom verdener, trenger vi ikke benekte at det kan finnes identitet på tvers av verdener. Selv ikke Lewis gjør dette:

I oppose trans-world individuals not by denying their existence – not when I quantify without restriction – but rather by denying that they deserve our attention.

Og videre:

I do not deny the existence of trans-world individuals, and yet there is a sense in which I say that they cannot possibly exist. As should be expected, the sense in question involves restricted quantification. (Lewis 1986:210f)

Lewis mener altså at det er i forhold til en begrenset kvantifisering at det ikke kan finnes individer på tvers av verdener. Han forklarer hva det vil si å muligens eksistere i forhold til et slikt utgangspunkt: Det er *mulig* for noe å eksistere hviss det er mulig for hele objektet å eksistere. Dette vil si hviss det finnes en verden hvor hele dette objektet eksisterer. Dette hviss det finnes en verden slik at, om man kvantifiserer over kun deler av denne verden, så eksisterer hele objektet. Altså hviss hele objektet er blant delene av en eller annen mulig verden. Dette vil si hviss objektet er del av en eller annen verden – og dermed ikke noe individ på tvers av verdener. Deler av verdener er *mulige* individer, sier Lewis, mens individer på tvers av verdener er derimot *umulige* individer (Lewis 1986:211). Ting som er innbyggere i mulige verdener er slik at hele individet er en del av denne mulige verdenen. Det Lewis her beskriver som *umulige* individer er summer av individer, som dermed kan eksistere på tvers av verdener. Lewis vil ikke innføre noen restriksjoner på mereologisk komposisjon, og dermed kan vi for eksempel lage et sett som består av individer som hører hjemme i ulike verdener. Vi kan for eksempel tenke oss et sett som består av meg, min mulige hund (som eksisterer i en annen mulig verden), og min mulige katt (som også eksisterer i en annen mulig verden). Nettopp dette settet er slik at summen av disse individene ikke eksisterer i sin helhet i noen mulig verden, og dermed er det ikke noe *mulig* individ da det ikke kan aktualiseres innenfor én mulig verden; vi kan selvsagt se for oss at jeg i en mulig verden har både en hund og en katt, men i dette settet vil det være min motpart som eksisterer. Vi kan også se for oss at jeg i fremtiden kommer til å ha både en hund og en katt i den aktuelle verden, og at et sett av meg, en hund og en katt i så tilfelle vil være realisert i den samme mulige verdenen, men i så tilfelle vil dette settet (i beste fall) inneholde motparter av den hund og katt det opprinnelig var snakk om. Lewis' kategorisering av disse individene på tvers av verdener som *umulige* innenfor denne forståelsen ikke gir oss grunn for å ignorere dem, mener han. Dette fordi slik mereologisk komposisjon er ubegrenset, og enhver klasse av ting vil ha en mereologisk sum.

Dette gjelder også ting som er situert i forskjellige verdener, og denne summen vil dermed være et individ på tvers av verdener. Det overlapper mellom alle de verdener hvor det har en del, og på denne måten er et slikt individ delvis eksisterende i flere ulike mulige verdener og i så måte et individ på tvers av verdener (Lewis 1986:211).

Lewis mener at det å skulle forsøke å utelukke denne typen individer på tvers av verdener ikke vil gagne teorien, da dette vil føre til at man mister fordelaktige aspekter ved det faktum at klasser av ting har slike mereologiske summer. Man kan ikke ha en teori hvor dette er til stede kun når man føler det er ønskelig, eller når det føles intuitivt riktig, dette er ikke gjennomførbart (Lewis 1986:213). Det som derimot er gjennomførbart er å reformulere motpartsteorien slik at slik ubegrenset komposisjon er inkludert. Dette gjøres gjennom en rekke redefineringer, som ikke egentlig utgjør noen særlig forskjell fra slik vi allerede har forstått motpartsteorien. De viser likevel at denne typen teori fremdeles er velfungerende selv om vi aksepterer den type individer på tvers av verdener som disse settene er. Likevel vil det ikke være slik at vi ved å inkludere slike individer på tvers av verdener kan få både motpartsteori og identitet på tvers av verdener, mellom innbyggere i verdener. Det er heller slik at dette er en reformulering av motpartsteorien, men det er ikke en reformulering som gir åpenbare intuitive fortrinn, og ikke en reformulering som fører til at motpartsteorien blir svekket (Lewis 1983b:41).

Antagelsen om at vanlige individer, vi og andre ting vi navngir, har predikater for, og har kvantifiserte variabler for, aldri eksisterer i mer enn én verden holder Lewis fremdeles på. Man er selv del av kun én verden, og verken hele eller deler av objektet eksisterer i andre mulige verdener. Dette gjelder samtidig som slike ordinære individer eksisterer *i henhold til* andre mulige verdener, takket være de motparter de har der, altså er det foreløpig ingen endringer i forhold til hans vanlige doktrine. For denne anledningen vil dog Lewis komme med et par tillegg, for enkelhets skyld: for det første antar vi nå at motpartsrelasjonen er symmetrisk, og vi tenker oss at ingenting er en motpart til noe annet i ens egen verden. Disse nye antagelsene gjør at man innsnevrer hva en slik motpartsrelasjon kan være, samtidig som man dermed gir slipp på noe av fleksibiliteten til denne relasjonen (Lewis 1986:214).

Et individ som helt er medlem av en verden kaller Lewis altså for et mulig individ. Han vil i denne sammenheng helst prøve å unngå frasen *verdensbundne individer*, da denne uttrykksmåten kan føre til misforståelser slik at man tror at Lewis mener at individer kun

eksisterer *i henhold til* én mulig verden, og slike individer finnes neppe. Hvis et slikt mulig individ, som vi kan kalle x , er en del av et individ på tvers av verdener, y , og x ikke er del av noe annet mulig individ som er del av y , så kan vi kalle x et *stadium* av y . Disse stadiene til et individ på tvers av verdener er dets maksimale mulige deler; de er skjæringspunktene til de verdener som dette individet på tvers av verdener overlapper. Dette har maksimalt ett stadium pr verden, og individet på tvers av verdener er den mereologiske sum av stadiene. Noen ganger vil det være slik at et stadium av et slikt individ på tvers av verdener vil være en motpart til et annet slikt stadium. Hvis alle stadier av et individ på tvers av verdener er motparter til hverandre, så kan vi kalle y for innbyrdes motpartsrelatert (Lewis bruker her uttrykket *counterpart-interrelated*). Hvis y er innbyrdes motpartsrelatert, og ikke en del av noen andre innbyrdes motpartsrelaterte individer på tvers av verdener, så kan vi kalle y for et *-mulig individ (Lewis 1986:214).

Gitt ethvert predikat som kan gjelde for mulige individer, så kan vi definere et korresponderende predikat med en slik stjerne, som da gjelder for *-mulige individer relativt til verdener. Dermed vil det være slik at om vi har et *-mulig individ, så kan vi si at dette individet er en *-kvinne, hviss det har et stadium i W som er en kvinne. Dette *-mulige individet *-vinner i lotto i W , hviss det har et stadium i W som vinner i lotto. Et *-mulig individ *-eksisterer i sin helhet i enhver verden hvor det *-eksisterer i det hele tatt. Det vil være slik at to mulige individer er motparter hviss det er et *-mulig individ hvor de begge er stadier (Lewis 1986:215).

Når Lewis så har innført dette nydefinerte språket som viser hvordan motpartsteorien fungerer selv om man har setteoretiske strukturer som eksisterer på tvers av verdener, sier han at vi nå har liten bruk for de predikater, navn og pronomen som er uten en slik stjerne, da dette definerte stjernespråket også kan brukes når vi snakker om det som skjer i vår verden. Dermed vil Lewis legge til en ny konvensjon for det definerte språket: vi tar bort stjernene (Lewis 1986:216). Dermed har vi redefinert deler av språket slik at det fungerer i forhold til denne typen individer på tvers av verdener. Dette vil likevel antagelig ikke føre til at de som allerede var skeptiske til motpartsteori nå vil slutte seg til den, da Lewis ikke på noen måte har endret sine standpunkter i forhold til denne teorien, som han oppsummerer for å klargjøre sine teoretiske standpunkter:

Hvis vi har et individ *a*, som er et mulig individ, så er dette et ordinært individ, som ikke eksisterer på tvers av verdener. Individet *a* eksisterer, og *a* eksisterer i mange verdener; *a* eksisterer i sin helhet i enhver verden hvor *a* eksisterer i det hele tatt. Individet *a* har noen essensielle egenskaper, fordi *a* har disse egenskapene i enhver verden hvor individet eksisterer, og *a* har visse kontingente egenskaper, som kunne vært annerledes, fordi de er annerledes i andre verdener hvor *a* eksisterer (Lewis 1986:216).

For å belyse dette bruker Lewis Hubert Humphrey, den tapende presidentkandidat ved valget i USA i 1968 som eksempel. Humphrey tapte valget i vår aktuelle verden, men han kunne ha vunnet, noe som hos Lewis uttrykkes gjennom motparter i andre mulige verdener som vant. I forhold til dette med identitet på tvers av verdener sier Lewis følgende: "Every way, Humphrey is identical to Humphrey. But, some way, there are some worlds where Humphrey is not identical to Humphrey" (Lewis 1986:216). En slik påstand synes omtrent umulig å akseptere for de av oss som er tilbøyelige til å støtte en navneteori à la Kripke, men i forhold til navn på mulige individer tilegner ikke Lewis navn den type egenskaper som Kripke gjør. Navn er i det hele tatt ikke særlig viktig for Lewis' teori, selv om noen tanker omkring emnet blir nevnt:

We could try defining names for *-possible individuals, saying for instance that *-Humphrey is the one that *-is Humphrey. The problem is that, since Humphrey has twin counterparts at some worlds, many different possible individuals *-are Humphrey, and so are equally candidates to bear the name '*-Humphrey'. We can say in the plural that all of them are *-Humphreys. As for the name in the singular, let us regard it as ambiguous: its different disambiguations make it name different *-Humphreys. But often its ambiguity will not matter. The *-Humphreys, though different, are all *-identical at this world. (Lewis 1986:215).

Her ser vi tydelig at navn for Lewis ikke har den same status som vi skal se at de har hos Kripke. Navn er ikke for Lewis noe som automatisk plukker ut samme objekt i enhver verden hvor objektet eksisterer, han går til og med så langt som å si at navn kan sees som tvetydige, noe som må entydiggjøres for hvert mulige objekt som her er Humphrey.

Selv om Lewis sier at individer eksisterer i sin helhet i flere ulike mulige verdener, så presiserer han at dette ikke fordrer overlapping mellom verdener. Hvis man er ute etter

identitet på tvers av verdener så har Lewis hele tiden sagt seg enig i at dette skjer stadig vekk, på en helt ukontroversiell måte. Individet, selve individet slik vi kjenner det fra vår verden, hele individet, eksisterer *i henhold til* mange mulige verdener. Mange verdener representerer *de re* at det nevnte individ eksisterer. Dette skjer ved motparter, men det skjer. Dette innebærer at vi og alle andre ting vi gir dagligdagse navn eller klassifiserer som predikater, eller som vi kvantifiserer over, *er* individer på tvers av verdener, som er sammenbundet av motpartsrelasjonen. Om vi hadde ignorert dette, hadde vi ignorert oss selv, mener Lewis (1986:217). Reformuleringen av motpartsteorien på denne måten ender som sagt med at Lewis foreslår at vi skal ta bort alle disse stjernene, men beholde de meninger vi her har tillagt teorien; dette vil ikke føre til at motstanderen vil like motpartsteorien noe bedre, selv om vi nå har inkorporert et begrep om individer som eksisterer på tvers av verdener. Grunnen til dette er at dette *er* motpartsteori, hevder Lewis; ny terminologi gir ikke en ny teori (Lewis 1986:216).

7.4 Motpartsrelasjonen

Også i boken *Counterfactuals* kommer Lewis inn på motpartsrelasjonen, som han foretrekker fremfor identitetsrelasjonen. I denne boken er han noe mer eksplisitt med tanke på hvordan denne relasjonen tenkes å fungere, han klargjør i alle fall til en viss grad hva det er som gjør to objekter til hverandres motparter, en klargjøring Lewis synes å utelate i *On the Plurality of Worlds*. Her trekker Lewis hovedsakelig frem to måter man kan se for seg at identitet på tvers av verdener kan forklares: Enten er et objekts identitet et ureduserbart faktum, noe som ikke skal forklares ved hjelp av noe annet, eller så er det slik at objektets identitet kommer av at han har en eller annen likhet med individet i vår verden. Ingen av disse to løsningene synes tilfredsstillende for Lewis. Det første alternativet er uholdbart fordi det antar identitet på tvers av verdener mellom ting som er arbitrært forskjellig i karakter, og det andre alternativet er problematisk fordi likhet mangler visse egenskaper som identitet har, som for eksempel transitivitet, og at likhet dermed ikke fullt ut kan erstatte identitet i forhold til logiske egenskaper (Lewis 1973:39). Dermed konkluderer Lewis med at det beste å gjøre vil være å anta at ingenting eksisterer i eller befolker mer enn én verden. Unntatt fra dette er vise abstrakte entiteter, slik som tall, som eksisterer likt i forhold til alle mulige verdener, de kan ikke lokaliseres i forhold til én enkelt verden, på samme måte som de ikke kan lokaliseres i forhold til tid og rom. Vanlige individer, ting som befolker verdener, eksisterer hver i en

mulig verden, men opptrer i andre mulige verdener stedfortredende gjennom deres motparter. Denne forståelsen av hvordan individer opptrer på tvers av verdener gir oss en del spørsmål som vi blir nødt til å tenke over, for hvordan er det egentlig Lewis ser for seg at denne motpartsrelasjonen fungerer? I *Counterfactuals* gir Lewis følgende forklaring på hvordan motpartsrelasjonen er:

In general: something has for *counterparts* at a given world those things existing there that resemble it closely enough in important respects of intrinsic quality and extrinsic relations, and that resemble it no less closely than do other things existing there. Ordinary something will have one counterpart or none at a world, but ties in similarity may give it multiple counterparts.

Two special cases: (1) anything is its own unique counterpart at its own world, and (2) the abstract entities that exist alike from the standpoint of all worlds, but inhabit none, are their own unique counterparts at all worlds. (Lewis 1973:39)

Denne forklaringen finner vi også i “Counterpart Theory and Quantified Modal Logic”, hvor Lewis i tillegg legger til følgende:

Your counterparts resemble you closely in content and content in important respects. They resemble you more closely than do the other things in their worlds. But they are not really you. (Lewis 1979:112)

En motpart til meg er altså et objekt som ligner meg *nok* i forhold til viktige indre og ytre egenskaper, og som ikke ligner meg mindre enn andre ting som eksisterer i den gitte mulige verdenen. Litt uformelt kan man si at motparten er deg i andre mulige verdener, at dere er den samme, på samme måte som du i dag er identisk med deg i morgen, men best er det å si at motparten er personer du kunne ha vært, eller ville ha vært, om ting hadde vært annerledes (1979:112). På tross av disse forklaringene er det lett å sitte igjen med nokså mange problematiske spørsmål. Det synes å være slik at Lewis ser den uklarheten som denne relasjonen gir oss som en fordel heller enn et problem; det at relasjonen er vag og mangler egenskaper som identitet har trekkes heller frem som fordeler enn som ulemper. Han trekker her frem flere ulike trekk ved motpartsteorien som taler til dennes fordel fremfor en teori som baserer seg på identitet.

For det første er det slik at denne teorien har den samme forklaringsevne som en teori som forutsetter identitet på tvers av verdener:

The facts about what things might have been and might have done are explained by our standards of similarity – that is the comparative importances of respects of comparison – plus facts about how things actually are. Modal facts are grounded in facts about actual character, not mysteriously independent. (Lewis 1973:41)

I tillegg til dette er vi kvitt den verste byrden som tynger en teori basert på identitet på tvers av verdener; i og med at motpartsrelasjonen ikke er identitet, så trenger vi ikke påtvinge denne relasjonen de egenskaper som identitet har, noe som igjen gir en ønskelig fleksibilitet. I klartekst vil dette si at Lewis' motpartsrelasjon ikke er eller trenger å være symmetrisk (selv om den kan være det), og at den heller ikke er transitiv. Man kan for eksempel si at noe kunne vært tvillinger, fordi det har tvillingmotparter i en eller annen mulig verden. Man trenger ikke her å påstå at et objekt bokstavelig talt er identisk med to ting som igjen ikke er identisk med hverandre. Og man kan påstå at tvillinger, eller to individer, kan ha en felles motpart i en annen mulig verden. I tillegg er det slik at man kan mangle motparter i enkelte mulige verdener. Siden motpartsrelasjonen er basert på likhet, så vil det være slik at den ubestemthet vi finner i likhetsrelasjonen også påvirker hvordan vi forstår modalitet *de re*, noe som i følge Lewis er en fordel: "It goes a long way towards explaining why questions of *de re* modality are as difficult as we have found them to be" (Lewis 1973:41).

Lewis sier også at forskjellige motpartsrelasjoner kan variere i forhold til den grad av likhet den krever, eller de kan legge vekt på ulike aspekter av sammenligning (Lewis 1973:43). I forhold til dette trekker Lewis frem et eksempel som er mye brukt i vår dagligtale: "Hvis jeg var deg, så ville jeg...". Her er det slik at de verdener hvor antecedenten er sann, er verdener hvor du og jeg er stedfortredende identiske; vi har en eller annen felles motpart. Men vi må passe på at motparten fungerer slik vi ønsker, her er det blant annet viktig at det er "jeg", som vi kan kalle *x*, som har tankeinnholdet, og at *x* er plassert i den situasjon som *y* (du) var i. Dette vil si at dette må være en motpart hvor motpartsrelasjonen legger vekt på likhet både i forhold til hvilken situasjon man er i, da *x* her er plassert i *y* sin situasjon, og i forhold til tankeinnhold; man er plassert i den situasjon som *y* var i, men med ideene eller tankeinnholdet til *x*.

Den fleksibiliteten som motpartsrelasjonen gir i forhold til en identitetsrelasjon omtales som sagt hovedsakelig positivt hos Lewis, da han mener at dette er det mest korrekte bildet å gi av modalitet *de re*:

The realm of essence and accident is realm of the vicarious. What something *might* have done (or might have been) is what it does (or is) vicariously; and that is what its counterparts do (or are). What is essential to something is what it has in common with all its counterparts; what it nowhere vicariously lacks. (Lewis 1973:40)

8. Oppsummering

Lewis mener altså at mulige verdener er reelt eksisterende størrelser, som er spatiotemporalt adskilt fra vår verden, og fra hverandre. Det store objektet som vi kaller vår aktuelle verden er så omfattende at det rommer alt som står i en eller annen relasjon til oss enten tidsmessig eller romlig; ingenting er så langt unna at det ikke er del av vår verden. Om noe står i en eller annen spatiotemporal relasjon til noe annet, innebærer dette at disse objektene eksisterer i den samme mulige verdenen. ”den aktuelle verden” er en frase vi bruker for å henvise til den verden som vi er innbyggere i, men dette betyr ikke at det å være aktuell er en egenskap som kvalitativt skiller denne verdenen fra andre mulige verdener. For Lewis er denne frasen indeksikalsk; dette vil si at den skifter sin referanse alt ettersom hvilken situasjon den er ytret i. Dermed vil frasen ”den aktuelle verden” referere til den verden dette ytres i, i alle mulige verdener.

For å uttrykke modalitet *de re* kan Lewis vanskelig forholde seg til at individer eksisterer i flere mulige verdener forbundet gjennom identitet, dette på grunnlag av hans realisme hva mulige verdener angår. Som et substitutt for identitetsrelasjonen innfører Lewis begrepet om motparter, som er en svakere relasjon mellom individer som eksisterer i ulike mulige verdener. Ved hjelp av denne relasjonen kan Lewis uttrykke modalitet *de re* på en måte som ikke involverer identitet på tvers av verdener. Mulige egenskaper uttrykkes dermed ved at en eller annen motpart til oss har denne egenskapen i en eller annen mulig verden, mens nødvendige egenskaper uttrykkes gjennom at jeg og alle mine motparter har egenskapen. Motpartsrelasjonen er en relasjon som er basert på likhet, og dette er den eneste relasjonen som finnes på tvers av verdener. Denne relasjonen er slik at man kan vektlegge ulike aspekter av likhet, alt ettersom hvilke modale påstander man omtaler og hva man ønsker å uttrykke;

ulike former av likhet vil være relevante for ulike situasjoner. Dette fører til at motpartsrelasjonen blir en svært fleksibel måte å fortolke modalitet *de re* på.

Jeg vil trekke frem flere aspekter ved motpartsrelasjonen og dens konsekvenser for vår modale tenkning i kapittel 17 og 18, men først skal vi se på en alternativ måte å forstå mulige verdener og modalitet *de re*.

9. Saul Kripke - Innledning

Denne delen av avhandlingen skal omhandle Kripkes syn på mulige verdener, med fokus på to av hans tekster som ikke eksplisitt omtaler modallogikk; *Naming and Necessity* og "Identity and Necessity". Begge disse er basert på muntlige fremføringer som Kripke gjorde rundt 1970, noe som gir tekstene et visst muntlig preg, da så mye som mulig av originaltranskripsjonen er bevart. I *Naming and Necessity* er Kripkes angrep på Russells teori for bestemte beskrivelser og navn det sentrale. Kripke ønsker ikke å gi en total redegjørelse av en filosofisk teori, han sier sågar i forbindelse med sin kritikk av cluster-teorien for navn at alle filosofiske teorier ender opp med å være feile:

The only defect I think it has is probably common to all philosophical theories. It's wrong. You may suspect me of proposing another theory in its place: but I hope not, because I'm sure it's wrong too if it is a theory. (Kripke 1981:64)

I "Identity and Necessity" er det identitetsutsagn som står i sentrum. Begge disse tekstene gir mye informasjon om hvordan Kripke ser for seg mulige verdener, selv om de er langt mindre eksplisitte på dette feltet enn Lewis' tekster. Kripkes fokus på navn og identitetsutsagn viser oss hvordan begrepet om mulige verdener kan være nyttig innenfor både språkfilosofi og metafysikk, og også hvordan ens syn på mulige verdener kan påvirke hvordan man ser på andre begreper innen filosofien. Hans syn på navn og nødvendighet har meget å si for hvordan han ser på mulige verdener, hvordan disse fungerer eller bør brukes, og vice versa. Det vil derfor være viktig å sortere ut hva Kripke egentlig mener med disse begrepene. I og med at *Naming and Necessity* er en kritikk av Russell, mener jeg at det er på sin plass med en kort beskrivelse av hans meninger omkring navn og bestemte beskrivelser. Dette vil være begrenset til de deler av Russells teori som er fremtredende i Kripkes tekst, slik at man vet hva Kripke argumenterer mot.

10. Meningsteorier – navn og bestemte beskrivelser

Kripke sier at han heller enn å presentere en fullstendig teori, med et sett nødvendige og tilstrekkelige betingelser for hvordan et begrep som referanse fungerer eller bør forstås,

ønsker å gi et bedre bilde på hvordan referanse og navn fungerer. Han gir oss dermed en slags skisse til en navneteori, som han overlater til andre filosofer for raffinering.

Kripkes navneteori, eller skisse av en slik, vokste ut fra tidligere arbeider knyttet til modellteorier for modal logikk. Den er særlig inspirert av John Stuart Mills og Ruth Barcan Marcus' tenkning omkring det samme emnet. Mill mener at egennavn angir eller plukker ut et objekt, men at de ikke har noen konnotasjon (Mill 1856:31), og Marcus mener at egennavn er som merkelapper på ting (Marcus 1993). Når Kripke her snakker om navn, mener han "proper names", altså det vi på norsk kaller egennavn; navn på personer, byer, land og så videre. I følge Mills *A system of Logic* er det slik at navn peker ut et objekt, betegner et objekt, men de har ikke noe begrepsinnhold eller mening utover dette. Dette synspunktet har møtt kritikk fra flere hold, blant annet fra Frege og Russell, hvor Kripke særlig har fokus på Russells navneteori, en teori han vil distansere seg fra.

Moderne logikere har, i tillegg til å være interessert i navn og hvordan disse fungerer, også vist særlig interesse for det vi kaller bestemte beskrivelser. En bestemt beskrivelse kan vi forklare med formelen "x, slik at Px" – altså en bestemt egenskap som gjelder for det nevnte objektet, og plukker ut dette. Eksempler på slike bestemte beskrivelser kan være "læreren til Alexander den store", "elven til Platon" eller "verdens høyeste mann". Vi skal nå se nærmere på hvordan slike bestemte beskrivelser kan skape enkelte språkfilosofiske problemer, og vi skal også ta for oss bestemte beskrivelser i forhold til navn, om det for eksempel kan være slik at navn og bestemte beskrivelser kan være semantisk ekvivalente. Kripkes definisjon av navn inkluderer ikke slike beskrivelser, men det kan likevel være slik at enkelte beskrivelser av en slik form som eksemplene viser heller bør sees som navn enn beskrivelser. Som eksempler på slike trekker Kripke frem "The Holy Roman Empire" og "The United Nations" (Kripke 1981:26). Distinksjonen mellom navn og slike bestemte beskrivelser finnes naturlig i språket vårt, mener Kripke. Likevel har det vært slik at navn og bestemte beskrivelser har blitt sett på som mer eller mindre like innenfor den moderne logiske tradisjon, da særlig hos Frege og Russell.

I følge William G. Lycans innføringsbok i språkfilosofi, er det slik at en meningsteori søker å forklare hvordan sammensetninger av lyder er meningsfulle setninger; hvordan hver slik setning består av deler som igjen er meningsfulle; hvordan hver meningsfulle setning betyr noe spesielt; hvordan kompetente språkbrukere er i stand til å forstå en ubegrenset mengde setninger innenfor det språk de behersker; og hvordan de er i stand til å produsere setninger på

samme måte (Lycan 2000:4). En meningsteori som baserer seg på direkte referanse er tungt forankret i det vi kan kalle "common sense", eller våre dagligdagse betraktninger omkring filosofiske problemer, i dette tilfellet mening. Denne teorien hevder at lingvistiske uttrykk har den betydning de har i kraft av at de angir det de angir. Litt forenklet kan man si at ord her fungerer som merkelapper på ting. Setninger blir således som et speilbilde av den situasjonen de beskriver, og det er i kraft av dette at de betyr det de betyr. Vi har her et 1:1 forhold mellom språket og virkeligheten. Dette er et naturlig, og ved første øyekast forlokkende standpunkt. Likevel vil det ikke ta lang tid før de aller fleste av oss begynner å se åpenbare problemer som knytter seg til dette synet.

For det første er det problematisk at det finnes en mengde ord som slett ikke betegner noe faktisk eksisterende objekt. Dette kan være navn på fiktive personer og objekter, som julenissen, påskeharen og Sherlock Holmes, eller det kan være ord uten referanse: "Jeg så *ingen*". Som Lycan påpeker, er det mulig å lese "ingen" som referanse til eller endog som navn på en person, men dette vil da heller regnes som lek med ord. Andre ord som umiddelbart fremstår som problematiske er de som beskriver egenskaper: "Hun er *tynn*", og også ord som ikke peker tilbake på noe i det hele tatt, som for eksempel "ja", "men", "hei" og "at". Disse ordene synes ikke å passe inn i teorien, selv om de både er meningsfulle i seg selv og inngår i større meningsfulle enheter.

For det andre kan man påpeke det at denne teorien ser på setninger omtrent som ekvivalent med en opplisting av navn, som igjen skal peke ut forhold i virkeligheten. Det å si at man har en liste med navn er dog ikke i seg selv noen garanti for at man har å gjøre med en meningsfull påstand å gjøre.

For det tredje er det slik at det finnes lingvistiske fenomener som peker mot det at mening må være noe mer enn kun referanse. Korefererende eller koekstensjonelle termer er et eksempel på et slikt fenomen, da det er slik at disse, selv om de peker ut det samme objektet, ikke nødvendigvis er synonyme begreper. Dette ser man eksempler på i forhold til grupper av ting: "fjærløse tofotinger" er ikke synonymt med "mennesker", selv om begrepene omfatter de samme individer. Og vi ser det i forhold til navn: "Ratzinger" er ikke synonymt med "paven", selv om dette er den samme person. På tross av disse problemene synes det likevel plausibelt å anta at en meningsteori som baserer seg på direkte referanse kan holde for singulære termer, altså termer som plukker ut ett objekt, det være seg navn, bestemte beskrivelser, singulære

personlige pronomen eller påpekende pronomen. Og, om ikke dette skulle være tilfelle, at den i det minste skulle holde for navn, at navn er som merkelapper på ting.

Bertrand Russell ville derimot vise oss at dette ikke er tilfelle. Kraftig inspirert av Frege, legger Russell frem tre problemer som viser at denne meningsteorien ikke holder vann for bestemte beskrivelser, og heller ikke for egennavn. Vi bør kunne noe om Russells teorier omkring navn og bestemte beskrivelser for å bedre kunne forstå hva det er Kripke kritiserer. Russell var stort sett enig i Freges forståelse av semantisk verdi, nemlig at den semantiske verdien til et utsagn er det som avgjør om setningen utsagnet opptrer i er sann eller ikke, det er det som avgjør en setnings sannhetsverdi. Setninger som mangler en slik semantisk verdi er verken sann eller usann mener Frege. I forhold til egennavn, som her vil være vårt hovedfokus, mener han at den semantiske verdi for et slikt er det objekt som navnet står for, og bestemte beskrivelser var for ham også å regne som navn på denne måten (Miller 1998:24). Her skiller Russell seg fra Freges syn, og i Russells artikkel "On Denoting" legger han frem en teori om bestemte beskrivelser som er blitt nokså berømt. Selv om Frege nevnes i Kripkes tekst er det Russells teori han hovedsakelig argumenterer mot, og det er hans teori vi retter fokuset mot nå.

11. Fire problemer i forhold til navn og bestemte beskrivelser

Her vil jeg gå igjennom de tre problemer Russell mener vil oppstå om man ser bestemte beskrivelser som direkte refererende, men jeg vil fokusere på hvordan disse problemene oppstår også i forhold til navn, og hvordan Russell vil løse disse ved å se navn som ekvivalente med bestemte beskrivelser. I tillegg til Russells tre problemer, tar jeg også med et fjerde problem, som er hentet fra Freges "On Sense and Reference". Disse fire problemene er som følger:

1. Referanse til ikke-eksisterende objekter
2. Negativ eksistens
3. Substituering mellom egennavn hvor setningens mening forandres
4. Identitetsutsagn – hvordan kan disse være informative?

Et av de mest berømte og mest brukte eksemplene på en problematisk setning som inneholder en bestemt beskrivelse er denne: ”Den nåværende kongen av Frankrike er skallet”. Denne er problematisk for oss fordi det objektet man omtaler og beskriver i setningen slett ikke eksisterer. Hvis det da er slik som Frege sier at den semantiske verdien til et egennavn er det objektet det refererer til, så vil denne setningen komme ut som verken sann eller usann; den bestemte beskrivelsens manglende referent fører til at setningen mangler semantisk verdi. Russell vil unngå å måtte gi en slik forklaring, og gir en løsning på problemet som forutsetter at man ikke ser bestemte beskrivelser som navn på denne måten. Hvis det ikke er slik at bestemte beskrivelser er navn, så vil heller ikke deres semantiske verdi gis av de objekter de designerer.

Russell forklarer bestemte beskrivelser som logisk sett tredelte generaliseringer, for på denne måten å kunne forklare hvordan man kan forstå slike problemsetninger som ”den nåværende konge av Frankrike er skallet” og lignende, og han benytter også den samme løsningen for å forklare hvordan disse samme problemene kan løses når de oppstår i forhold til egennavn. Kort fortalt vil Russell mene at denne setningen logisk sett vil fremstå slik: ”Minst én person er nåværende konge av Frankrike, og høyst én person er nåværende konge av Frankrike, og hvem som enn er nåværende konge av Frankrike er skallet.” Dette fører til at setningen kommer ut som usann, da ikke alle konjunktene er sanne.

For å fullt ut kunne forstå Russells løsning bør vi stoppe opp litt og aller først se nærmere på hvordan vi oversetter setninger til Freges formallogiske språk, eller snarere hvordan vi bør lese og oversette setninger i følge Russell. Vi holder oss til den samme setningen: ”Den nåværende kongen av Frankrike er skallet.” Dette er en subjekt-predikatsetning, så om vi lar dens grammatikalske form veilede oss i oversettingen får vi den formallogiske setningen Fa , hvor $F...$ refererer til egenskapen ”...er skallet”, og a er navnet vi gir den franske monarken (Miller 1998:60). Russell mener derimot at vi ikke blindt bør gå ut fra setningens grammatiske form, da denne på en måte skygger over setningens egentlige struktur eller form, som i følge Russell er en tredelt generalisering. Vi tar den for oss først bit for bit, og senere som én logisk formel:

- I) Det finnes minst én som er konge av Frankrike, og
- II) Det finnes maksimalt én som er konge av Frankrike, og
- III) Den som enn er konge av Frankrike er skallet.

Her har vi først et eksistenskriterium, ”det finnes minst én...”, deretter påpekes dennes unikhhet, ”det finnes maksimalt én...”, og til slutt har vi beskrivelsen av det som omtales. Om vi setter disse sammen til én setning får vi ”Det finnes nettopp én som er konge av Frankrike, og den som enn er konge av Frankrike er skallet.” I formallogisk språk, hvor $F...$ er predikatet ”... er konge av Frankrike” og $G...$ er ”... er skallet”, får vi denne strukturen:

$$(\exists x) ((Fx \& Gx) \& (\forall y) (Fy \rightarrow x = y))$$

Her unngår vi å representere ”kongen av Frankrike” som et egennavn, og dermed trenger vi heller ikke det objektet dette egennavnet skulle referere til for å kunne gi setningen en semantisk verdi. Fra logikkundervisningen husker vi (forhåpentligvis) at setninger som er bundet sammen som en konjunksjon, altså med ”og”, kun trenger ett usant konjunkt for at hele setningen skal komme ut som usann. I vårt tilfelle finner vi et slikt usant konjunkt aller først i setningen når vi påstår at det finnes minst én konge av Frankrike, og derfor vil setningen etter Russells analyse være en usann setning. Russell påpeker at denne analysen i tillegg til å føre til at setningen ”den nåværende kongen av Frankrike er skallet” kommer ut som usann, også vil føre til at setningen ”den nåværende kongen av Frankrike er ikke skallet” sees som en usann setning. Dette synes å gå imot det vi kaller loven om det utelukkende tredje; for enhver setning p , så er ” p eller ikke p ” logisk bevisbar, vi kan ikke anta at både en setning og dens negasjon er usanne. Russell forklarer hvordan dette kan ha seg, med å påpeke at om vi lister opp alle de ting i verden som er skallet, og alle de ting som ikke er skallet, så vil det være slik at kongen av Frankrike ikke befinner seg i noen av disse gruppene:

”Hegelians, who love a synthesis, will probably conclude that he wears a wig” spøker Russell (Russell 2001:35). I dette tilfellet er det dog slik at det som gjør disse setningene usanne ikke er spørsmålet om kongen har hår eller ikke, men heller det at det første konjunktet, som sier at kongen eksisterer, i begge tilfeller vil være usant.

Dermed skulle problemet med bestemte beskrivelser som ikke har noen reell referanse være løst; setningene kan likevel ha en semantisk verdi, på tross av det at objekter som omtales ikke eksisterer. Russell bruker dette som utgangspunkt for å løse andre problemer som oppstår i forhold til bestemte beskrivelser på tilnærmet tilsvarende måte. Både dette problemet og de tre andre problemene vil også være gjeldende når man bruker egennavn i samme type setninger. Derfor vil jeg se nærmere på alle de fire problemene i forhold til egennavn, siden

det er dette Kripke fokuserer mest på, og det er dermed også det som er mest relevant i forhold til hovedproblemstillingen.

Hverdagslige egennavn er altså i følge Russell ikke egentlig navn i det hele tatt, i alle fall ikke genuint Millianske navn. De ser ut som, og høres ut som navn, men er ikke egentlig det om vi tenker på deres logiske egenskaper. Slik sett er de ekvivalente med bestemte beskrivelser og behandles deretter (Lycan 2000:38). De eneste genuine egennavn som finnes, som altså logisk sett er egennavn, er demonstrative uttrykk som "dette" og "det". Bortsett fra slike uttrykk finner man ingen genuine egennavn, da det vi vanligvis ser som navn egentlig er forkortede bestemte beskrivelser. På samme måte som bestemte beskrivelser er singulære termer kun på overflaten, grammatisk, så gjelder dette også for navn, mener Russell. Dette er kanskje mer overraskende, da de konseptuelt sett er enkle om vi ser dem i forhold til de bestemte beskrivelsene, som i det minste har en struktur som kan gi hint om en slik generalisering. Dette er kanskje lettere å se på engelsk hvor vi kan finne ordet "the" i den bestemte beskrivelsen, et ord som gjør det lettere for oss å akseptere generaliseringer med "det finnes minst en...". Hvis Russell har rett i dette, vil hans løsning på problemene i forhold til bestemte beskrivelser også fungere som løsninger på problemer som oppstår i forhold til navn. Vi kan foreta den samme analysen for egennavn, men først etter at vi har erstattet egnavnet med en bestemt beskrivelse. For å finne en slik bestemt beskrivelse kan man se for seg at man hører et navn, for eksempel Sherlock Holmes, og at noen spør "hvem er det?". Svaret vil da være den bestemte beskrivelsen. I dette tilfellet "den berømte detektiven som bodde i Baker Street 221 b".

11.1 Referanse til ikke-eksisterende objekter

Det første av disse problemene er det hvor vi refererer beskrivende til mennesker eller ting som ikke eksisterer. Altså tilsvarende det berømte problemet med den franske monarken, men denne gangen med egennavn i stedet for bestemte beskrivelser, for eksempel: "Sherlock Holmes er skallet". Dette problemet kan løses på samme måte som Russell løste problemet med kongen, med det unntak at man her først må erstatte navnet med en bestemt beskrivelse som skal være semantisk ekvivalent med dette (Lycan 2000:37ff). Hvis vi sier at *D...* står for "...er en berømt detektiv som bor i Baker Street 221 b", og *S...* står for "...er skallet", så får vi denne setningen:

$$\exists x Dx \ \& \ (\forall y (Dy \rightarrow x=y) \ \& \ Sx)$$

11.2 Negativ eksistens

Det andre problemet dreier seg om negativ eksistens. Altså setninger hvor vi først presenterer et navn på et objekt, hvor navnet i følge den direktereferensielle meningsteorien skulle peke tilbake på dette objektet, og så slår fast at dette objektet ikke finnes. For eksempel: ”Pegasus eksisterer ikke”. Denne løser Russell på en tilsvarende måte, ved at vi først finner den bestemte beskrivelsen vi kan erstatte ”Pegasus” med, for eksempel: ”Den bevingede hesten fra gresk mytologi”. Vi får en tredelt generalisering som tidligere, hvor *B...* står for ”...er en bevinget hest fra den greske mytologi”, og *E...* står for ”...eksisterer”, men denne gangen negerer vi hele formelen for å indikere at dette ikke er tilfelle. For å illustrere dette i logisk språk forslår Lycan følgende formel:

$$\neg(\exists x (Bx \ \& \ (\forall y (By \rightarrow x=y) \ \& \ Ex)))$$

Han påpeker dog at siden ”eksisterer” er en kvantor innenfor predikatlogikken, bør man helst erstatte predikatet *E...* med $\exists z(z = x)$ (Lycan 2000:19):

$$\neg(\exists x (Bx \ \& \ (\forall y (By \rightarrow x=y) \ \& \ \exists z(z = x))))$$

11.3 Substituering av egennavn hvor setningens mening forandres

Problem nummer tre har med substituering å gjøre; hvis navn er kun merkelapper skulle det være problemfritt å erstatte et navn i en setning med et annet navn på samme objekt. En slik erstatning skulle ikke ha noe å si for setningens mening. Særlig problematisk i forhold til dette er setninger som uttrykker noens meninger eller hva folk tror om noe. Eksempelvis kan vi si: ”Jeg synes Mark Twain er en fantastisk forfatter”. Her bevares ikke meningen til setningen om vi erstatter ”Mark Twain” med ”Samuel Langhorne Clemens”, selv om disse to navnene betegner den samme person, og i dette tilfelle kan setningen til og med få en annen sannhetsverdi. På samme måte som de to foregående problemene, vil også dette kunne løses

om vi erstatter disse to navnene med bestemte beskrivelser, da man kan ha meninger om Mark Twain som man ikke har om Clemens og vice versa. Dermed vil man tydelig kunne se at de to setningene ”jeg synes Mark Twain er en fantastisk forfatter” og ”jeg synes Samuel Langhorne Clemens er en fantastisk forfatter” kan uttrykke forskjellige meninger, selv om navnene refererer til den samme person.

11.4 ”Freges Puzzle” - hvordan kan identitetsutsagn være informative?

Dette siste problemet, som er hentet fra Frege, dreier seg om identitet, og dette er et av nøkkelpunktene hos Kripke. Her finner vi problematiske setninger som ”Morgenstjernen = Aftenstjernen”, et eksempel som vi kan finne hos en mengde filosofer, som Quine, Frege, Marcus og Kripke selv. Et annet eksempel kan være ”Samuel Langhorne Clemens = Mark Twain”. Et identitetsutsagn mellom to singulære termer hvor begge plukker ut det samme objektet skulle, hvis setningen er sann, være trivielt sann.

[...] while statements of the form $a=b$ often contain very valuable extensions of our knowledge and cannot always be established a priori. [...] If we were to regard equality as a relation between that which the names 'a' and 'b' designate, it would seem that $a=b$ could not differ from $a=a$ (i.e. provided $a=b$ is true). (Frege 2001:7)

Det skulle altså være slik at dette utsagnet ikke sa noe mer enn det at en eller annen person er identisk med seg selv. Alle er vi selvidentiske, så slike utsagn skulle ikke kunne være informative om den direktereferensielle teorien for navn holdt vann. Likevel fremstår de som både informative – vi kan lære noe nytt fra dem, og også som kontingente – det kunne vært annerledes. Det synes som om slike utsagn bidrar med mening utover det å peke ut et objekt. Om vi følger Russells analyse som før og erstatter disse navnene med bestemte beskrivelser kan vi se hvordan identitetsutsagnet ”Samuel Langhorne Clemens = Mark Twain” kan være informativt, slik at vi kan lære noe om S. L. Clemens eller M. Twain, eller begge: Minst én person skrev *Tom Sawyer*, og maksimalt én person skrev *Tom Sawyer*, og hvem som enn skrev *Tom Sawyer* er identisk med Samuel Langhorne Clemens. Dermed ser vi hvordan vi kan lære noe fra slike identitetsutsagn; faktisk er det slik at Russells analyse viser at dette ikke egentlig er identitetsutsagn i det hele tatt, men at det heller er en påstand som tilskriver komplekse relasjonsmessige egenskaper til objekter (Lycan 2000:20). Dette problemet vil bli

drøftet grundig i kapittel 14, i forbindelse med Kripkes forsvar for at identitetsutsagn mellom navn ikke er kontingente, men nødvendige.

11.5 Russells konklusjon

På grunnlag av disse fire problemene synes det som at vi trenger noe mer enn kun en teori som går på direkte referanse, og Russell gir oss en slik mulig teori, da alle disse problemene skal kunne løses om man anvender Russells teori for navn. Dette fordi navnet da fungerer som en forkortelse for den unike bestemte beskrivelsen, de regnes som semantisk ekvivalente, og fordi slike setninger kan gjøres om til mer generaliserte strukturer, hvor direkte referanse ikke forekommer. Selve objektet og dets eventuelle eksistens blir dermed ikke viktig for vår analyse, ettersom vi unngår å referere direkte til dette. Den antatte singulære termen, det være seg bestemte beskrivelser eller navn, forsvinner så å si i analysen. Hvis man derimot ikke opererer med noe slikt deskriptivt innhold, hvis navn kun har denotasjon men ingen konnotasjon, som hos Mill, hvordan skal man da kunne forklare hvordan folk bruker navn til å referere til slike problematiske ting som disse eksemplene beskriver? Ut fra dette kan det synes som om Russell gir den naturlige forklaringen for hvordan navn og bestemte beskrivelser fungerer, slik at det ikke er slik at disse betyr det de betyr i kraft av at de angir det de angir. Likevel er det dessverre slik at selv om Russells teori synes å løse de problemer som man havner i ved å se navn som merkelapper på objekter, og selv om hans teori er særdeles smidig og lett å bli imponert av, skaper også denne teorien en hel rekke nye problemer, noe som gjør at den kanskje ikke er så meget bedre enn for eksempel Mills teori. Disse problemene knytter seg særlig til hva som skjer når man, i tillegg til å se på vår aktuelle verden, tar mulige verdener med i betraktningen. Når man i tillegg til å se på hva som er tilfelle her og nå også tar modale spørsmål med i bildet, og spør om hva som er nødvendige egenskaper for et individ, og hva som kun er kontingent, synes det tydelig at Russells teori ikke er fullstendig tilfredsstillende. Dette er problemer som Kripke går nokså nøye inn på, hvorpå han ser seg nødt til å konkludere med at denne deskriptive analysen er feil (Kripke 1981:29).

11.6 Kritikk av Russells teori

Beskrivelsesteorien har også tidligere blitt kritisert av andre filosofer, men de har i følge Kripke ofte beholdt ånden fra den, for eksempel ved at de i stedet for å sette sin lit til én bestemt beskrivelse som skal plukke ut et objekt unikt, heller tenker seg at det finnes en hel gruppe slike beskrivelser som sammen vil plukke ut objektet. Slike teorier kalles gjerne *cluster theories*, som vi på norsk kan kalle gruppeteorier og som er kjent fra blant annet Searles filosofi (Lycan 2000:40). Han sier at "the referent of a name is determined not by a single description but by some cluster or family" (Kripke 1981:30), og dermed kan dette synet virke noe mer plausibelt for de som allerede er kritiske til Russells syn, da man her ikke knytter seg opp til en bestemt kontingent egenskap, men heller til en løst definert gruppe av slike. Både denne teorien og den opprinnelige teorien hvor man har én bestemt beskrivelse, kan sees på to måter: Enten at gruppen (eventuelt den ene bestemte beskrivelsen) gir meningen til navnet, eller at den ikke gir meningen, men determinerer referansen eller peker ut objektet. I dette siste tilfellet er de ikke å regne som synonymmer. Denne distinksjonen er viktig for Kripke, da det vil være slik at når man tar modale kontekster med i beregningen, vil denne første forståelsen skape problemer i forhold til hvilke egenskaper ved objekter som skal regnes som essensielle, og hvilke som ikke er det. Dette vil bli drøftet i kapittel 13.3.

Før jeg går nærmere inn på Kripkes eget alternativ til Russells syn, og også til gruppeteorien, er det på sin plass å se nærmere på Kripkes syn på sentrale begreper innenfor filosofien, da særlig begrepene *a priori* og *nødvendig*. Disse to begrepene er svært viktige i Kripkes bok *Naming and Necessity*, og også i artikkelen "Identity and Necessity". Det er derfor viktig å kjenne Kripkes distinksjon mellom disse begrepene før man gir seg i kast med hans kritikk av Russell. Disse begrepene er i tillegg viktige for å forstå Kripkes egen navneteori, og dermed er de også viktige for hans syn på hvordan individer fungerer på tvers av verdener, og for hvordan han forklarer sitt syn på om identitet er nødvendig eller kontingent.

12. Skillet mellom *a priori* og nødvendig

Kripke mener man bør tenke over hvordan begreper som *a priori* og *nødvendig* tradisjonelt er blitt definert innen filosofien og hva vi egentlig mener med disse begrepene. Selv sier han at få av hans samtidige filosofer gjør noen særlig distinksjon mellom disse begrepene, at de

nærmest blir brukt som synonymer selv om man ikke egentlig mener at de er det (Kripke 2005:230). Kripke mener at denne mangelen på klare definisjoner skaper problemer som ikke hadde trengt å eksistere, og derfor ønsker han å definere et klart skille mellom disse to (Kripke 1981:34).

Hva er det så vi mener når vi sier at et utsagn er nødvendig? Dette utsagnet regnes da både for å være sant, og at det ikke kunne vært annerledes. Om noe er kontingent tilfelle så mener vi at selv om dette er tilfelle, så kunne ting ha vært slik at dette kunne vært annerledes. Om vi skal plassere denne distinksjonen mellom det nødvendige og det kontingente innenfor en gren av filosofien, så er dette et emne for metafysikken (Kripke 2005:230). Vi snakker her om hva som er eller kan være tilfelle, hva som eksisterer eller kan eksistere, og om objekter eller påstanders modale status. Om vi derimot snakker om en *a priori* sannhet, så er dette noe en kan vite er sant uavhengig av all erfaring. Dette sier ikke noe om mulige verdener, med mindre man skulle spesifisere dette i en definisjon. Det som sies er at denne sannheten kan vites i den aktuelle verden, uavhengig av vår erfaring, og dette begrepet hører ikke hjemme innenfor metafysikken, men innen epistemologien (Kripke 2005:231). Det har altså å gjøre med hvilken måte vi kan vite om noe er sant, hvordan vi oppnår vår viten om verden. Det motsatte begrepet er her *a posteriori*, som vi bruker når vi omtaler sannheter som vi må gå til empirien for å avgjøre. Å si at det er mulig for oss å vite noe *a priori* er ikke det samme som å si at vi *må* vite dette på *a priorisk* basis. Det ville i så fall bety at hvis noe befinner seg innenfor det vi kan kalle *a priori*-viten, så skulle det ikke være mulig for oss å finne dette ut ved hjelp av empiri, noe som ikke er tilfelle.

Noen ganger kan det synes som om disse begrepene i det miste er koekstensive, at de deler referanse, slik som for eksempel "alle mennesker" og "alle fjærløse tofotinger", selv om de ikke er synonyme begreper, men Kripke argumenterer for at dette ikke er tilfelle. Om noe er nødvendig, har dette intet med vår viten om noe å gjøre, eller vår mulighet til viten om noe. Ut ifra denne forklaringen ser vi dermed at nødvendighet og *a prioritet* har med to forskjellige domener å gjøre, to forskjellige områder innenfor filosofien: det epistemologiske, og det metafysiske. Det er også slik at disse to klassene med påstander, altså klassen av alle nødvendige påstander, og klassen av alle *a priori* sanne påstander, ikke har de samme medlemmer. Selv om noe er nødvendig, om det er sant, så følger det ikke fra dette at noen vet, eller kan vite noe *a priori* om dette. Og selv om noe er *a priori* sant, så betyr ikke dette at det dermed er et nødvendig faktum. Selv om vi kan si at disse begrepene kanskje er forbundet

med hverandre, og at de kan minne om hverandre, er det ikke slik at de kan brukes om hverandre, eller at de er koekstensive. Dermed vil det være slik, i følge Kripke, at nødvendige *a posteriori* sannheter eksisterer, og mest sannsynlig også kontingente *a priori* sannheter (Kripke 1981:38). Det er ikke trivielt, kun fordi noe vites *a priori*, at det dermed må være en nødvendig sannhet, og det er heller ikke slik at nødvendige sannheter er av en slik art at de må kunne vites *a priori*. Kripke tekker her frem Kants opprinnelige definisjon på *a priori*, som de sannheter som kan vites forut for noen erfaring. Denne definisjonen kan skape problemer, mener Kripke, da ordet ”kan” uttrykker at det på en eller annen måte er mulig å vite disse tingene uavhengig av erfaring, mens man kan debattere hvem dette skal være mulig for. Skal vi ta utgangspunkt i det menneskelige sinn, og si at dette er noe det kan være mulig å vite for oss; eller skal vi utvide dette begrepet til å inneholde Gud, eller noen med meget større evner til rasjonell tankegang enn oss? For å unngå disse spørsmålene om hvem denne muligheten skal gjelde for, foreslår Kripke at vi i stedet for å snakke om *a priori* sannheter, kan forholde oss til spørsmål om en bestemt person vet noe *a priori*, eller tror at noe er sant på basis av *a priori* evidens (Kripke 1981:35). Det er også slik at selv om noe helt klart hører hjemme under det vi kan kalle *a priori* viten, så er det ikke slik at disse tingene dermed ikke kan vites gjennom empiriske undersøkelser. Selv om noe kan vites *a priori*, betyr ikke dette at det ikke kan være kjent for enkelte gjennom empirien; begrepet utelukker ikke at dette kan skje. Som et eksempel på dette trekker Kripke frem en datamaskin som kan regne ut at visse tall er primtall. Uten at noen har kalkulert seg frem til resultatene eller bevist på egen hånd at det gitte tallet er et primtall, kan maskinen gi oss et svar på dette spørsmålet. Om vi så tror at tallet som datamaskinen presenterer for oss som et primtall virkelig er et primtall, så tror vi dette på basis av vår kunnskap om fysiske lover og om maskinens konstruksjon, sier Kripke. Det er ikke slik at vi tror dette på basis av ren *a priori* evidens. Likevel kan vi tenke oss at dette kunne vites *a priori*, av noen som kunne utføre de korrekte kalkuleringer; dermed er det ikke slik at ”kan vites *a priori*” innebærer at noe må vites *a priori* (Kripke 1981:35).

Kripkes påstand om at nødvendige *a posteriori* sannheter, og kontingente *a priori* sannheter kan forekomme, belyses i både *Identity and Necessity* og i *Naming and Necessity* med et eksempel, hvor det som kalles *Goldbachs hypotese* er det sentrale elementet. Denne sier at hvert partall, som er større enn eller likt med 4, er summen av to primtall. I og med at dette er et matematisk utsagn, er det slik at denne påstanden enten er nødvendig sann eller nødvendig usann. Det kan ikke være tilfelle hvis dette er sant, at alle partall er summen av to primtall i vår verden, men ikke i alle mulige verdener; vi kan altså ikke påstå at denne påstanden kan

være kontingent sann eller usann. På tross av dette er det slik at vi ikke vet om dette er tilfelle. Svaret er altså ukjent, og vi har heller ingen metode for å avgjøre det (Kripke 2005:231). Så langt vi vet kan resultatet like gjerne være det ene som det andre, og dermed vil det være slik at i fraværet av et matematisk bevis som kan avgjøre spørsmålet, vil det være slik at ingen av oss har noen *a priori* viten om resultatet. Man kan selvsagt påstå, som Kripke også påpeker, at man prinsipielt sett *kan vite a priori* om den er sann eller ikke. Kripke er dog ikke sikker på om dette vil kunne gjelde for et begrenset sinn, som det menneskelige (Kripke 1981:37). Det viktige poenget med dette eksemplet er uansett det at selv om denne påstanden nødvendigvis er sann om den er sann, og nødvendigvis usann om den er usann, følger det ikke fra dette at noen vet noe *a priori* om dette. Kripke er sågar usikker på om vi i det hele tatt kan se for oss at noen kan vite noe *a priori* i forhold til dette spørsmålet:

It doesn't even seem to me to follow without some further philosophical argument (it is an interesting philosophical question) that anyone could know anything *a priori* about it.
(Kripke 1981:37)

Fra dette kan vi se at det ikke er trivielt at dersom et utsagn er en nødvendig sannhet, må det også være en *a priori* sannhet.

Kripke trekker også frem et annet eksempel, som har med essensialisme å gjøre. Hvilke egenskaper ved et objekt, bortsett fra trivielle egenskaper som selvidentitet, er det som er essensielle, som er slik at hvis objektet ikke hadde hatt dem, ville det vært snakk om et annet objekt? Kripkes eksempel er det kateteret han står ved. En essensiell egenskap ved dette objektet er at det er lagd av tre, mener Kripke, men modererer seg senere og slår fast at det i alle fall er essensielt at det ikke er lagd av is (Kripke 2005:232). Hadde det vært lagd av is ville det vært et annet objekt. Dermed er det slik at i enhver kontrafaktisk situasjon hvor dette kateteret eksisterer, er det slik at dette ikke er lagd av is. Om dette er riktig, er det slik at det bare kan være riktig dersom vi skiller klart mellom begrepene om *a priori* og *a posteriori* sannhet på den ene siden, og nødvendig og kontingent sannhet på den andre siden (Kripke 2005:233). Dette begrunner Kripke med at selv om det er slik at dette kateteret, om det eksisterer i det hele tatt, ikke kan være laget av is, så er ikke dette noe vi kan vite *a priori*.

13. Kripkes navneteori; rigide betegnelser og identitet på tvers av verdener

Kripke tar utgangspunkt i våre språklige intuisjoner når han begynner å legge frem sin skisse av en navneteori. "If someone thinks that the notion of a necessary or contingent property [...] is a philosopher's notion with no intuitive content, he is wrong" (Kripke 1981:42). Dette er altså i følge Kripke problematikk som ikke bare gjelder innenfor filosofens kontor, og som er interessant kun for denne lille gruppen mennesker, her finner man dype forankringer i menneskers dagligdagse tenkning, både i deres tenkning omkring verden, og omkring dem selv. Tanker som "er noe nødvendig til i verden?" eller "hvor mange av mine egenskaper kunne jeg vært foruten, og fremdeles være meg selv?" er ikke tanker som er konstruert av filosofer, men ting vi kan tenke på i vårt daglige liv. Det filosofer kan gjøre i forhold til slike tanker er å systematisere dem, vise hvordan enkelte påstander henger sammen, hvordan enkelte utelukker hverandre, eller inkluderer hverandre, og lignende. Både Kripke og Lewis ønsker å forklare modalitet og mulige verdener på en riktigst mulig måte, slik at dette blant annet stemmer overens med andre filosofiske holdninger man har, for eksempel hvordan man ser på navn, på individer, på språket og så videre. Selv om det er klart at man ikke bør stole blindt på våre intuisjoner når en filosofisk teori skal fremlegges, er jeg enig med Kripke i at dette godt kan være et utgangspunkt for oss. Filosofien kan gjerne være knyttet til det livet menneskene faktisk lever, dette inkluderer også menneskenes mer dagligdagse tenkning og våre intuisjoner, vi trenger ikke uten videre fjerne oss for langt fra dette.

13.1 Navn som rigide betegnelser

Kripke innfører et skille mellom det han kaller *rigid designators* og *nonrigid designators*, som vi kan oversette til rigide og ikke-rigide betegnelser. Dette skillet er meget viktig for hans teori om navn, da det er ved dette skillet vi kan vise forskjellene mellom et navn og en bestemt beskrivelse. Det er også et essensielt begrep for hvordan Kripke forholder seg til identitet på tvers av verdener, og også hvordan bestemte beskrivelser skiller seg fra navn i forhold til dette.

Når Kripke, med utgangspunkt i våre intuisjoner, skal forklare begrepet om en rigid betegnelse, bruker han særlig tidligere president Nixon som eksempel. Når vi sier "Nixon", mener vi *denne mannen*, sier Kripke, han som aktuelt var president i USA fra 1969 til 1974.

Om vi i stedet for navnet Nixon bruker bestemte beskrivelser som ”vinneren av valget i USA i 1968” er det lett for oss å tenke at dette kunne vært noen andre enn Nixon. Vi kan si at i en annen mulig verden var det en annen mann eller kvinne som vant dette presidentvalget. Men sier vi ”Nixon” kan ikke dette være noen annen enn nettopp Nixon. Kripke mener at det at denne distinksjonen mellom navn og beskrivelser har et slikt intuitivt innhold bak seg, taler sterkt for at disse to bør behandles forskjellig, at navn og beskrivelser ikke er to alen av samme stykke. Andre filosofer vil selvsagt kunne si at det er resultatløst å stole for mye på intuisjoner, da det ikke er avgjørende på noe vis. Men de intuisjoner som Kripke gjør bruk av som utgangspunkt for sin teori synes å være klart forankret både i språket vårt, og hvordan vi tenker oss verden. Dermed ville det kanskje være feil å ikke ta tak i en slik distinksjon, når den allerede er der, for så å kunne videreutvikle dette til en teori som kunne vise seg å fungere.

Navn er altså slike rigide betegnelser. Når vi bruker et navn, så er det slik at dette navnet refererer til det samme individet i alle mulige verdener. Bruker vi navnet Nixon, refererer dette til den samme Nixon som vi har her i vår verden også i alle andre mulige verdener. Dette gjelder selv om Nixon i en annen mulig verden kan være ekstremt forskjellig fra slik han er i vår verden. Han kan være flintskallet og overvektig, og inneha en helt annen stilling i samfunnet; det vil fremdeles være den samme Nixon vi snakker om, så lenge det er navnet vi bruker for å plukke ham ut. Om vi derimot bruker en bestemt beskrivelse for å plukke ut et individ, for eksempel ”Amerikas 37. president”, så kan denne beskrivelsen plukke ut noen andre enn Nixon i en annen mulig verden. Bestemte beskrivelser er altså ikke-rigide betegnelser; de kan endre referanse fra verden til verden.

13.2 Trenger vi et identitetskriterium på tvers av verdener?

Grunnen til at navn er såpass viktig for denne avhandlingen, er det at måten man ser på navn kan ha mye med hvordan man ser på modalitet *de re*, hvor vi bruker mulige verdener til å forklare essensielle og aksidentelle egenskaper ved objekter. I motsetning til hos Lewis, hvor navn ikke innehar noen spesiell rolle, så er det slik at navn på objekter for Kripke er essensielt i forhold til hvordan man skal forstå identitet på tvers av verdener, hvordan et individ av et eller annet slag oppfører seg i samspill med de mulige verdener. Det er dermed også viktig for hvordan man skal kunne forklare det at man for eksempel kan tenke seg at et objekt kunne

hatt en eller flere andre egenskaper enn det det faktisk har, eller at et objekt har noen essensielle egenskaper:

The question of essential properties so-called is supposed to be equivalent (and it is equivalent) to the question of 'identity across possible worlds'. (Kripke 1981:42)

Om vi tenker oss at vi har en person i denne verden, som vi kaller Nixon, og så i en annen verden en person med omtrent alle de egenskapene Nixon har i den virkelige verden; hvem av disse er da Nixon? Er denne siste også Nixon? Hva med andre slike tilfeller i andre mulige verdener? Hvordan skal vi kunne vite hvem som virkelig er Nixon, når vi vet at det finnes uendelige mengder med mulige verdener, og hvor forskjellig kan et objekt i en annen mulig verden være, og fremdeles være det samme objektet? Her er det mye som virker forvirrende, og det blir lett å tenke at her må vi ha et eller annet identitetskriterium, noe som kan avgjøre en gang for alle at det er Nixon vi snakker om i ethvert tilfelle hvor Nixon opptrer. Hvis man har et slikt identitetskriterium, kan man bare ta for seg den mulige verden det er snakk om, og ved hjelp av identitetskriteriet enkelt avgjøre om det er den riktige person eller det riktige objekt vi har med å gjøre, ved å kontrollere om et slikt kriterium oppfylles eller ikke. Et slikt krav om et identitetskriterium kan synes nødvendig om man i utgangspunktet er kritisk til begrepet om en rigid betegnelse. Kripke beskriver kritikken på følgende måte i "Identity and Necessity":

Look, you're talking about situations which are counterfactual, that is to say, you're talking about other possible worlds. Now these worlds are completely disjoint, after all, from the actual world. So, before you can talk about, let us say, such an object as Richard Nixon in another possible world at all, you have to say which object in this other possible world would be Richard Nixon. [...] Before we even can say whether this man would have been Richard Nixon or not, we have to set up criteria of identity across possible worlds. (Kripke 2005:227)

Kripke trekker også frem at enkelte filosofer mener at man ikke egentlig kan spørre om en betegnelse er rigid eller ikke, fordi vi aller først trenger et slikt kriterium for identitet på tvers av verdener. Blant andre trekker han frem at Quine implisitt synes å gi uttrykk for en slik holdning (Kripke 2005:228). Tydeligere eksempler på filosofer som mener at vi trenger et slikt kriterium for identitet på tvers av verdener kunne vært for eksempel Kaplan, som

argumenterer for at identifisering på tvers av verdener er genuint problematisk i artikkelen ”Transworld Heir Lines”. Å argumentere ut fra at vi trenger et slikt kriterium er for Kripke en bakvendt måte å tenke på:

Those who have argued that to make sense of the notion of rigid designator, we must antecedently make sense of ‘criteria of transworld identity’ have precisely reversed the cart and the horse; it is *because* we can refer (rigidly) to Nixon, and stipulate that we are speaking of what might have happened to *him* (under certain circumstances), that ‘transworld identifications’ are unproblematic in such cases. (Kripke 1981:49)

Kripke mener at ideen om at man må ha et slikt identitetskriterium bunner ut i en helt feilslått måte å se mulige verdener på. I følge dette synet blir en annen mulig verden som en planet langt borte, eller som et annet land. Man står da i forhold til den mulige verdenen som en observatør, og titter inn i den, som med et teleskop, for å se om den har de trekkene man leter etter. Kripke innrømmer at den måten man bruker mulige verdener i modallogikk kanskje kan forsterke dette inntrykket, da man i slike tilfeller faktisk sitter som observatør med et gitt antall mulige verdener foran seg, hver og en med forskjellige egenskaper. Dette kan blant annet brukes som utgangspunkt for å forstå de forskjellige modallogiske systemer på en relativt klar og visuell måte. Det at mulige verdener kan benyttes på denne måten betyr likevel ikke at dette er den beste måten å behandle eller forstå mulige verdener på. Hvis vi ser på mulige verdener som størrelser som eksisterer et eller annet sted, langt, langt borte, så vitner dette i følge Kripke om at vi har tatt den metaforen som mulige verdener er for langt (Kripke 2005:228). Til forskjell fra dette, så er det på grunnlag av at vi har denne rigide betegnelsen, at det å kjenne igjen objekter på tvers av verdener ikke er problematisk i kontrafaktiske kontekster.

Det vi må fokusere på når det gjelder individers eksistens på tvers av verdener, er det faktum at en mulig verden er gitt ved de deskriptive fakta vi assosierer med den (Kripke 1981:44). Dermed kan vi, i en beskrivelse av en mulig verden, ha med en hvilken som helst person eller ting, akkurat de vi trenger i en gitt situasjon. Og vi kan for eksempel stipulere at de har andre egenskaper i denne mulige verdenen enn det de har i vår verden. Sier vi for eksempel at det er mulig at Nixon hadde tapt valget i USA i 1968, så er det *gitt* ut fra denne beskrivelsen at Nixon eksisterer i den mulige verdenen vi her tenker oss, og at han her taper valget. Ikke på grunnlag av noe kriterium for identitet, men fordi vi har slått fast at han *er* en innbygger i

denne mulige verden. Det er dermed gitt at den person i denne mulige verdener som tapte valget *er* Nixon, fordi *han* er med i beskrivelsen av nettopp denne verdenen. Som Kripke selv sier det: ”Possible Worlds’ are *stipulated* not *discovered* by powerful telescopes” (Kripke 1981:44). Ved hjelp av navnet er vi garantert at vi snakker om den samme personen på tvers av verdener. Med dette er vi også garantert at de essensielle egenskapene som et objekt har bevares på korrekt måte. Navnet blir dermed som en slags pant på at man snakker om det samme objektet. Om vi tenker på denne måten, står vi ikke i fare for å for eksempel tillegge objekter flere essensielle egenskaper enn det de egentlig har; identitet på tvers av verdener gir oss de korrekte resultater i forhold til objektets essens, og dette resultatet er garantert gjennom det at navn fungerer som rigide betegnelser. I kapittel 18.3 vil jeg se nærmere på hvordan Kripke i sitt svar på problemet som angår identifisering på tvers av verdener i tillegg til å snakke om navn som rigide betegnelser også tar for seg de essensielle egenskaper som hver enkelt av oss har, og hvor det dermed vil være slik at man i tillegg til navnet vil ha visse håndfaste egenskaper som man også kan vise til.

Hvis noen, heller enn å se mulige verdener slik Kripke gjør, lager et krav om at mulige verdener må beskrives på en rent kvalitativ måte, må vi si ”den personen som ser slik og slik ut, og som bor der og der, og jobber med...” og så videre. Om vi ønsker å bruke beskrivelser for å kjenne igjen objekter på tvers av verdener, må vi gi en rekke bestemte beskrivelser for det individ vi omtaler, og dermed står vi i fare for å gjøre visse egenskaper ved et individ mer essensielle enn det de i virkeligheten er. Hvis vi bruker beskrivelsen ”Norges statsminister” for å plukke ut Jens Stoltenberg i en annen mulig verden, så vil dette si at vi antar at han har denne egenskapen også i den andre mulige verden vi ser for oss. Dermed har vi langt på vei gjort det å være statsminister i Norge til en essensiell egenskap for Jens Stoltenberg, noe som ikke er tilfelle. I tillegg til dette har vi også det problematiske spørsmålet som dreier seg om det vil være slik at denne andre personen er *lik nok* til å være det individet vi snakker om? Hvilke egenskaper ved Jens Stoltenberg er slik at han må ha dem for å eksistere som det samme individet, og er vi i stand til å kjenne ham igjen på grunnlag av disse essensielle egenskapene?

Kripke mener at Lewis’ motpartsteori er et eksempel på denne typen feilslått tenkning, og at litteraturen omkring modalitet er full av tilsvarende eksempler. Tenker man på denne måten, vil man kanskje se seg nødt til å ha et slikt identitetskriterium på tvers av verdener, da dette ellers vil bli nokså umulig å holde styr på. Særlig er dette problematisk for Lewis, i og med at

alle mulige verdener for ham har reell eksistens. Identitet på tvers av verdener vil her fremstå som et reelt problem, noe som fører til at en del filosofer, deriblant Lewis, ikke vil bruke identitet på tvers av verdener til å forklare modalitet *de re*, da de heller vil begrense individenes eksistens til én mulig verden. Tenker man på Kripkes måte, blir dette mer som et skinnproblem. Kripke ser ingen grunn til å lage et slikt krav om å beskrive mulige verdener kvalitativt. Og det er heller ikke slik vi vanligvis tenker omkring kontrafaktiske situasjoner. Vi sier bare ”tenk om *P* hadde hendt”/”tenk om *P* ikke hadde hendt”, ”hva om en annen hadde vunnet valget” og så videre, og dermed er det *gitt* at den gitte mulige verden inneholder nevnte person og hendelse. Om vi har en intuisjon om at noe kunne hende, for eksempel at Nixon kunne ha tapt valget, trenger ikke dette forklares gjennom kvalitative beskrivelser av utseende, politiske synspunkter og så videre, man kan nærmest peke på den mannen det gjelder, og spørre hva som kunne skjedd med *ham*. Dette uten at man trenger et sett nødvendige og tilstrekkelige betingelser for hvem som kan være Nixon (det kan godt være at et slikt sett eksisterer, men man trenger ikke kjenne til det for å stille slike modale spørsmål). Det er også viktig å påpeke at man kan snakke om nødvendige egenskaper eller nødvendige betingelser, uten at man trenger å nevne tilstrekkelige egenskaper eller betingelser i det hele tatt. Selv om det er slik at noen egenskaper ved et objekt er essensielle for objektet, slik at objektet ikke ville kunne eksistert uten dem, så er det ikke slik at disse egenskapene brukes til å identifisere et objekt i en annen mulig verden, da en slik identifikasjon slett ikke er nødvendig. Man trenger altså ikke kjenne et objekts essensielle egenskaper for å kunne uttale seg om dette objektet i kontekst av en mulig verden, noe som er vel og bra siden det å skulle kjenne til alle objekters essensielle egenskaper (i det minste de objekter man omtaler) ville være en, for oss, umulig oppgave. Dette betyr selvfølgelig ikke at det er slik at objekter ikke har en slik essens; poenget er her kun det at vi ikke trenger å vite nøyaktig hvilke egenskaper som inngår i en slik essens for å kunne omtale objekter i andre mulige verdener. Vi kan kanskje si det slik at den rekkefølge man gjør ting er viktig for Kripke i dette tilfellet: Vi starter med den kontrafaktiske påstanden, som etterpå kan evalueres i forhold til mulige verdener, for eksempel i forhold til hva som må til for at en slik påstand skal være sann, eller hvilke andre forhold ved verden som må forandres om den kontrafaktiske påstanden skulle være sann. Det er ikke slik at vi har en fastsatt mengde mulige verdener foran oss (en mengde som for øvrig ville være uendelig stor), for så å finne ut om vår kontrafaktiske påstand er sann i noen av disse, ved hjelp av blant annet et identitetskriterium som skal sikre at det objektet som den kontrafaktiske påstanden omhandler faktisk er inkludert i den mulige verdenen vi ser på.

13.3 Identitet på tvers av verdener – Kripkes kritikk av Russell

I tillegg til at han tilbakeviser kravet om et identitetskriterium for individer, bruker Kripke også en del tid på å drøfte problemet med identitet på tvers av verdener. I Kripkes tilfelle er det kanskje mer riktig å si det *såkalte* problemet med identitet på tvers av mulige verdener. Selv mener han at problemets navn er misledende, da dette synes å forutsette at det allerede finnes et problem i forhold til å identifisere personer på tvers av verdener, noe han mener ikke er problematisk i det hele tatt. Selv om identitet på tvers av verdener beskrives som relativt problemfritt hos Kripke, er det slik at dette har en viktig funksjon både i forhold til å forklare hva Kripke mener med en rigid betegnelse, og for å avgjøre om noe er en slik rigid betegnelse, det er altså et viktig begrep innenfor hans filosofi. Rigide betegnelser og identitet på tvers av verdener er dermed uløselig knyttet sammen. Hvis vi ikke forutsetter at vi har identitet mellom individer på tvers av verdener, så kan vi faktisk ikke finne særlig mening i begrepet om rigide betegnelser, da identitet på tvers av verdener ligger i definisjonen av hva en rigid betegnelse er. Begrepet om rigide betegnelser forutsetter altså at individer eksisterer i flere ulike mulige verdener, hvis ikke blir det meningsløst å snakke om at slike betegnelser viser til det samme objektet i alle mulige verdener. Dersom vi ikke har identitet på tvers av verdener, men likevel definerer rigide betegnelser på samme måte, så vil dette føre til at alle betegnelser vi bruker på et objekt vil bli rigide, da disse rigide betegnelse refererer til det samme objektet i alle mulige verdener, samtidig som alle objekter i så tilfelle vil eksistere i kun én verden.

Rigide betegnelser er altså avhengige av at vi har identitet på tvers av verdener for å fungere på den måte vi ønsker at de skal, men er det også slik at begrepet om identitet på tvers av verdener er tilsvarende avhengig av begrepet om rigide betegnelser? Slik at man i så tilfelle ikke kan ha det ene uten å også ha det andre? Hos Lewis finner vi ingen av disse begrepene; han gir ikke navn en slik rolle, og argumenterer mot at individer eksisterer i mer enn én verden. Dette kan vi hevde selv om han presiserer at de eksisterer *i henhold til* flere mulige verdener; selve objektene er tross alt begrenset til den verden de lever i. Hos Plantinga er det slik at vi finner identitet på tvers av verdener, men ingen vektlegging av navn som rigide betegnelser. Hans forklaring legger heller vekt på egenskaper som er *world indexed*, og på individuelle essenser, som dermed sikrer at man verken får problemer med identiteters uatskillelighet, eller med mangelen på et identitetskriterium på tvers av verdener (Plantinga 1979:151ff). Vi kan altså ha identitet på tvers av verdener uten å introdusere et begrep om

rigide betegnelser. Fortrinnet ved Kripkes teori kan være det at han vektlegger skillet mellom navn og bestemte beskrivelser, og at identitet på tvers av verdener slik sett blir nokså enkelt å forholde seg til. Som vi så tidligere, er rigide betegnelser og identitet knyttet sammen på den måten at de rigide betegnelsene gjør referanse til personer i ulike mulige verdener uproblematisk.

For å komme tilbake til Kripkes skisse til en navneteori, så er det slik at begrepet om rigide betegnelser har en sentral rolle i denne. Hvis det er slik at vi bruker en bestemt beskrivelse som betydningen eller meningen til et navn, slik at denne beskrivelsen skal være ekvivalent med navnet slik som Russell mente, så vil det være slik at dette ikke lenger stemmer om vi tar begrepet om mulige verdener med i regnestykket. Hvis vi for eksempel forklarer, eller oversetter, navnet "Aristoteles" med "Platons elev", så vil det i følge Russell være slik at dette navnet egentlig fungerer som en slags forkortelse for denne bestemte beskrivelsen. Hvis denne bestemte beskrivelsen er semantisk ekvivalent med et navn, så vil dette føre til at også denne beskrivelsen må gjelde for individet i alle mulige verdener hvor individet eksisterer. Likevel kan vi uten problemer forestille oss verdener hvor Aristoteles ikke var Platons elev, eller hvor han ikke bedrev filosofi i det hele tatt. Denne bestemte beskrivelsen kan dermed rett og slett ikke fungere på samme måte som et navn gjør. En slik beskrivelse er ikke en rigid betegnelse slik som navnet er, og det er på grunn av dette at den ikke fungerer slik som navn fungerer i forhold til mulige verdener. Dermed kan disse to singulære termene heller ikke være semantisk ekvivalente slik Russell påstår; setningens mening kan i så tilfelle bli totalt annerledes fra det som opprinnelig var ment. Dette er særlig alvorlig i forhold til det at beskrivelser som tydelig er kontingente faktum så å si tvinges til å bli som essensielle egenskaper. Vi mister den modalitet vi intuitivt tar for gitt om vi holder oss til Russells måte å forstå navn og beskrivelser, i det egenskaper vi ser som tilfeldige vil kunne bli essensielle for objektet ved en slik tankegang.

På tross av dette må det påpekes at vi kan bruke bestemte beskrivelser i vår verden for å fikse en referanse, noe som kan synes å være problematisk når man har tatt avstand fra å forbinde navn med bestemte beskrivelser. I forhold til dette er det viktig å huske på at det å peke ut det som navnet refererer er noe ganske annet enn å gi mening til et navn, eller å si at denne beskrivelsen er semantisk ekvivalent med navnet; fiksering av referanse fikserer ikke mening. Så snart referansen er etablert bruker vi navnet rigid til å betegne den som aktuelt er assosiert med beskrivelsen; vi forklarer hvem vi mener i den aktuelle verden, for å plukke ut

et objekt, det blir omtrent som det å peke på personen eller objektet. Om vi bruker beskrivelsen ”Platons elev” for å plukke ut Aristoteles i vår verden, vil den mann det gjelder være det som ”Aristoteles” refererer til i alle mulige verdener, selv om han ikke nødvendigvis er Platons elev i disse. Selv om vi har brukt en gitt beskrivelse til å fiksure referansen til et navn, så snakker vi ikke i en kontrafaktisk situasjon om noen som må tilfredsstille denne beskrivelsen også her, en slik fiksering gjør ikke navnet synonymt med beskrivelsen (Kripke 2005:236). Selv om en slik fiksering er fullt mulig, er det ikke slik at Kripke mener at dette er den måten navn hovedsakelig får fiksert sin referanse på. Han mener at denne typen fiksering er svært sjelden, men at den heller ikke utgjør noe problem for teorien for øvrig (Kripke 2005:237).

Kripkes kritikk av teorien om bestemte beskrivelser vil også gjelde selv om man erstatter denne enkle beskrivelsen med en gruppe beskrivelser. Selv om man har en hel rekke beskrivelser, en hel disjunksjon av slike som skal gjelde for et navn, er det ikke slik at disse trenger inntreffe i en annen mulig verden. Selv viktige egenskaper ved et objekt trenger ikke være essensielle (med mindre man bruker viktig som synonym for essensiell) (Kripke 1981:77). For eksempel vil det være slik at Aristoteles’ filosofiske bragder for meg vil fremstå som hans aller viktigste egenskap, men det at en eller flere egenskaper er særlig fremtredende, eller synes særlig viktige, vil ikke automatisk bety at disse egenskapene er noe mer essensielle for personen eller objektet. Dermed vil det være slik at selv om det er Aristoteles som filosof vi kjenner til, og at det å være filosof slik sett er en svært viktig egenskap ved ham, kan vi tenke oss mulige verdener hvor han valgte å ikke bedrive filosofi, hvor livet hans tok en annen vending; det å være filosof er dermed ikke essensielt ved Aristoteles, selv om det utvilsomt er en meget viktig egenskap.

13.4 En kausalhistorisk navneteori

Kripke synes å ville unngå å være for tydelig når han legger frem sin egen teori for navn. Som jeg nevnte tidligere vil han forsøke å gi et *bedre bilde* på hvordan navn fungerer enn hva beskrivelsesteoriene kan gjøre, men dette bedre bildet må likevel kunne forklare det Russells teori kan forklare, og også løse de problemene som Kripke mener at Russells teori skaper. Selv om Kripke kritiserer teorien som ser navn som forkortede bestemte beskrivelser, er det slik at de fire problemene vi så på i forbindelse med denne gjelder like mye selv om det er slik

at man forholder seg til en teori om direktereferanse som er supplert med begrepet om rigide betegnelser. Kripkes positive teori må altså inneholde noe mer enn kun dette. Et annet, men beslektet spørsmål, dreier seg om hvordan et navn betegner dets bærer, hvis man antar at den direktereferensielle teorien ikke holder mål (Lycan 2000:51).

Kripkes teori tar utgangspunkt i et navns historie, derfor kalles denne teorien gjerne en kausalhistorisk navneteori (Lycan 2000:60ff). Et navns kausale reise vil starte med det Kripke kaller *initial baptism* – en slags dåp som finner sted det øyeblikk et barn får sitt navn. Foreldrene vil så omtale barnet til eventuelle venner og familie, andre mennesker får møte ham eller henne og så videre, og slik vil navnet spres gjennom ulike former for kommunikasjon fra ledd til ledd, som i en kjede (Kripke 1981:91). Denne kommunikasjonskjeden går helt tilbake til selve personen. Når et slikt navn gis videre fra kjede til kjede må det antakeligvis være slik at den som mottar navnet også adopterer den referanse navnet allerede har, at språkbrukeren intenderer å bruke navnet med den samme referanse som det hadde da det kom til ham (Kripke 1981:96). Slik at dersom man hører navnet Nixon, og bestemmer seg for å kalle huskatten sin for det, så får man ikke på denne måten en direkte kausalhistorisk linje fra president Nixon til ens huskatt.

Slik sett blir min ytring av for eksempel navnet ”Kripke” i en eller annen meningsfull setning, til det siste ledd i en kausalhistorisk kjede som ble startet da Kripke ble gitt sitt navn. Denne kjeden har beveget seg fra dette øyeblikket og til jeg først hørte om Kripke våren 2004, fra en foreleser som igjen hørte om Kripke en gang på 60-tallet (kan vi anta), fra noen som igjen hadde hørt det fra noen andre, helt tilbake til den første navngivingen. Denne kjeden vil også fortsette ettersom jeg bruker navnet Kripke når jeg snakker med mine venner, som dermed har hørt et navn, som de selv kan bruke i meningsfulle kontekster, men som de kanskje ikke forbinder stort annet enn ”en eller annen filosof” med. Likevel vil navnet ha en kausalhistorisk kjede som går helt tilbake til navngivingen av personen selv.

Denne kjeden med kommunikasjon gjelder altså også selv om, eller på tross av, at den personen som bruker navnet ikke trenger å vite noe særlig om den som navnet peker tilbake på. Han kan kanskje ikke engang plukke ut den korrekte personen fra navnet, eller kjenner ikke de mest kjente og mest fremtredende egenskapene ved personen. Han trenger ikke vite hvor han har fått referansen fra, og det er heller ikke hvor språkbrukeren tror han har fått referansen fra som er det vesentlige, men den faktiske kommunikasjonskjede. Språkbrukerens

viten om dette, eller hva han tror, er altså ikke særlig relevant i følge Kripke. Som motsats til dette trekker Kripke frem Strawson, som synes å mene at språkbrukeren må vite hvor han har fått sin referanse fra. Dette er et syn som beror på at Strawson vil få denne kommunikasjonsrekken til å passe inn med den retningen av beskrivelsesteorier for mening som innebærer en gruppe av beskrivelser, og dette fører med seg det at om språkbrukeren har glemt hvor han hørte navnet fra, så er den beskrivelse som Strawson er ute etter ikke mulig å få tak i, og om språkbrukeren husker feil kan dette paradigmet ende opp med å gi helt feile resultater (Kripke 1981:93). For Kripke vil det være slik at referansen er vellykket på grunnlag av at språkbrukeren er forbundet med referansen på en kausalhistorisk måte, selv om man kan ha helt feile oppfatninger om den personen man omtaler. Dermed vil denne måten å se på navn også fungere om navn er tvetydige, eller refererer til flere ulike personer. I Norge er det for eksempel slik at navnet Jan Johansen er det aller mest vanlige navnet, men alle de forskjellige Jan Johansen har ulike kausalhistoriske kjeder, og slik fjernes tvetydigheten.

De problemer som Russell og Frege trekker frem synes ikke å kunne løses med en teori som kun baserer seg på direkte referanse til objektene. Identitetsutsagn mellom navn vil da, som vi husker, ikke skulle kunne uttrykke noe annet enn at et objekt er identisk med seg selv, og de problemene som knytter seg til referanse til objekter som ikke eksisterer, eller de som beskriver negativ eksistens, synes enda verre; hvis navnets mening kun er å referere til dets bærer, hvordan skal vi da kunne forstå alle de meningsfulle navnene som slett ikke har noen bærer? I forhold til dette er det viktig å påpeke at kausalhistoriske kjeder uansett har en eller annen begynnelse, en eller annen første navngiving, selv om det objektet det navngir ikke har noen reell eksistens (Lycan 2000:63). Slik sett går navnet Skrue McDucks kausalhistoriske kjede tilbake til den første navngiving av denne fiktive anden, som skjedde i historien "Jul på Bjørnefjell" fra 1947. Når det gjelder identitetsutsagn mellom navn, som likevel er informative, kan dette antakelig forklares med at disse to navnene har forskjellige slike kjeder; vi får høre om navnene ved forskjellige anledninger, og disse to navnene har dermed forskjellige kausalhistoriske kjeder fra den opprinnelige navngiving og frem til oss.

Kripke frykter at han ved å legge frem en fullstendig teori kan ende opp med å gi nok et eksempel på en filosofisk teori som viser seg å ikke fungere slik man først hadde håpet. Likevel kan vi vel si at han her har presentert en teori for hvordan navn fungerer. Han påpeker likevel at han har vært mindre spesifikk enn om han hadde gitt et sett med nødvendige og tilstrekkelige betingelser for hvordan referanse fungerer. Det er altså slik at Kripke mener at

denne skisseaktige teorien trenger en del finpuss for å kunne fremstå som en helhetlig filosofisk teori. Dette ønsker ikke Kripke selv å gjøre:

I don't know that I'm going to do this because, first, I'm sort of too lazy at the moment; secondly, rather than giving a set of necessary and sufficient conditions which will work for a term like reference, I want to present just a better picture than the picture presented by the received views. (Kripke 1981:93)

Og senere:

[...] a picture which, if more details were to be filled in, might be refined so as to give more exact conditions for reference to take place. (Kripke 1981:94)

I forhold til dette virker det da noe merkelig at han velger å sette opp motstanderens teori så grundig som han gjør i *Naming and Necessity*. Russells teori for navn og referanse gjennomgås svært nøye, noe som kanskje gjør det lettere å finne tekniske feil og mangler, mens hans egen teori, eller utkast til en slik blir beskrevet langt mindre eksplisitt. Kan dette føre til at det er lettere for leseren å forkaste teorier som baserer seg på bestemte beskrivelser, og heller godta Kripkes syn, da han beskriver disse to synspunktene på en voldsomt forskjellig måte? Kripke kommer så vidt inn på dette selv, og kommer slik sett kanskje kritikken noe på forskudd. Han mener at det ikke først og fremst er de eventuelle tekniske feil eller mangler som er det verste med de teorier han kritiserer, men heller at hele det bildet som til sammen blir presentert av slike teorier, dermed også når de forklares mindre eksplisitt, synes å være feil helt fra bunnen av (Kripke 1981:93). Dermed skulle man tro at det vil være slik at disse teoriene som han argumenterer mot også vil fremstå som vel så dårlige om man valgte å beskrive dem på en måte som ligner mer på den stilen han benytter når han omtaler sitt eget ståsted. Selv om Kripke her mener å ha sitt på det tørre, skal man ikke se bort fra at denne forskjellen i stil kan påvirke leseren en del.

14. Identitetsutsagn – nødvendige eller kontingente?

Bestemte beskrivelser kan benyttes for å produsere kontingente identitetsutsagn, dette kan vi vel alle enes om. Kripke bruker et eksempel for å forklare et slikt utsagn, nemlig det at den første *postmaster general* (den øverste sjef for postvesenet) i USA og den som oppfant

bifokale brilleglass er en og samme mann, nemlig Benjamin Franklin. Vi kan beskrive et hvilket som helst slikt eksempel på denne måten: " $(\exists x) \Phi x = (\exists y) \Psi y$ ", eller rett og slett si $a=b$. Dette synes å være kontingente faktum, og vi kan uten problemer se for oss at dette kunne vært annerledes, på mange måter. Likevel virker slike utsagn problematiske, da man kan utføre logiske bevis for at identitetsutsagn er nødvendige. Filosofer har også vært interesserte i identitetsutsagn mellom navn, og også her støter vi borti en del vanskeligheter. Blant annet husker vi hvordan slike identitetsutsagn som for eksempel "Morgenstjernen = Aftenstjernen" eller "Haakon VII = Christian Frederik Carl Georg Valdemar Axel" er problematiske i forhold til at begge navnene peker tilbake til det samme objektet, men at utsagnene likevel vitterlig er informative utsagn, og slett ikke trivielle som de skulle tenkes å være om den referensielle meningsteorien holdt vann. Hvordan skal man kunne forklare dette når man også har forkastet Russells teori, som i utgangspunktet skulle kunne løse denne utfordringen? Et annet og viktig spørsmål, er om også slike utsagn er kontingente, slik vi mener utsagn med bestemte beskrivelser er, eller om de er nødvendige. Den vanligste måten å forholde seg til dette på, i følge Kripke, har vært å anta at også slike identitetsutsagn er kontingente, og det er vel også dette standpunktet som synes mest plausibelt ved første øyekast.

14.1 Kontingente identitetsutsagn – er dette mulig?

Kripkes artikkel "Identity and Necessity" fokuserer særlig på identitetsutsagn, og om disse er kontingente eller nødvendige. Tar vi for oss identitetsutsagnet "oppfinneren av bifokale brilleglass er identisk med den første *postmaster general* i Amerika", så synes dette å være et kontingent faktum. På tross av dette finnes det logiske bevis for at identitet er nødvendig, noe som fører til at dette kan føles som et paradoks. Hvordan kan kontingente identitetsutsagn da være mulige, når følgende argument kan gis mot slike kontingente identitetsutsagn:

Først har vi prinsippet om *identiteters uadskillelighet*:

$$1) (x) (y) ((x=y) \rightarrow (Fx \rightarrow Fy))$$

For et hvert objekt x og y , om x er identisk med y , så vil det være slik at enhver egenskap for x også er en egenskap for y .

I tillegg til dette er det slik at alle objekter nødvendigvis er selvidentiske:

$$2) \quad (x) L(x=x)$$

Så legger Kripke frem følgende påstand, som er et substitueringsstille av 1):

$$3) \quad (x) (y) (x=y) \rightarrow ((L(x=x) \rightarrow L(x=y)))$$

Og fra 2) og 3) kan vi da konkludere med at

$$4) \quad (x) (y) ((x=y) \rightarrow L(x=y)) \quad (\text{Kripke 2005:218f})$$

Denne konklusjonen har blitt sett som paradoksal og overraskende, og den synes ikke å stemme overens med våre intuisjoner om at identitetsutsagn fremstår som kontingente. Kripke spør hva det er som gjør påstand 4) så overraskende, da alt den egentlig sier er at for ethvert objekt x og y , hvis x er y , så er det nødvendig at x er y . Man kan forsøksvis argumentere mot 4) ved å benekte påstand 2) om at alt nødvendigvis er selvidentisk, men dette synes ikke å være særlig fruktbart. Kripke selv ønsker egentlig ikke å diskutere påstand 4) ytterligere, da han mener at alle som tror på påstand 2) også er forpliktet til å tro på påstand 4) (Kripke 2005:220). På tross av dette gir Kripke en forklaring på hvorfor det kan finnes helt åpenbare kontingente identitetsutsagn, samtidig som disse logiske formlene fremdeles er gyldige. Denne forklaringen bygger på Russell, og hans begrep om bestemte beskrivelsers *scope*, altså omfang eller rekkevidde. I følge Russell er det blant annet slik at man berettiget kan ytre påstander som "det er mulig at forfatteren av *Hamlet* ikke skrev *Hamlet*", uten at dette fører til noen selvmotsigelse. Det er tross alt ikke slik at man ved å uttrykke seg på denne måten benekter et objekts identitet med seg selv. Det man derimot hevder er 1) det var en mann som skrev *Hamlet*, og 2) denne mannen som faktisk skrev *Hamlet* kunne ha latt være å gjøre det (Kripke 2005:221). Om vi forutsetter Russells begrep om beskrivelsers rekkevidde, og i tillegg begrepene om modalitet *de re* og kvantifisering i modale kontekster, så har vi følgende løsning på dette såkalte paradokset, i følge Kripke:

There is an object x such that x invented bifocals, and as a matter of contingent fact an object y , such that y is the first Postmaster General of the United States, and finally, it is necessary that x is y . (Kripke 2005:221)

Vi har altså to kontingente egenskaper som vi kan bruke til å beskrive et individ med, disse egenskapene kunne referert til andre mennesker, men i dette tilfellet refererer de til det samme objektet, som selvfølgelig er selvidentisk. Noe annerledes er det når identitetsutsagnene ikke involverer beskrivelser, men heller er mellom to navn.

14.2 Identitetsutsagn mellom navn

Kripke mener at man, i alle fall om man ikke er kjent med den filosofiske litteraturen på området, vil ha visse intuisjoner omkring navn. Disse intuisjonene viser Kripke ved å bruke et eksempel: Hvis noen sier "Cicero var en taler", så brukes "Cicero" her for å plukke ut et objekt, og så tillegges dette objektet en viss egenskap, her å være taler. Hvis noen så bruker et annet navn, "Tullius", så snakker han fremdeles om det samme objektet, og om man da tildeler dette objektet den samme egenskapen "Tullius er en taler", så er det slik at det saksforholdet det her refereres til er det samme i begge tilfeller. Dermed skulle det synes som navnets rolle *kun* er referensielt, og ikke å beskrive, slik som for eksempel "oppfinneren av bifokale brilleglass" gjør (Kripke 2005:222). Kripke mener altså at våre intuisjoner om navn er at de er rene referensielle størrelser, og at de ikke har noen mening utover dette. Vi har tidligere sett hvordan Kripke bruker dette som utgangspunkt i sin egen navneteori, og at hans forståelse av navn skiller seg fra dette direkteferensielle bildet.

Vi kan gå igjennom det logiske argumentet for identiteters nødvendighet, og få som resultat at når " a " og " b " erstatter egennavn, så er det slik at hvis $a=b$, så er det nødvendigvis slik at $a=b$. Dette vil si identitetsutsagn mellom navn er slik at de er nødvendige om de i det hele tatt er sanne. Utsagnet "Cicero = Tullius", som er et slikt sant identitetsutsagn, er altså også nødvendig sant. Dette synet er blitt fremlagt av blant andre Marcus, som også mener at navn kun er som merkelapper på ting. Selv om Kripke ikke fullt ut deler Marcus' syn på hvordan egennavn fungerer, så er han enig i at identitetsutsagn mellom navn er nødvendige når de er sanne. Likevel har han forståelse for at dette for oss kan fremstå som underlig, særlig etter at man har slått fast at identitetsutsagn mellom bestemte beskrivelser er kontingente. Hvorfor

skulle det være annerledes når vi har med navn å gjøre? Denne konklusjonen synes å være uriktig, innrømmer Kripke.

Igjen trenger vi et eksempel for å vise hvordan Kripke og Marcus kan påstå at identitetsutsagn mellom navn er nødvendige (heretter betegner dette *nødvendige hvis de er sanne*). Følgende eksempel finner vi blant annet hos Quine i "On what there is", hvor han bruker det til å vise at det er et stort gap mellom objekters navn og deres mening. Vi har to himmellegemer, Aftenstjernen og Morgenstjernen, det ene himmellegemet har en viss posisjon om aftenen, det andre om morgenen. For å være helt sikker på at det er snakk om navn og ikke beskrivelser, så kan vi kalle himmellegemene ved deres greske navn *Hesperus* og *Phosphorus*. Senere viser det seg at dette er ett og samme himmellegeme, nemlig planeten Venus. Navnene betegner altså det samme objektet, men vi kan ikke si at de har den samme mening, i følge Quine. Hadde disse to navnene hatt den samme mening, så kunne den Babyloner som oppdaget at dette var ett og samme objekt latt være å beskjeftige seg med observasjoner og empiriske undersøkelser, og heller bare reflektert over ordenes mening, for å på denne måten finne ut at det var snakk om samme objekt. Dette lar seg ikke gjøre, da meningene til de to uttrykkene synes å være forskjellige fra hverandre; meningen må dermed må være forskjellig fra det objektet som navngis, i og med at dette er ett og samme objekt i begge tilfeller (Quine 2005:47). Han mener altså at når vi oppdager at vi har navngitt den samme planeten to ganger, så er denne oppdagelsen empirisk, ingen mengde av *a priori* rasjonalisering kunne gitt oss dette svaret. Dette tyder på at dette faktumet godt kunne vært annerledes, ergo må det være et kontingent faktum. Ideen om at identitetsutsagn mellom navn må være nødvendige må derfor forkastes. Andre eksempler på identitetsutsagn som antas å være kontingente er vitenskapelige definisjoner, slik som "varme = molekyler i bevegelser" og "vann = H₂O". Disse identitetsutsagnenes sannhet fant man også ut gjennom empiriske undersøkelser, noe som peker i retning av at dette meget vel kunne være annerledes; man kunne for eksempel funnet ut at en konkurrerende vitenskapelig teori var den riktige, eller det kunne vise seg at astronomene tok feil, og at *Hesperus* og *Phosphorus* slett ikke navngir det samme objektet.

På tross av dette så holder Kripke på den ideen at identitetsutsagn mellom navn er nødvendige. Han mener at selv om vi har en sterk følelse som sier at om man ikke kan vite noe ved *a priori* rasjonalisme så må det være kontingent, er ikke denne følelsen alltid riktig. Selv om vi mener intuitivt at slike utsagn kunne være kontingente, at det kunne vært annerledes i og med at oppdagelsen er gjort empirisk, mener Kripke at denne følelsen leder

oss på feil vei. Han viser dermed at det å gå blindt etter våre intuisjoner ikke alltid gir oss det filosofiske resultat vi ønsker å ende opp med.

Om vi tenker tilbake på det Kripke allerede har sagt, husker vi at han ønsket å skille skarpt mellom det som er nødvendig, som hører til metafysikkens domene, og det som er *a priori*, som hører inn under epistemologien. Viktig er det også å huske på hva Kripke har sagt om navn; at navn er rigide betegnelser, som dermed refererer til det samme objekt i alle mulige verdener hvor objektet eksisterer. Dermed refererer Hesperus og Phosphorus i alle mulige verdener til det samme objekt, planeten Venus. Hvis vi mener at navn er rigide betegnelser, så kan det ikke være noe spørsmål om slike identitetsutsagns nødvendighet; *a* og *b* vil i alle mulige verdener henvise til den samme ting *x*. Dermed kan vi ikke finne noen situasjon hvor *a* ikke er *b*, i dette tilfellet (Kripke 2005:234). På tross av dette kan vi selvsagt tenke oss at dette himmellegemet kunne vært annerledes enn den Venus vi kjenner, på mange ulike måter, fra små forskjeller til nokså drastiske, og slik ivaretas de intuisjoner vi har omkring modalitet *de re*. Det eneste som ikke kunne vært annerledes er de aspekter ved objektet som er dets essensielle egenskaper.

Hvis man skiller klart mellom *a priori* og nødvendig, så trenger man ikke å mene at det at noe oppdages empirisk automatisk fører til at det er et kontingent faktum ved verden. Men det finnes også andre forhold som kan føre til at man ender opp med denne konklusjonen. Kripke trekker frem to forhold som kan føre til at man konkluderer med at slike identitetsutsagn ikke er nødvendige: For det første synes enkelte å forstå slike identitetsutsagn som metalingvistiske påstander. Dette innebærer at *Hesperus = Phosphorus* identifiseres med det metalingvistiske utsagnet at *Hesperus* og *Phosphorus* er navn på det samme himmellegeme. Dette kunne selvsagt vært annerledes; vi kan tenke oss at disse navnene i andre mulige verdener brukes til å betegne helt andre himmellegemer enn det de gjør her, men dette har ingenting med nødvendigheten til identitetsutsagn å gjøre. Tenker vi på denne måten kunne til og med utsagn som "2+2=4" muligens være usanne, dersom vi tenkte oss at tallene 2 og 4 betydde noe annet i en eller annen mulig verden. Men det er ikke dette vi er ute etter når vi snakker om noe som mulig eller nødvendig:

We do not want just to say that a certain statement which we in fact use to express something true could have expressed something false. We want to use the statement in *our* way and see if it could have been false. (Kripke 2005:234)

Også i *Naming and Necessity* uttrykker han dette:

But we, using the names as we do right now, can say in advance, that if Hesperus and Phosporus are one and the same, then in no other possible world can it be different.
(Kripke 1981:104)

For det andre kunne man mene at man faktisk kan se for seg tilfeller hvor Hesperus ikke er Phosporus. Men hva skulle være eksempler på dette, når disse er navn på én og samme planet? Man kunne for eksempel se for seg at Venus i en mulig verden ikke stod der den vanligvis gjør om aftenen, og at Mars da tok dens plass, og at man i denne mulige verdenen kalte Mars *Hesperus* om kvelden, og Venus *Phosporus* om morgenen. Dette er vel og bra sier Kripke, men er dette virkelig en situasjon hvor *Hesperus* ikke er *Phosporus*? I denne situasjonen kan man med sannhet si ”*Hesperus* ≠ *Phosporus*”, men spørsmålet er om vi i denne tenkte situasjonen egentlig bruker språket på vår måte. Kripke påpeker at det er meget viktig at vi bruker ord slik at de betyr det de betyr i vår verden, og det kan man vel ikke si at man gjør her. Her er det vel heller den språklige meningen i den andre mulige verdenen som skaper problemer, og det at man kan redefinere betydningen av ord på en slik måte, men dette vil fremdeles ikke gjøre Hesperus forskjellig fra Phosporus:

[...] what would be the case instead is that Hesperus would have been in a different position from the position it in fact is and, perhaps, not in such a positions that people would call it ‘Hesperus’. But that would not be a situation in which Phosphorus would not have been Hesperus. (Kripke 2005:235)

Også i dette tilfellet sier Kripke noe lignende i *Naming and Necessity*:

Of course, it is only a contingent truth that the star over there in the evening is the star seen over there in the morning, because there are possible worlds in which Phosporus was not visible in the morning. But that contingent truth shouldn’t be identified with the statement that Hesperus is Phosporus. (Kripke 1981:105)

Fra dette ser vi at det ikke er det samme å snakke om ”stjernen som befinner seg der borte om morgenen” og dennes eventuelle egenskaper, for eksempel når denne skulle være synlig på himmelen, og det å snakke om identitetsutsagn mellom to navn. Det er mange ting som er

kontingente faktum vedrørende Morgenstjernen og Aftenstjernen, men dette påvirker ikke gyldigheten av identitetsutsagnet mellom dem. Vi kan finne lignende eksempler ved definisjoner som ”varme = molekyler i bevegelse”, og ”vann = H₂O”, hvor vi kan tenke oss epistemologisk uadskillelige situasjoner hvor vi for eksempel blir presentert for et stoff som ser ut som vann, og som generelt har de egenskaper vi forbinder med vann. Eksistensen av slike eksempler innebærer dog ikke at identitetsutsagn som ”vann = H₂O” blir mindre nødvendige av den grunn.

Kripke mener at dette taler for at Russells syn på hvordan navn får sin referanse, eller hvordan navn fungerer i forhold til setningers mening, generelt ikke er gjeldende. Det er dog slik at det ikke er nok å slå fast at en annens teori er feil, om man ikke selv har noen positiv teori å komme med. En slik ny teori må ta høyde for de nyanser i språket og i vår tenkning som Russells teori ikke makter å gi svar på. Modalitet er en av disse nyansene, men det er flere ting som bør ivaretas, blant annet må man kunne gi et bedre svar på hvordan navn fungerer, og også kunne forklare hvordan man som språkbruker for eksempel kan bruke et navn selv om man kanskje har feile bestemte beskrivelser knyttet til navnet og personen. De egenskapene som språkbrukeren tror er gjeldende for en bærer av et navn trenger slett ikke å plukke ut et bestemt individ – de kan være sanne om noe annet eller noen annen, eller ikke være sanne i det hele tatt. Man kan i det hele tatt tro feile ting om personer, men likevel benytte seg av et gitt navn, og være en kompetent språkbruker. Referansen til navnet synes kanskje heller å være determinert av det at språkbrukeren er en del av et språklig samfunn med andre deltakere som også benytter navnet, enn å være determinert av bestemte beskrivelser som sees som ekvivalente med navnet. Kripkes navneteorien synes som et godt alternativ til Russells forståelse av navn, men det er kanskje slik at denne teorien trenger å utarbeides noe mer gjennomgående for å fremstå som en fullstendig teori. Dette ønsker som sagt Kripke ikke å gjøre selv (Kripke 1981:94).

15. Kripkes mulige verdener

Vi har til nå sett hvordan Kripke bruker mulige verdener for å kunne forklare ting som hvordan modalitet *de re* fungerer, hvordan han mener identitet på tvers av verdener helst bør forstås, og hvordan identitet mellom navn vil være nødvendige om de er sanne. Vi har også sett på hvordan vi i følge Kripke bør forstå navn, hvilken teori omkring navn som er den korrekte.

Likevel er det slik at Kripke er notorisk knapp i forhold til å si noe om hvordan disse mulige verdener han omtaler er i seg selv. Likevel vil det være slik at de ting han omtaler implisitt gir et bilde av hvordan han ser for seg mulige verdener, selv om han ikke har den samme detaljerte beskrivelse som vi finner hos Lewis. I innledningen til *Naming and Necessity* gir Kripke dog et nokså tydelig bilde på hvordan mulige verdener best bør forstås, slik han ser det, og igjen tar han i bruk et eksempel for å vise hva han mener.

Vi blir her bedt om å tenke tilbake til skoledagene, hvor man som introduksjon til sannsynlighetsregning ofte bruker terninger som eksempel. Vi har to vanlige terninger: terning *A* og terning *B*. Disse kastes slik at man får som resultat to antall prikker som vender oppover. For hver av terningene er det seks ulike mulige resultater, og dermed er det totalt sett 36 ulike mulige tilstander som dette terningparet kan havne i, hvis vi tenker på de sidene som vender oppover. Kun én av disse 36 tilstandene korresponderer med hvordan terningene faktisk vil lande. Gjennom slike øvelser i sannsynlighet ble vi i følge Kripke faktisk introdusert til miniatyrversjoner av mulige verdener i svært ung alder; da disse 36 mulighetene bokstavelig talt er 36 mulige verdener (Kripke 1981:16). Av disse er det kun én av miniverdenene som er den aktuelle verden, nemlig den som korresponderer med de terningsidene som vender oppover. De andre tilstandene er interessante blant annet i forhold til spørsmål om hvor sannsynlig det var at vi fikk nettopp det resultatet vi fikk, og i forhold til hvilke muligheter vi hadde for utfall av eksperimentet. Ved å tenke på denne måten kan vi unngå visse forvirringer, mener Kripke, fordi når vi kaster terningene antar vi at et eller annet utfall vil være det aktuelle utfallet av kastet, og den aktuelle verden er her den tilstand som aktuelt ble realisert i det terningene slo seg til ro på bordet. Dette vil si at når vi her snakker om at det er totalt sett 36 muligheter, trenger vi ikke omtale dette som om det finnes 35 andre entiteter enn den aktuelle tilstanden, som eksisterer i det Kripke refererer til som et "never-never land" og som korresponderer til de objekter vi har foran oss på bordet (Kripke 1981:17). De 36 mulighetene, dette inkluderer også den som er aktualisert, er abstrakte tilstander for terningene, de er ikke komplekse fysiske entiteter, og dermed er det også gitt i den tilstanden av terningene hvor terning *A* viser seks og terning *B* viser fem, at det er nettopp disse terningene vi snakker om, slik at man ikke trenger noe videre kriterium for identitet på tvers av verdener. Kripke slår fast at intet kompetent skolebarn vil være så perverst filosofisk at de ville finne på å foreslå noe sånt (1981:17).

Mulige verdener er ikke så mye mer enn disse miniverdenene fra skoledagene, forklarer Kripke, de er bare større. De miniverdener vi har sett på så langt er svært kontrollert med hensyn til hvilke objekter som eksisterer i dem, med hensyn til hvilke egenskaper som er relevante, og i forhold til den relevante idé om mulighet. Dette fordi vi her kun har to terninger, hvor det antall prikker som vender oppover er den relevante egenskap det er snakk om, og hvor det er dette som representerer de muligheter som her er relevante. I motsetning til dette så er mulige verdener heller totale "måter som verden kunne ha vært" eller tilstander eller historier for hele verden (Kripke 1981:18). Kripkes beskrivelse av mulige verdener ligner slik sett på Lewis', i og med at han beskriver dem som måter verden kunne vært. Hans vektlegging av at denne måten som verden kunne ha vært skal være en total måte, minner oss på hvordan Plantinga og van Inwagen beskriver mulige verdener, som henholdsvis maksimale mulige saksforhold, eller maksimale muligheter. Kripke sier ikke noe om hva hans mulige verdener er bygd opp av, men man skulle anta at det som sies å eksistere i en mulig verden påvirker andre ting, slik at disse vil ekskludere og inkludere hverandre, alt ettersom hva man antar i en kontrafaktisk tankegang; man kan for eksempel ikke inkludere to ting som gjensidig utelukker hverandre i én og samme verden. Uten slike forutsetninger vil man ikke kunne påstå at Kripkes mulige verdener er totale eller maksimale. Kripke mener at siden disse mulige verdenene er så store, så kan vi ikke beskrive et totalt kontrafaktisk hendelsesforløp for en gitt mulig verden, men dette er heller ikke noe vi trenger å gjøre. En praktisk beskrivelse av hvordan den gitte kontrafaktiske situasjon skiller seg fra den aktuelle verden, for eksempel hvilke objekter man snakker om og hva som skjer med dem, skal være tilstrekkelig, og slik sett kan man se for seg en kontrafaktisk situasjon som en miniverden, en minitilstand, hvor man kun omtaler de trekk ved verdenen som er relevant for det gitte problemet. Kripke ser det også som praktisk at man heller enn å se for seg *alle* tilstander som kan være mulig for hele verden, begrenser seg til en smalere klasse med miniverdener, og at de spørsmål man har omkring essens, mulighet, rigide designatorer og lignende da essensielt vil forbli de samme (Kripke 1981:19). Man kan godt tenke på mulige verdener som entiteter, men da som abstrakte entiteter, og man bør vokte seg vel for å unngå det Kripke beskriver som fallgruver, som synes å være særlig fristende for filosofer å falle i; det er for eksempel ingen grunn til å se for seg at mulige verdener må beskrives rent kvalitativt, eller at det finnes noe reelt problem hva identifisering på tvers av verdener angår. Hovedmotivasjonen for innføringen av begrepet om mulige verdener, slik Kripke ser det, og grunnen til at dette begrepet var såpass opplysende i forhold til modallogikk, var det at den modale logikken dermed kunne bli behandlet i forhold til modeller. Gjennom disse kunne man vise gyldighet og kompletthet i

modallogikken, og også vise hva de ulike modallogiske systemene innebar; hvilke tilgjengelighetsrelasjoner det var snakk om. Også i forhold til den modale semantikken vil denne forbli den samme om man begrenser seg til en slik smalere klasse miniverdener som Kripke foreslår. I forhold til hvilken rolle mulige verdener har filosofisk sett, nevner Kripke i en fotnote at disse ikke kan gi en reduktiv analyse på noen filosofisk signifikant måte, altså at de skulle kunne avdekke den grunnleggende naturen av, eller fullt ut forklare modale operasjoner, av påstander og lignende (Kripke 1981:19). Han mener også at slik våre dagligdagse tanker omkring modalitet utvikler seg, kommer de vanlige modale utsagnene, slik som ”det kunne være tilfelle at...”, ”det må være nødvendig at...”, *før* vi danner tanker om mulige verdener. Dette kommer senere, og på et høyere nivå av abstraksjon, og dermed er det også slik at hvis man ikke forstår begrepet om *muligheter*, så vil man heller ikke kunne forstå begrepet om *mulige verdener*, selv om Kripke mener at man filosofisk sett ikke har noen grunn til å kreve at den ene typen diskurs skal være forut for, eller ligge til grunn for den andre.

16. Oppsummering

Som vi ser ligger Kripkes forklaring av mulige verdener tildels i bakgrunnen av hans redegjørelse omkring navn og identitetsutsagn. Gjennom Kripkes kritikk av Russells navneteori, og gjennom hans argumentasjon for at identitetsutsagn mellom navn er nødvendige, får vi innblikk i hans syn på mulige verdener; et syn som skiller seg radikalt fra Lewis'. For Kripke er det slik at mulige verdener er kontrafaktiske situasjoner, eller mulige tilstander eller historier for hele verden. Dette er abstrakte størrelser, og dermed vil ikke antagelsen om at individer eksisterer i flere mulige verdener synes så problematisk for ham som for Lewis. Likevel har identitet på tvers av verdener blitt sett på som et problemområde av enkelte filosofer, og Kripke går hardt ut mot de som mener at man, for å kunne snakke om individer som eksisterende i flere ulike mulige verdener, først må ha et kriterium for identitet på tvers av verdener. Et slikt kriterium skal da fungere som en garanti for at vi omtaler det korrekte individet i andre mulige verdener. Kripke mener at vi heller bør fokusere på det faktum at navn er rigide betegnelser. Dermed vil det være slik at man ved stipulasjon ved navn er garantert å omtale det samme individet, også i de tilfeller hvor mange fremtredende egenskaper antas å være forandret, slik at man ikke kan kjenne igjen individet gjennom de egenskaper vi ville brukt for å identifisere objektet i vår verden. Stipulering er altså et

nøkkelbegrep her, og dette ser jeg nærmere på i kapittel 18. Det at Kripke ser navn som rigide betegnelser sammen med hans presisering av et tydelig skille mellom det som er nødvendig og det som er *a priori* gjør ham også i stand til å vise at identitetsutsagn mellom navn ikke er kontingente men nødvendige, også i de tilfeller hvor identiteten er en empirisk oppdagelse.

17. Problemer for motpartsteorien

Som vi nå har sett, er det slik at man kan forholde seg svært forskjellig til mulige verdener og modalitet *de re*. Vi kan si det slik at man i sin måte å omtale mulige verdener på forplikter seg normativt til disse entitetene, man gir direkte eller indirekte en vurdering av hvilken fortolkning av modalitet og mulige verdener som er den beste (Divers 2002:17). Det er også slik at man ofte trenger å tolke diskurs om mulige verdener, da det kan være slik at filosofer som bruker samme uttrykk for å beskrive disse entitetene likevel ikke er enige om hva mulige verdener innebærer av for eksempel ontologiske konsekvenser. Filosofer kan altså synes å være enige rent språklig, men intendere forskjellige ting med det de snakker om. Et tydelig eksempel på dette er når både Lewis og Kripke snakker om mulige verdener som ”måter ting kunne ha vært”, mens vi nå har sett at disse måtene som ting kunne ha vært innebærer meget forskjellige ting hos de to filosofene.

Denne avsluttende delen skal dreie seg om hvilke slutninger vi kan trekke fra disse to filosofenes fremstillinger av mulige verdener, og av modalitet *de re*. Jeg vil se nærmere på enkelte problemområder for de ulike teoriene, og hvilke løsninger vi kan finne hos Lewis og Kripke i forhold til problemene omkring identitet på tvers av verdener som ble nevnt innledningsvis. Her vil jeg også komme inn på hvilke av disse løsningene jeg mener er de beste.

17.1 Irrelevans og bekymringer

Et åpenbart problem for motpartsteorien har vi allerede sett på i form av kritikk fra Kripke. Dette problemet går på det at kjensgjerninger om motparter til et individ generelt sett vil være irrelevante for individet selv. Det kunne, som Kripke sier, ikke brydd dem mindre hva som skjer med et eller annet individ i en eller annen verden, som ligner ganske mye på dem selv. Innføringen av begrepet om motparter gjør Lewis' teori enda mer bisarr enn de teorier som mener vi må ha et begrep om identifisering på tvers av verdener, slik Kripke ser det (Kripke 1981:45). Problemet med irrelevans kommer også Lewis inn på i *On the Plurality of Worlds*, hvor han tilbakeviser kritikken fra Kripke (Lewis 1986:196). Lewis bruker, som før nevnt, den tapende presidentkandidat ved det amerikanske presidentvalget i 1968, Hubert Humphrey som gjennomgående eksempel i *On the Plurality of Worlds*. Humphrey tapte valget knepent

for Richard Nixon, som for øvrig blir brukt som eksempel hos Kripke. I vår verden så er det slik at Humphrey tapte valget, men han kunne muligens ha vunnet. Hadde han fått noen flere stemmer, så ville det vært han som ble Amerikas 37. president, og Nixon ville ikke vært det. Dermed kan vi si at i en annen mulig verden, så vant Humphrey valget, og ble president i Amerika. I følge Lewis' motpartsteori vil det derimot være slik at en motpart til Humphrey vinner valget i denne mulige verden. Dette er en motpart som ligner Humphrey på mange måter. Kripke reagerer, som vi har sett, kraftig mot denne fremstillingen av modalitet *de re*, og han påpeker at det Lewis kaller *ersatz*-verdener (som inkluderer identitet på tvers av verdener) slik han ser det fungerer bedre enn Lewis' genuine verdener (som inkluderer motpartsteorien), når det gjelder å bevare visse intuisjoner vi har omkring modalitet. De intuisjoner det her er snakk om, er hovedsakelig det at når vi tenker oss at noen kunne hatt andre egenskaper enn det de faktisk har, for eksempel at de kunne vunnet et valg de i virkeligheten tapte, så er det *nettopp disse* personene vi tenker oss i situasjoner vi kan kalle mulige verdener. Vi har ingen intuisjoner om en eller annen motpart, uansett hvor mye denne motparten skulle ligne. Dette er intuisjoner om at modalitet *de re* skal ha med selve tingen (*res*) å gjøre, ikke med noe substitutt eller motpart; at det er nettopp denne personen som er med i sannhetsbetingelsene for det modale utsagnet: "Humphrey kunne ha vunnet" er sant i kraft av at det finnes en mulig verden hvor Humphrey vinner valget. Kripkes kommentar går her på at det som skjer med en eventuell motpart som ligner ikke er viktig for oss, i dette tilfelle for Humphrey; det som er sentralt for ham er hva som kunne skjedd med ham selv, om det er slik at han kunne ha vunnet valget om visse ting hadde vært annerledes. Lewis refererer også til kritikken fra Kripke som går på at det virker som om Lewis og andre tilhengere av verdensbundne individer ser verdener på feil måte, som om de var fjerntliggende planeter eller lignende, noe man kan se inn i, eller studere, som om man skulle titte inn i dem med et teleskop. Denne typen kritikk finner vi også hos Plantinga (Plantinga 1979:151). Dette er i forhold til Kripkes syn på mulige verdener fullstendig feilslått. Lewis stiller seg derimot nokså uforstående til denne kritikken:

Kripke's point seems to be that we are supposed to respect Humphrey's intuition that it is he himself who would have been victorious in another world, and we are supposed to do this by declining to think of that other world as the sort of thing that he himself could even be a part of! What is going on? (Lewis 1986:196)

I forhold til innvendingen fra Kripke om at det virker noe underlig at *noe annet* kommer inn i bildet, heller enn det opprinnelige objektet, så ser ikke Lewis at dette skulle være noe større problem for motpartsteoretikeren med sine motparter enn det er for ersatzeren med det Lewis kaller et abstrakt *whatnot* (Lewis 1986:196). Det som betyr noe er at denne motparten, eller det abstrakte *whatnot* ikke skal skyve bort selve objektet, i dette tilfelle Humphrey selv, og det gjør de heller ikke. Takket være motparten som vinner, har Humphrey den modale egenskap at han *kunne ha* vunnet om visse ting hadde vært annerledes, og dette er nettopp det vi er ute etter. Dette kommer også Phillip Bricker inn på i sin artikkel "Concrete Possible Worlds", hvor også han påpeker at denne utfordringen fra Kripke er nokså uproblematisk å svare på, da det i følge motpartsteorien fremdeles er individet selv som innehar de ulike modale egenskapene, selv om dette skjer i kraft av en motpart som har den ikke-modale egenskapen det er snakk om. Dermed er det slik at Humphrey selv kunne ha vunnet i kraft av at det finnes en motpart i en annen mulig verden som vant. I forhold til våre intuisjoner om at slike utsagn dreier seg om nettopp det aktuelle individ, påpeker Lewis at også den aktualistiske retningen kan rammes av denne typen kritikk; at man ikke kan si at det er Humphrey selv som er inkludert i en eller annen mulig verden som er strukturert som sett av påstander, saksforhold etc.:

I think counterpart theorists and ersatzers are in perfect agreement that there are other worlds (genuine or ersatz) *according to* which Humphrey – he himself! [...] – wins the election. And we are in equal agreement that Humphrey – he himself – is not part of these other worlds. (Lewis 1986:196).

Her ser vi at Lewis ikke vil kunne gå med på at et individ, slik det eksisterer i vår verden, kan sies å eksistere i en annen mulig verden som sees som et sett med setninger, påstander eller saksforhold, kort sagt verdener som ikke er den samme typen ting som vår verden. Dermed vil det fra hans ståsted vært slik at "he himself" ikke er del av disse *ersatz*-verdenene heller. I følge Lewis vil det være slik at genuine modale realister som tror på overlapping mellom verdener, kanskje kunne tro at det samme individet eksisterer fullt og helt og identisk i to ulike mulige verdener. For Lewis og de han beskriver som *ersatzers*, er det slik at disse må påpeke at individer eksisterer i en verden *i følge* eller *i henhold til* denne verdenen. Slik han ser det, er det slik at også de som ser mulige verdener som abstrakte størrelser, må innrømme at det ikke er det samme objektet som eksisterer der, da et menneske i kjøtt og blod ikke kan sies å eksistere i et abstrakt objekt.

Bricker legger også frem en annen og beslektet intuisjon vi har i forhold til utsagn som "Humphrey kunne ha vunnet"; vi tenker ikke bare det at dette utsagnet er om Humphrey selv, men også at dette *kun* er om Humphrey (og hans omgivelser). I følge motpartsteorien er det jo slik at denne typen utsagn, i tillegg til å omhandle Humphrey selv, også omhandler en eller annen kun mulig person i en eller annen mulig verden, som kun er forbundet med Humphrey gjennom likhet, og ikke gjennom identitet. Dette er ikke det vår intuisjon sier oss at utsagnet dreier seg om. Bricker påpeker at også denne kritikken kan rettes mot aktualistiske fremstillinger av mulige verdener, da et slikt utsagn ikke inkluderer eksistensen av abstrakte verdener noe mer enn det inkluderer motparter (Bricker 2008:129). Dermed synes det å være slik at denne typen innvendinger kan snus slik at de, i tillegg til å angripe det syn at modalitet *de re* best forstås gjennom motpartsteori, også kan brukes til å argumentere mot alle tilnærmelser til modalitet ved hjelp av mulige verdener, og at disse innvendingene dermed angriper mer enn det de var tenkt å gjøre. Dermed kan det kanskje være på sin plass å spørre om denne typen innvendinger egentlig særlig gode. Hvor stor vekt skal man legge på før-filosofiske intuisjoner om hva våre modale utsagn egentlig dreier seg om? Kripke argumenterer på en slik måte at det er tydelig at det å bevare visse intuisjoner er viktig for ham, mens Bricker mener at det å skulle kreve at en filosofisk analyse skal passe inn med alle mulige før-teoretiske eller før-filosofiske intuisjoner som vi måtte ha, vil gjøre systematisk filosofi nærmest umulig å bedrive. Slik jeg ser det bør man vurdere nøye hvilke intuisjoner som har en slik stilling at de bør vektlegges innenfor filosofien; og i forhold til dette problemet er ikke kritikken med utgangspunkt i intuisjoner helt treffende. Lewis gjør det meget tydelig at modale utsagn om aktuelt eksisterende individer i høyeste grad dreier seg om nettopp dette individet, dog i kraft av en motpart, dermed er ikke denne kritikken helt på sin plass. Den andre delen av problemet synes mer lovende, i forhold til det at motpartsteorien innfører elementer som kan synes fremmede om man har sterke intuisjoner om at slike utsagn kun dreier seg om nettopp den aktuelle person som er nevnt i utsagnet.

Plantinga uttrykker i sin artikkel "Transworld Identity or Worldbound Individuals?" at motpartsteoretikerens forklaring om at individer har sine ulike modale egenskaper *i kraft av* motpartene ikke egentlig holder mål. Blant annet trekker han frem at motpartsteorien ser seg nødt til å anta at om ting hadde vært bare litt annerledes, så ville jeg vært en annen; hvis man ser for seg at et eller annet faktum ved verden var annerledes enn det faktisk er, så ville dette gi en annen mulig verden, hvor det er slik at jeg ikke eksisterer, men hvor en motpart til meg

eksisterer. Dette innebærer at om noe var annerledes, så ville jeg altså vært en *annen* person. Plantinga uttrykker dette som følger, hvor *S* er et eller annet kontrafaktisk tilfelle:

Hvis S, så ville jeg enten ikke eksistert, eller jeg ville vært en annen person enn den jeg er (Platinga 1979:163 min overs.).

Dette gjelder uansett hvor små forskjeller man tenker seg; hadde jeg spist én ekstra *corn flake* til frokost, skulle jeg nå ikke lenger eksistere, mener Plantinga, og slår fast at denne ideen kan fylle en med eksistensiell angst, da det synes som det minste kontrafaktiske feilsteg vil kunne gi uante konsekvenser (Platinga 1979:164). Likevel må Plantinga innrømme at denne angsten er malplassert, da det på grunn av motpartsteorien ikke vil være noen mulig verden hvor *jeg* spiser mer til frokost enn det jeg faktisk gjorde; det er verken logisk eller metafysisk mulig. Dette mener Plantinga gjelder både for teorier om verdensbundne individer, og for de teoriene som er forsterket med motpartsteori. Lovnaden til motpartsteoretikeren om at denne redder teorien om verdensbundne individer fra å ende i en ekstrem essensialisme er ikke tilfredsstillende slik Plantinga ser det. Hvis det er slik at man har valget mellom to forskjellige ting, og man aktuelt velger det ene, så er det slik at denne tingen man velger vil være det som faktisk finner sted, og den andre tingen har ingen sjanse til å skje overhodet. Plantinga bruker her et eksempel med to forskjellige sigarettmerker; hvis jeg har valget mellom å røyke *Lucky Strike*, eller *Marlboro*, og jeg faktisk ender med å røyke *Lucky Strike*, så har jeg like stor sjanse til å røyke *Marlboro* som jeg har til å røyke tallet 7 slår Plantinga fast (1979:164). Dette på grunn av at når jeg har valgt det ene sigarettmerket, vil det være slik at muligheten for å røyke en sigarett av det andre sigarettmerket uttrykkes av en eller annen motpart til meg i en annen mulig verden, og ikke av meg i en annen mulig verden. Dermed synes det ikke lenger å være en reell mulighet for *meg*, slik Plantinga ser det.

En tilhenger av motpartsteorien vil selvsagt protestere på dette, og påpeke at det fremdeles er mulig for meg å velge å røyke *Marlboro*, i og med at det finnes en mulig verden, hvor en motpart til meg gjør denne handlingen. Men er ikke dette bare å reformulere hva som menes når man sier at noe er mulig for en eller annen person? Plantinga spør hvilken relevans denne måten å forstå modalitet på har for meg og min mulighet til å utføre en gitt handling. Hvis det er slik at denne muligheten uttrykkes gjennom det faktum at det finnes et mulig saksforhold slik at hvis dette hadde vært gjeldende så ville noen som er svært lik meg, men likevel atskilt fra meg gjort denne handlingen; hvordan er dette relevant for meg? Dette gir meg ingen

grunn til å anta at dette er en handling som det er mulig for meg å utføre. Dermed ser Plantinga seg nødt til å konkludere med at den løsningen som motpartsteorien gir på problemet med ekstrem essensialisme som teorier om verdensbundne individer vil havne i, ikke er tilfredsstillende, men at det kun gir en illusjon om løsning gjennom å gi nye betydninger til den terminologi som benyttes innenfor modal tenkning. Denne redefineringen av modale uttrykk kan føre til verbal enighet, men denne enigheten er i følge Plantinga også kun verbal (Plantinga 1979:165). For i følge denne teorien vil det være slik at om jeg aktuelt har egenskapen *P*, så finnes det ingen mulig verden hvor *jeg* mangler denne egenskapen. Det at noen som ligner meg kunne eksistere i en mulig verden og manglet egenskapen *P* synes for Plantinga fullstendig irrelevant for den antakelsen at jeg kunne manglet *P*. På grunnlag av dette mener han at motpartsteoriens forsøk på å redde teorien om verdensbundne individer fra ekstrem essensialisme ikke lykkes; problemet fremstår for denne retningen som akkurat like vanskelig enten man innfører motpartsteorien eller ikke.

I tillegg til at det som skjer med ens motparter kan synes som irrelevant for oss, er det også et beslektet problem som går på om motpartsteorien kan forklare det at modale tanker i forhold til en selv ofte kan frembringe interesse eller følelser hos oss. Det at vi bryr oss om eller har bekymringer for hvordan det går med oss selv innenfor kontrafaktiske situasjoner vil kunne frembringe visse følelsesmessige og handlingsmessige reaksjoner hos oss. Hvor mye man reagerer på slike fremstillinger vil variere alt ettersom man ser på *x* som en selv i en kontrafaktisk situasjon, eller om det er snakk om en motpart – noen andre. Vi kan altså si at man er egosentrisk i forhold til *de re* kontrafaktiske påstander (Divers 2002:133). Hvis vi tenker oss følgende scenarium: rett før jeg skal legge meg oppdager jeg at kokeplaten står på, noe som resulterer i følgende kontrafaktiske tankerekke: ”Hadde jeg ikke oppdaget kokeplaten, kunne hele huset tatt fyr, og da kunne jeg mistet livet”. Denne tankerekken kan vekke følelser som lettelse over at man oppdaget kokeplaten i tide, og redsel i forhold til hva som kunne skjedd med en selv dersom man ikke hadde oppdaget det; følelser som i høy grad er knyttet til en selv, og som antas å være svakere dersom man tenker seg at ”noen andre som ligner meg kunne ha brent inne da hun glemte å skru av kokeplaten”. Her trekker Divers frem et argument som er tatt fra R. B. Miller, som har formulert følgende:

- 1) Modale saksforhold er saksforhold om motparter
- 2) Vi er egosentriske i forhold til modale saksforhold

- 3) Vi er ikke egosentriske når det gjelder saksforhold om motparter (Divers 2002:134 min overs.)

Dette skal føre til at man ser seg nødt til å benekte premiss 1; at modale saksforhold egentlig dreier seg om motparter. I forhold til dette kan man igjen påpeke at dette argumentet også vil kunne fungere som et argument mot aktualistiske retninger innen modal tenkning, da man kanskje ikke har særlige egosentriske følelser overfor maksimale sett av saksforhold eller setninger heller. Divers mener at dersom man holder at dette argumentet kun går mot motpartsteorien og ikke mot aktualistiske retninger, må man kunne finne en meget god grunn til dette (Divers 2002:135). Her må jeg si meg til dels enig med Divers; man kan ikke se dette som et endelig eller avgjørende argument mot motpartsteorien, til det er det nok for svakt, i tillegg til at de ting man trekker frem som problematiske synes å kunne slå tilbake på aktualisten.

17.2 Intuisjoner om sannhet og gyldighet

Den første versjonen av motpartsteori, som man finner i ”Counterpart Theory and Quantified Modal Logic”, synes å medføre at visse typer modale utsagn blir klassifisert som usanne, selv om dette er utsagn man vanligvis vil se på som normale, sanne modale utsagn. Vi kan si at motpartsteorien i denne fremstillingen kolliderer med intuitivt gitte sannhetsverdier til utsagn. For motpartsteoretikeren er det slik at sannhetsbetingelser kommer både fra den motpartsteoretisk fortolkede modale påstanden, og fra likhetsrelasjonen, som sier noe om hvilke motparter som er relevante i en gitt situasjon. Eksemplene på setninger som er problematiske for motpartsteorien er hentet fra Divers, og det siste eksempelet finner vi også hos Lewis selv (Lewis 1973:43):

- 1) Jeg kunne vært ganske ulik slik jeg faktisk er
- 2) Jeg kunne vært mer lik slik du faktisk er, enn lik slik jeg faktisk er, og samtidig så kunne du vært mer lik slik jeg faktisk er enn slik du faktisk er
- 3) Hvis jeg var deg, så ville jeg dratt med en gang (Divers 2002:139 min overs.)

For hvert av disse eksemplene vil det være slik at den likhetsrelasjonen vi trekker frem som gjeldende fører til at en utilfredsstillende sannhetsbetingelse dukker opp. Dermed får vi som

resultat at det som først synes som helt dagligdagse modale påstander plutselig fremstår som selvmotsigelser. For eksempel vil det være slik at setning 1 tolket innenfor motpartsteori vil uttrykke ”i en mulig verden, så finnes det noen som er svært lik meg, som er ganske ulik meg.”. For å kunne gi en løsning på dette måtte Lewis utvikle motpartsteorien noe mer enn slik den fremstår i ”Counterpart Theory and Quantified Modal Logic”, blant annet må man skille mellom hvilke typer likhet som er gjeldende for disse *de re* kontrafaktiske påstandene. Om man opererer med flere aspekter av likhet, alt ettersom hva man er ute etter, kan setning 1) tolkes som følger: I en eller annen verden w , så er det noen som er svært lik meg i forhold til aspekt R , og som er ganske ulik meg i forhold til aspekt S . Tilsvarende for setning 2: Det finnes en verden w hvor jeg har en motpart x (i kraft av likhetsrelasjon R) og x er mye mer lik A (slik du er i α) enn lik B (slik jeg er i α) og du har en motpart y (i kraft av likhetsrelasjon R) og y er mye mer lik B (slik jeg er i α) enn lik A (slik du er i α). Setning 3 avhenger av at man opererer med en likhetsrelasjon som har med tankenes likhet å gjøre, og en annen relasjon som har å gjøre med hvilken situasjon man er i (Divers 2002:140).

Disse problematiske aspektene går altså direkte på de intuisjoner vi har i forhold til representasjon *de re*, og hvordan motpartsteorien kan synes å kollidere med disse. Dette skjer blant annet ved at man ikke mener at motparten dekker de behov som man intuitivt mener bør være dekket når man snakker om modalitet; motparten føyer seg ikke etter de intuisjoner man har om at når man ser for seg en kontrafaktisk situasjon som angår en bestemt person, hvor det synes viktig at denne situasjonen inneholder nettopp den personen som utsagnet eller situasjonen dreier seg om, og ikke noe substitutt for denne. Innvendingene kan også være knyttet til det at visse modale utsagn ikke synes å få den korrekte vurdering innenfor motpartsteori, om man ikke modifierer motpartsteorien slik at det er spesifisert at det kan være snakk om ulike motpartsrelasjoner for samme person i samme setning eller situasjon; at man ved ett tilfelle kan operere med flere forskjellige typer likhetsrelasjoner alt ettersom hvilke slike som er relevante for situasjonen. I forhold til dette synes det som at det er denne siste innvendingen som enklest lar seg møte av motpartsteoretikeren, da en slik modifiering av teorien allerede er innført av Lewis i 1973, og slik sett bør sees som en del av selve teorien. Innvendinger som går på hvilke følelser man har for sine eventuelle motparter kan være vanskeligere å møte, da dette synes å være en reell svakhet for motpartsteorien. Likevel er det slik at denne gruppen med problemer også kan sies å gjelde for aktualisten, da man kanskje heller ikke makter å mobilisere særlige følelser eller bekymringer for sett av setninger eller

saksforhold. Begge disse argumentene må derfor sies å være mindre innvendinger mot Lewis' motpartsteori; de er ikke i seg selv nok til å felle teorien.

18. Problemer knyttet til identitet og identifisering på tvers av verdener

De neste problemområdene dreier seg hovedsakelig om identitet og identifisering på tvers av verdener. Hvordan forholder man seg til disse problemene om man tar utgangspunkt i Kripkes og Lewis' filosofi, og er det slik at Lewis helt slipper unna disse problemene ved å forholde seg til en teori som støtter verdensbundne individer?

18.1 Identitet på tvers av verdener

Det ikke-epistemologiske problemet om identitet på tvers av verdener finner vi blant annet hos Chisholm, som i sin artikkel "Identity through Possible Worlds: Some Questions" omtaler spørsmål som angår under hvilke betingelser et individ som er relatert til én mulig verden kan sies å være identisk med et individ som er relatert til en annen mulig verden. Beslektede problemer knytter seg til hvordan mulige individer *individueres*, og hvordan mulige individer skal kunne identifiseres på tvers av verdener (Kaplans problem). Divers' bok *Possible Worlds* gir en detaljert fremstilling av disse beslektede problemene, hvor han skiller mellom forskjellige teser omkring identitet på tvers av verdener, da det ikke nødvendigvis er slik at man enten aksepterer dette fenomenet, eller så gjør man det ikke. Dette spørsmålet er mer nyansert enn som så. Blant annet er det slik at man vanligvis mener at dette er et problem som kun angår aktualistiske fortolkninger av diskurs om mulige verdener. Dette er ikke helt korrekt i følge Divers, da det er slik at under enkelte fortolkninger av identitet på tvers av verdener må også de genuine realistene kunne svare på de problemer som dukker opp (Divers 2002:257). Som vi husker fra Lewis' fremlegging av problemer som knytter seg til identitet på tvers av verdener, svarte han positivt på spørsmålet om noe som eksisterer i en verden og noe som eksisterer i en annen verden noen gang er identiske, mens han heller ville innføre restriksjoner i forhold til hva det vil si for et objekt å eksistere i forhold til en mulig verden, og hvordan representasjon *de re* skulle forstås (Lewis 1986:194). Dette kan synes forvirrende, da vi vanligvis ser på Lewis' innbyggere i mulige verdener som strengt verdensbundne. Noe klarere blir det dog om vi tar for oss Divers' tredeling av tesen om identitet på tvers av

verdener. Det å påstå at man støtter en teori om identitet på tvers av verdener kan da bety at man støtter en eller flere av følgende tre teser.

Den svakeste av disse tre tesene kaller Divers TW1. Denne påstår at vi har identitet på tvers av verdener i form av representerte individer:

Det finnes et individ x slik at det er en verden w og en verden v , og $w \neq v$, og x i w så eksisterer x og x i v så eksisterer x (Divers 2002:258 min overs.).

Dette er, som Lewis påpeker, en ukontroversiell tese, som både genuine og aktualistiske realister kan akseptere, under deres foretrukne fortolkninger (Divers 2002:258). Dette på grunnlag av at denne tesen ikke forplikter en til mer enn å anta at objekter eksisterer i henhold til en verden, som er nettopp det motpartsteorien sier. Benekter man denne tesen vil det være det samme som å si at individer har alle sine egenskaper essensielt, og dermed vil det ikke være noe særlig poeng i å snakke om mulige verdener, da modaliteten dermed vil forsvinne. Bricker utdyper hvordan den genuine realisten kan hevde sannheten til en slik tese ved å påpeke en distinksjon mellom det at noe eksisterer i en verden og det at noe er medlem av domenet til en verden. Man kan si at et objekt eksisterer i mange ulike mulige verdener, men det er likevel slik at et objekt kun er medlem i domenet til én mulig verden. Denne distinksjonen er essensiell for at motpartsteoretikeren skal kunne påstå at objekter eksisterer i henhold til mange mulige verdener, uten å være medlem i domenet til mer enn én verden. Bricker bruker president Bush som eksempel på dette:

Because Bush exist at many worlds, the Lewisian can be said to accept 'transworld identity' in a weak, uncontroversial sense; but not in the stronger sense that requires overlapping domains. (Bricker 2008:127)

Den neste tesen påstår mer enn det TW1 gjør. Denne kaller Divers TW2: Identitet på tvers av verdener av (individuelle) bestanddeler.

Det finnes et element x slik at det er en verden w og en verden v , og $w \neq v$, og x er en bestanddel i w og x er en bestanddel i v (Divers 2002:258 min overs.).

Denne tesen er mer kontroversiell, og vil bli benektet av de genuine realistene på det grunnlag at intet individ fullt og helt er en bestanddel i mer enn én verden. Denne vil være akseptert innen de retninger av aktualisme som hevder at mulige verdener har bestanddeler, slik at et enkelt saksforhold, en enkel setning eller en enkelt egenskap kan være, og vil være, medlem i flere enn en mulig verden. Tesen kan forsterkes ytterligere, slik at de bestanddelene det er snakk om sees som individer, og Divers kaller denne forsterkningen TW3: Identitet av (individuelle) medlemmer på tvers av verdensdomener:

Det finnes et individ x slik at det finnes en verden w og en verden v , og $w \neq v$, og x er en bestanddel i w og x er en bestanddel i v (Divers 2002:259 min overs.).

Denne tesen spesifiserer altså at det er snakk om et individ heller enn et element i en verden, og den skiller seg fra TW1 ved at den påpeker at disse individene her er bestanddeler av verdener heller enn at de kun eksisterer i henhold til verdener. Individene det er snakk om i TW3 er dermed med i domenet til de gjeldende mulige verdener. Det er altså relativt små språklige forskjeller som uttrykker store forskjeller i hva man aksepterer eksistensen av. Divers påpeker at i den versjonene av aktualistisk realisme han har sett på, er det ingen av disse som omtaler de bestanddeler de ser som byggesteinene til mulige verdener som individer, de beskrives heller som saksforhold, egenskaper og lignende. Likevel vil det være slik at der hvor bestanddeler av verdener er sett, så kan vi si at enkelte av delene av settene, som ikke er et sett i seg selv, er individer (Divers 2002:259). Dette vil si at det Divers kaller *Combinatorial realism* og *Book realism* er retninger som aksepterer denne tesen. Disse ser på verdener som sett av aktuelt eksisterende ting; enten som en rekonstruksjon av aktuelt eksisterende objekter og aktuelt instansierte egenskaper, eller som komplette historier for hele verden, og dermed tillater de forskjellige verdener som har de samme individuelle delene. I forhold til Lewis' syn på identitet på tvers av verdener, vil han kanskje kunne lese denne tesen som identitet på tvers av verdener ved hjelp av overlapping, en tese vi har sett at han forkaster.

I tillegg til denne spesifiseringen av tesen om identitet på tvers av verdener, tar Divers også opp spørsmål som dreier seg om man skal akseptere at de samme medlemmene kan være medlem av domener på tvers av verdener; altså hvordan man skal forstå identitet på tvers av domener for mulige verdener. Den svakere tesen i forhold til dette kaller han TW4, og den er som følger:

Det finnes et element x , en verden w og en verden v , slik at $w \neq v$, og x er medlem av $D(w)$ og x er medlem av $D(v)$ (Divers 2002:259 min overs.)

Denne vil bli benektet av genuine realister, da disse identifiserer hvert verdensdomene med settet av individer som finnes i nettopp den verdenen det er snakk om. Siden mulige verdener ikke har felles bestanddeler med andre mulige verdener, kan ikke ulike verdensdomener ha felles medlemmer. TW4 er dog typisk sett støttet av alle typer av aktualistisk realisme. En sterkere tese innebærer at medlemmene i verdensdomenene, de individuelle representasjonene, er individer. Denne kaller Divers TW5:

Det finnes et individ x , en verden w og en verden v , slik at $w \neq v$, og x er medlem i $D(w)$ og x er medlem i $D(v)$ (Divers 2002:260 min overs.).

Blant de ulike retningene av aktualistisk realisme, så er det i følge Divers slik at det kun er *Combinatorial realism* og *Book realism* som støtter denne tesen, da de mener at elementene i domenene er individer (Divers 2002:260).

Ut fra denne spesifiseringen av hva som kan menes når det er snakk om identitet på tvers av verdener, ser vi at bildet er noe mer nyansert enn det som vanligvis blir antatt. Om man ikke skiller mellom det som påstås i de ulike tesene, særlig om man ikke skiller ut tese TW1, kan det synes som den genuine realismen forkaster alle versjoner av identitet på tvers av verdener, mens den egentlig godtar denne tesen som en del av motpartsteorien. Dermed kan man ikke egentlig med rette si at den genuine realismen helt og holdent forkaster det sterke intuitive syn at objekter eksisterer i forhold til flere ulike mulige verdener til fordel for motpartsteorien. Man kan heller påstå, som Divers foreslår, at motpartsteoretikerne godtar det sterke intuitive synspunktet at det finnes identitet mellom individer som er representert på tvers av verdener, mens de vil benekte de teoretiske synspunktene som går på hvordan de mulige verdenene er bygd opp eller strukturert, og hvordan verdensdomenene for de ulike mulige verdenene er arrangert (2002:260).

I diskusjonen som knytter seg til begrepet om identitet på tvers av verdener er det meget fremtredende hvor viktig det synes å være å ha intuisjonen på sin side. Med denne oppdelingen av ulike teser om identitet på tvers av verdener, argumenterer Divers ut fra det at

motpartsteoriens bifall til TW1 viser at denne ikke er så kontraintuitiv som man først skulle anta. Denne spesifiseringen av hva motpartsteorien aksepterer i forhold til dette finner vi også hos Lewis, med hans påminnelser om at individer eksisterer *i henhold til* flere mulige verdener, som dermed skal sikre at teorien skal kunne unnslippe den konsekvens å måtte anta at alle egenskaper for individer er essensielle. Divers' agenda for å foreta denne tredelingen kan være å tydeliggjøre nettopp dette at motpartsteorien ikke kolliderer med våre intuisjoner om modalitet *de re*, noe som kan være begrunnet i det faktum at Divers generelt støtter Lewis' fremstilling av mulige verdener. Dermed vil man her kunne si at Lewis aksepterer identitet på tvers av verdener på en svak og ukontroversiell måte; at x eksisterer i henhold til mange mulige verdener, men at hvert individ likevel er begrenset til domenet til nettopp den verden det er snakk om. I forhold til dette kan man spørre seg om man virkelig kan kalle denne svake og ukontroversielle relasjonen *identitet*. Det synes noe merkelig å benekte at individer eksisterer i flere mulige verdener, for så å påstå at man likevel kan forholde seg til identitet på en svak og ukontroversiell måte; at man har en form for identitet mellom individer som eksisterer *i henhold til* mulige verdener. Dette særlig i forhold til at den relasjon som det her er snakk om; motpartsrelasjonen, verken er symmetrisk eller transitiv, noe som fører til at det man omtaler strengt tatt ikke er identitet, selv om man presiserer at det er identitet på en svak og ukontroversiell måte. Det at Divers slår fast at den genuine realismen støtter denne typen tese om individers eksistens på tvers av verdener, fører til at også denne retningen må kunne svare på de problemer som oppstår hva angår identitet. Dette er problemer som man tradisjonelt ikke har sett som gjeldende for motpartsteorien, i og med at motpartsrelasjonen har vært tenkt som en måte å unngå de problemer som knytter seg til identitet og identifisering på tvers av verdener. Både genuine realister og aktualister må dermed kunne gi en forklaring på hvordan det kan ha seg at individer kan eksistere i henhold til flere ulike mulige verdener, med muligens motstridende egenskaper, uten at dette går imot prinsippet om identiteters uadskillelighet.

Dette prinsippet uttrykker Divers gjennom et eksempel hvor vi har to verdener, verden w og verden v , hvor det er slik at Adam eksisterer i w , og det finnes svaner i w men ikke i v . Dermed vil ethvert individ som eksisterer i w være noe annerledes enn ethvert individ som eksisterer i v , da individer i w vil eksistere sammen med svaner, mens individer i v ikke vil gjøre det. I følge Divers vil det i dette tilfellet for motpartsteoretikeren være slik at man ikke er tvunget til å anta at et individ må ha en eller annen egenskap for å bli representert av w som eksisterende sammen med svaner, som individet må mangle for å kunne bli representert av v

som å ikke eksistere sammen med svaner. Fra dette følger det om egenskaper til relevante individer at en av disse, nemlig Adam har den egenskap å eksistere sammen med svaner, og at ingen, inkludert Adam, har som egenskap at de har en motpart som er del av v og som eksisterer sammen med svaner (Divers 2002:162). For aktualistene vil man kunne argumentere med at w har den egenskap at, hadde den vært aktualisert så ville Adam og svaner vært sameksisterende, mens v mangler den egenskap å være slik at om den hadde vært aktualisert, så ville noe der eksistert sammen med svaner. Eller vi kan forklare dette med henvisning til såkalte *world-indexed properties*: Adam har egenskapen å *eksistere-sammen-med-svaner-i-w*, og ingenting har egenskapen å *eksistere-sammen-med-svaner-i-v*. Det at verdener kan være ulike på slike måter forhindrer ikke at vi kan ha representasjoner av individer i mange ulike verdener, uten at dette kan sies å gå imot prinsippet om identiteters uadskillelighet.

I forhold til de andre tesene blir det annerledes, da den genuine realisten ikke vil akseptere disse. Dette har å gjøre med at disse ser på mulige verdener som reelt eksisterende, konkrete objekter. Dermed vil det ikke kunne være slik at en bestanddel i en mulig verden, som da også vil være et reelt eksisterende objekt, på samme tid skal kunne eksistere i en annen mulig verden, altså i et annet reelt eksisterende, spatiotemporalt utilgjengelig objekt. Disse bestanddelene i ulike mulige verdener vil for den genuine realisten regnes som adskillelige fra hverandre, og de er forbundet med hverandre kun gjennom motpartsrelasjonen. For denne retningen er det også slik at de bestanddelene som eksisterer i en verden er verdensdomenet for kun denne mulige verdenen, noe som fører til at individer som hører hjemme i domenet til en mulig verden ikke kan høre hjemme i domenet til en annen mulig verden. Verdensdomener er bygd opp av nettopp de individer som eksisterer i den verdenen det er snakk om, dermed vil domenene være adskilt på samme måte som verdenene er det. For aktualistene er det derimot slik at det at verdener er forskjellige ikke trenger å innebære at de ikke deler enkelte bestanddeler. Det som maksimalt følger for denne retningen er at ulike verdener ikke har nøyaktig de samme bestanddeler; at domenene for eksempel er overlappende, eller at domenet for en mulig verden har en eller annen bestanddel som er forskjellig fra domenet til en annen mulig verden, uten at dette fører til at resten av bestanddelene i domenet trenger å være forskjellige fra hverandre. Også i forhold til disse sterkere tesene er det slik at aktualisten kan mene at det at et individ eksisterer i flere ulike mulige verdener kun medfører at flere enn én mulig verden har det kjennetegnet at om denne verdenen *hadde vært* aktuell, så ville det gitte

individet eksistert der. Dette fører ikke til konflikter i forhold til identitetens uadskillelighet, og dermed synes det som at dette problemet kan løses.

18.2 Ikke-trivielle essenser

Divers drøfter også problemet med forbyttning av egenskaper som vi finner hos Chisholm (1979), og som også blir drøftet av Loux (1979). Dette problemet ble nevnt som snarest innledningsvis, og går ut på at man tenker seg at man bytter én og én egenskap mellom to individer, i eksemplet er det Adam og Noah som får sine egenskaper forbyttet. Dette skal tilslutt føre til at alle de egenskaper som Adam hadde i $W1$ er blitt egenskaper for Noah i Wn , og at Noahs egenskaper i $W1$ er blitt til egenskaper hos Adam i Wn . Utskiftningen av egenskaper skjer svært gradvis, på en slik måte at man antar at identiteten blir bevart fra utskiftning til utskiftning og fra verden til verden. Skal man da mene at Adam i Wn fremdeles er identisk med Adam i $W1$, selv om han reelt sett har samtlige egenskaper som Noah har i $W1$? Aksepterer vi denne løsningen, godtar vi også at individer ikke har noen essensielle egenskaper, noe som gjør representasjon *de re* meget problematisk. Om vi derimot sier at Adam i Wn ikke lenger er identisk med Adam i $W1$, så påstår vi samtidig at identitet ikke er transitivt. Det vil si at vi benekter følgende; om Adam i $W1$ er identisk med Adam i $W2$, og Adam i $W2$ er identisk med Adam i $W3$, og om Adam i $W3$ er identisk med Adam i Wn , så må Adam i Wn også være identisk med Adam i $W1$. I og med at transitivitet er noe som er uløselig knyttet til identitet, må vi i så tilfelle anta at det er en eller annen annen relasjon som forbinder individer på tvers av verdener, for eksempel en likhetsbasert motpartsrelasjon. I forhold til dette problemet er begrepet om en ikke-triviell essens meget sentralt, da det å anta at man har en slik essens vil kunne forhindre at man kan forbytte alle egenskaper ved et individ slik som eksemplet forutsetter.

Spørsmålet om en slik ikke-triviell essens vil måtte besvares noe ulikt alt ettersom hvilket syn man har på individer og mulige verdener. Hvis vi skal tenke oss en nøytral forklaring av hvordan en slik essens er, så er dette samlingen av alle de essensielle egenskapene til et objekt, altså de egenskapene vi ikke kan forandre, og som dermed vil være tilstede i hver mulige verden hvor objektet eksisterer. Denne essensen er unik, og gjelder dermed for alle og bare de individer som er identiske med det objektet vi omtaler. For at en slik essens skal kunne være unik, må den inkludere andre egenskaper enn de trivielle essensielle egenskaper

som alle individer har, som for eksempel ”å være rød eller ikke-rød”, ”å være like høy som seg selv” og lignende. For genuine realister som Lewis, må en slik forklaring utbroderes noe, i og med at alle saksforhold som dreier seg om representasjon av individer egentlig er saksforhold om motparter, som igjen dreier seg om forhold av kvalitativ likhet. I forhold til dilemmaet med Adam og Noah, vil det dermed være slik at denne retningen må kunne forsvare eksistensen av en ikke-triviell essensialisme på en rent kvalitativ måte (Divers 2002:266). En essensiell egenskap for Adam vil alltid være en egenskap for ham og alle hans motparter, og det som avgjør om noe er en motpart eller ikke er, som vi husker, ulike aspekter og grader av likhet, alt ettersom hvilken type likhet som er relevant for den gitte situasjonen. Dette fører til at man slik sett kan snakke om flere essenser for Adam, i og med at forskjellige aspekter av likhet kan gi utslag i form av forskjellige gjeldende motparter, som igjen vil gi utslag i form av ulike essenser. En essens blir dermed ikke noe som er fastsatt en gang for alle, men heller noe som er avhengig av hvilken type likhet som er relevant i den gitte situasjonen, og også hvilke intensjoner, forventninger og interesser man har, i tillegg til hvilke termer man bruker for å snakke om det gitte individet (2002:266). Dermed blir en slik essens, typisk sett, et nokså vagt begrep, noe som skal passe godt overens med det at vi mangler harde fakta og kontekstuaavhengig enighet om sannhetsverdiene til mange essensialistiske utsagn. Det at motpartsrelasjonen, og dermed også våre begreper om essens, er vage størrelser, sees hovedsakelig som positivt hos Lewis, da han mener at denne gjennomgående vagheten er passende for å analysere konsepter som selv er vage (Lewis 1973:91). Sannhetsverdier til modale påstander vil dermed være kontekstavhengige på en så utstrakt måte at det vil komme til å synes problematisk for de av oss som har mer fastsatte intuisjoner omkring individers essens. I tillegg vil det være slik at selv svært små forskjeller i hvordan verdener er utrustet vil generere motparter, noe som fører til at den kvalitative forklaringen på modalitet *de re* er meget tillatende i forhold til hvilke modale sannheter man kan tenke seg. Dette kan synes problematisk, da det medfører en forklaring på modalitet *de re* hvor det synes som omtrent alt er mulig, og hvor selv begrepet om en essens kan sees som flytende.

Divers mener at den foretrukne forklaring på problemet med Adam og Noah for aktualistiske realister vil være å kombinere et forsvar for en ikke-triviell essensialisme, med en forklaring av representasjon *de re* som ikke er rent kvalitativ (Divers 2002:269). En slik fremstilling finner vi blant annet hos Kripke, som forklarer hvordan verdener kan representere individer som forskjellige, og hvor relativt store forskjeller fra det aktuelle individet kan tillates, da man alltid vil ha navnet som et merke på at man snakker om det samme individet. Man vil ikke

kunne rote seg bort i mulige verdener, eller risikere å ikke finne igjen det individet man snakker om, da navnet fungerer som en garanti på at man omtaler den samme personen. I forhold til den genuine realismen er det slik at den typen representasjon vi finner hos aktualistene vil være noe innskrenket, da man her begrenser seg til å snakke om aktuelt eksisterende objekter eller elementer. Et nøkkelbegrep for Kripke er i denne sammenhengen *stipulasjon*; gjennom å stipulere ved navn, forsikrer man seg om at man i andre mulige verdener betegner korrekte ting i modale kontekster. Dermed er man sikre på at man snakker om det samme individet i alle mulige verdener, og det er gjennom dette også garantert at den essens som individet har blir bevart på tvers av verdener. Innenfor dette synet vil dermed essensen til et individ være mer i retning av noe som er fastsatt en gang for alle; en gruppe egenskaper som alltid vil følge individet uansett hva som ellers skulle skje med det.

18.3 Opphav

I forbindelse med eksempelet med Adam og Noah etterlyses det altså en ikke-triviell essens som kan fungere som en løsning på problemet. Hos Kripke finner vi et tydelig eksempel på en slik essensiell egenskap, som ikke er triviell, men som vil være tilfelle for hver og en av oss, og som også vil gjelde unikt for hver enkelt; vårt opphav. Kripke spør oss om vi kan tenke oss at vi ville være de samme personene om vi hadde hatt et annet opphav enn det vi faktisk har; om vi kan tenke oss at vi fremdeles ville vært oss selv om vi hadde vært resultatet av et annet egg og en annen sædcelle? Kripke mener selv at dette ikke kan være tilfelle, at vi ikke kan se for oss at en person som kommer fra noen andre foreldre (eller andre celler) skulle kunne være den samme personen som aktuelt har et bestemt sett med foreldre. Man kan tenke seg, gitt at en person eksisterer, at mye kunne være annerledes i personens liv, men man kan ikke tenke seg eksistensen til denne personen som resultat av et annet opphav enn det faktiske (Kripke 1981:113). Aksepterer man dette, har man i alle fall minst én håndfast egenskap som inngår i individers essens, noe som gjør denne essensen noe mer konkret enn om dette kun sees som en eller annen gruppe egenskaper som blir referert til ved navnet, men som man ikke kan vite noe særlig mer om.

Individers opphav blir også drøftet i Brickers artikkel "Concrete Possible Worlds", hvor han argumenterer for at motpartsteorien er å foretrekke fremfor identitet på tvers av verdener, også selv om man ikke ellers er tilhenger av Lewis' genuint realistiske teori om mulige

verdener. En av grunnene til at Bricker hevder dette er at motpartsteorien tillater det han kaller moderat tolerante essenser, altså essenser som er slik at de ikke er fastsatt en gang for alle, men som kan være tolerante for moderat, men ikke voldsom, forandring (Bricker 2008:127). Som vi allerede har sett, så er essensen til et individ fortolket slik at dette enten er samlingen av de egenskaper som individet har i alle mulige verdener, eller de egenskaper som individet og alle dets motparter har i alle mulige verdener, alt ettersom man støtter individets eksistens på tvers av verdener eller ikke. I tillegg til denne åpenbare forskjellen er det også andre forskjeller som gjør seg gjeldende når man sammenligner det vi kan kalle identitetsteorien med motpartsteorien, nemlig det at motpartsrelasjonen mangler visse formale egenskaper som identitetsrelasjonen har. Dette finner vi også hos Lewis, som påpeker at motpartsrelasjonen blant annet ikke trenger å være symmetrisk, selv om den ofte kan være det, og også at motpartsrelasjonen ikke er transitiv. Identitet har begge disse egenskapene, slik at om p er identisk med q , så er også q identisk med p (symmetri), og hvis p er identisk med q , og q er identisk med r , så er også p identisk med r (transitivitet). Dette fører til at motpartsteoretikeren kan operere med meget større fleksibilitet enn det identitetsteoretikeren kan, noe som trekkes frem som positivt både hos Bricker og hos Lewis (Bricker 2008:127, Lewis 1973:41). På grunnlag av dette kan motpartsteoretikeren blant annet hevde at et individ kunne vært *noe* annerledes med hensyn til hvilket opphav det har, eller hvordan dets materielle komposisjon er, mens identitetsteoretikeren enten må hevde at slike forskjeller ikke kan tolereres i det hele tatt, eller at man må tolerere voldsomme forskjeller; de vil måtte forlate en moderat holdning i forhold til dette (2008:127). For å illustrere nettopp dette, trekker Bricker frem et eksempel som fokuserer på en persons opphav. Utgangspunktet for eksemplet er altså det samme som hos Kripke; hvordan vi best tar vare på de intuisjoner vi har om individets opphav, men Brickers intuisjoner er ikke tilsvarende de vi finner hos Kripke; han hevder at det er essensielt at vi har minst én av de foreldrene vi aktuelt har, men at det ikke er essensielt å ha begge. Dermed vil det være slik at jeg kunne hatt en annen mor, eller jeg kunne hatt en annen far, men jeg kunne ikke ha manglet begge mine aktuelle foreldre (Bricker 2008:128). Dermed er denne essensen moderat tolerant i forhold til mitt opphav. Hvis det er slik at representasjon *de re* på tvers av verdener fungerer ved hjelp av identitet på tvers av verdener, så vil en slik moderat essens føre til en kontradiksjon. Dette viser Bricker gjennom følgende eksempel:

Vi kaller min mor m , og min far f . Siden min essens antas å være moderat tolerant, så kunne jeg hatt en annen far og den samme mor; dermed finnes det en

verden w , som er slik at p eksisterer der, og $p = \text{meg}$, og p har far f' ($\neq f$) og p har mor m . Men det kunne også tenkes at p hadde hatt den samme far og en annen mor, for essensen til p er selvsagt også moderat tolerant; dermed finnes det en verden w' , som er slik at p' eksisterer der, og $p' = p$, og p' har mor m' ($\neq m$) og p' har far f' . Men hvis $p' = p$ og $p = \text{meg}$, så vil det også være slik at $p' = \text{meg}$ (på grunnlag at identiteters transitivitet). Slik at i w' så eksisterer jeg, og min far er f' og min mor er m' , og dermed ser vi at denne teorien fører oss til det svært kontraintuitive svaret at jeg kunne hatt *både* en annen mor *og* en annen far (2008:128).

Fra dette resultatet konkluderer ikke Bricker med at dette må føre til at vi forkaster ideen om at essenser skulle kunne være moderat tolerante på denne måten; han foreslår heller at vi forkaster ideen om identitet på tvers av verdener, og heller setter vår lit til motpartsteorien. Støtter vi oss på denne teorien, så kan dette problemet løses på det grunnlaget at selv om p er en motpart til meg, og p' er en motpart til p , så innebærer ikke dette at p' dermed også vil være en av mine motparter. Dermed trenger motpartsteorien verken å påstå at jeg kunne hatt både forskjellig far og forskjellig mor, eller å forkaste ideen om moderat tolerante essenser. Slik jeg ser det er det ingen svakhet for identitetsteorien om den fører til at man er tvunget til å forkaste ideer om slike moderat tolerante essenser, da jeg ser begrepet om en essens som å innebære at dette er noe som ikke skal kunne forandres på en slik måte som Bricker argumenterer for. På grunnlag av dette mener jeg Kripkes forklaring av essensbegrepet, og hva det innebærer, er å foretrekke fremfor den genuint realistiske forklaringen, som synes å føre til at til og med et begrep som essens blir svært lite håndfast, og meget kontekstavhengig.

18.4 Identifisering på tvers av verdener og stipulering

Divers påpeker at Chisholms problem om representasjon på tvers av verdener, og hans spørsmål knyttet til essens og hvordan vi best skal forstå modalitet *de re* synes å være genuint problematiske områder, mens Kaplans problem om identifisering på tvers av verdener oftest blir sett som et pseudoproblem (Divers 2002:270). Men selv om dette kanskje ikke egentlig er så problematisk som det kan virke ved første øyekast, så belyser dette problemet en del ting ved forholdet mellom de egenskaper vi har som er epistemologisk fremtredende, og de egenskaper vi har som er nødvendige. Det er meget viktig for oss å forstå hva denne

distinksjonen innebærer, da det ikke trenger å være slik at de egenskaper som synes viktige hos et individ også er de egenskaper ved individet som er nødvendige; og det er kanskje på denne måten Kaplans problem kan vise seg å være viktig, selv om den opprinnelige problemstillingen ikke synes å være så utfordrende som den var tenkt å være. Kaplans problemstilling finner vi i artikkelen "Transworld Heir Lines", hvor han blant annet legger frem et eksempel hvor han vil finne sannhetsverdien til setningen "x er skallet" i alle mulige verdener, og hvor *x* refererer til Bob Dylan. Det er tydelig at "x er skallet" er usann i vår verden, men hvordan er det i andre mulige verdener, for eksempel den mulige verden hvor Tyskland vant den andre verdenskrigen, og den eneste lovlige musikalske uttrykksform er Wagner og polka? Hvilken sannhetsverdi vil påstanden "x er skallet" få i denne verdenen? Problemet for Kaplan er altså å finne igjen Bob Dylan i denne mulige verdenen, noe han uttrykker på nettopp den måten som Kripke beskriver som å tenke helt feilslått om mulige verdener:

I'll even let you peep in at this other world through my Jules Verne-o-scope. Carefully examine each individual, check his fingerprints etc. The problem is: which one, if any, is Bobby Dylan. That is, which one is *our* Bobby Dylan [...] (Kaplan 1979:93)

Som løsning på dette problemet mener Kaplan at vi må tillate at individer har det han kaller *transworld heirs*, som er determinert av påviselig likhet i forskjellig henseende, relativt til visse interesser. Kaplan forholder seg ikke til identitet på tvers av verdener, men til motparter på samme måte som Lewis gjør (Kaplan 1979:99).

På tross av dette tilsynelatende behovet for en eller annen metode som kan forsikre oss om at vi finner igjen det individet vi leter etter i andre mulige verdener, er det slik at de egenskapene som er epistemologisk fremtredende i vår verden, de egenskapene ved et individ som vi kan bruke for å identifisere individet i vår verden ikke automatisk er av en slik karakter at de i tillegg til å være viktige egenskaper for individet også er essensielle. Det å anta at egenskaper som har en identifiserende funksjon i vår aktuelle verden også skal ha denne funksjonen i andre mulige verdener er å tillegge disse egenskapene en alt for stor rolle. Viktige egenskaper, eller kjente egenskaper, er ikke av en slik karakter at de er nødvendige eller tilstrekkelige for å kunne kjenne igjen individer i andre mulige verdener. Dermed blir det vanskelig å løse Kaplans problem med den løsningen han selv foreslår. For eksempel er det slik at George W. Bushs aller mest fremtredende egenskap, den han er mest kjent for, er å være president i USA

tidlig på 2000-tallet, men dette er ikke en nødvendig egenskap for Bush. Han kunne vært den samme mannen, selv om han hadde jobbet som baker. Tilsvarende er det også slik at egenskaper som slett ikke er særlig epistemologisk fremtredende likevel kan være nødvendige for individet. Det opphavet man har trenger ikke være epistemologisk fremtredende i det hele tatt, det kan til og med være slik at det er skjult. Man kan for eksempel være adoptert bort, og dermed ikke kjenne sitt biologiske opphav, men dette vil ikke forhindre det faktum at dette er nødvendige egenskaper for individet. Det er altså egenskaper som er slik at hadde de vært annerledes, så ville ikke individet eksistert som det samme individet. Dermed synes det ikke å ha noe å si om vi ikke kan gi noen rent kvalitativ beskrivelse av de individer som er representert i de ulike mulige verdenene. Som Kripke presiserer i *Naming and Necessity*, så kan vi i stedet stipulere de mulige verdener det er snakk om; dermed er en mulig verden helt avhengig av de stipuleringer vi gjør for det innhold som eksisterer i den. Dette vil kunne løse problemet med identifisering på tvers av verdener, eller snarere vise at det ikke egentlig er noe problem, men Kripke synes å påstå at stipulering også kan ha andre konsekvenser enn dette. Divers tolker Kripke slik at han holder følgende påstander for å være sanne:

- 1) Spørsmål om identitet til representerte individer kan avgjøres ved stipulering
- 2) Stipulasjon kan gi epistemisk tilgang til andre mulige verdener (Divers 2002:273 min overs.)

Det er særlig to passasjer fra Kripke som får Divers til å slutte at Kripke mener at stipulasjon har denne epistemiske rollen. For det første: "Possible worlds' are stipulated not discovered by powerful telescopes. There is no reason why we cannot stipulate that, in talking about what would have happened to Nixon in a certain counterfactual situation, we are talking about what would have happened to him" (Kripke 1981:44), og "Generally, things aren't 'found out' about a counterfactual situation, they are stipulated." (Kripke 1981:49). Dermed vil det ut fra denne forståelsen av mulige verdener være slik at i den mulige verden hvor Tyskland vant andre verdenskrig, vil det være slik at Bob Dylan er med i denne verdenen dersom vi har stipulert at han er det. Det er ikke slik at vi først får "tildelt" en gitt mulig verden, som vi så skal undersøke i forhold til hvilke modale påstander som er gyldige i denne mulige verdenen.

Divers mener at, om det er noe legitimt og korrekt i forhold til det å appellere så sterkt til stipulasjoner som Kripke gjør, så er dette dekket av påstand 1 ovenfor; at stipulasjon kan være avklarende i forhold til hvem man snakker om, det gir svar på hvordan vi vet hvilke objekter

som er de objektene våre modale påstander er om, slik at det å plukke ut et individ i en mulig verden dermed ikke er særlig problematisk. Påstand 2, som hevder at stipulasjon gir oss epistemisk tilgang til mulige verdener, ser Divers som et voldsomt misledende utsagn. Grunnen til at denne påstanden fremstår så problematisk for Divers, er at han mener at en slik fortolkning av stipulasjoners rolle kan føre til misforståelser angående hva vi kan forvente å oppnå gjennom stipulering (Divers 2002:273). Hvis man stipulerer noe i en eksplisitt modal kontekst, altså innenfor en mulig verden, for eksempel at Sokrates har oppstoppernese i *W*, så har man, i følge Divers ingen klar viten om at dette faktisk er en *mulig* verden kun ut fra det faktum at man har stipulert det. Dette er et generelt problem som gjelder for de aktualistiske retningene, da man her kan stipulere at ting er gjeldende som mulige verdener, uten at man med sikkerhet kan vite at det man stipulerer faktisk representerer en *mulig* verden. Divers mener at man innenfor disse retningene med like stor letthet kan stipulere både det at Nixon vant presidentvalget, og at Nixon er et posjert egg, og at disse stipuleringene ikke gir noe skille mellom det faktum at den første stipuleringen gir en mulig verden, mens den andre stipuleringen ikke gjør det (2002:273). Stipulasjon kan altså ikke skille mellom mulige og umulige verdener i følge Divers; ved å stipulere får vi ikke svar på hvordan vi vet at en samling av et gitt representasjonsinnhold er en mulig verden. For den genuine realisten skal ikke dette være problematisk da de mulige verdener som disse antar eksistensen av i sin natur nettopp er *mulige*; det finnes ingen umulige slike verdener, og dette skal kunne garantere oss mot å anta ting som ikke er mulige; ”Truth to tell, there are no impossible worlds” sier Lewis i ”Postscripts to ’Anselm and Actuality’”. Likevel må det påpekes at det er særdeles vanskelig å vite akkurat hva som er mulig i disse reelt eksisterende verdenene som vi ikke har epistemisk tilgang til, og også at det mulighetsbegrepet som det synes som de genuine realistene må operere med, er så vidt at det kan innfange nær sagt hva som helst, noe som igjen fører til at dette konseptet blir mildt sagt uoversiktlig. Hvordan skal vi egentlig vite at de stipuleringer vi gjør stemmer overens med slike mulige verdener eller ikke? Selv om vi kan si at det ikke eksisterer umulige verdener for den genuine realisten, så løser ikke dette problemer knyttet til hvordan vi kan vite om våre stipuleringer er korrekte eller ikke.

Også Brickers artikkel ”Concrete Possible Worlds” tar for seg hvilken rolle stipulering kan sies å ha i forhold til vår tilgang til mulige verdener. Han påpeker derimot, mer i tråd med Kripke, at stipulering blant annet ikke kan ”bomme” på objektets essensielle egenskaper, slik at man ikke kan stipulere hva som helst om hvem som helst. Brickers eksempel i så måte er at vi ikke kan stipulere om Bush at han kunne vært et posjert egg (Bricker 2008:129).

Amerikanske presidenter og tilberedningsmåter for egg synes å være gjengangere når det gjelder å finne eksempler for stipuleringer av modalitet *de re*; Bricker påpeker her at denne stipulasjonen ikke vil kunne antas å være sann i en mulig verden, da det er slik at Bush essensielt er menneskelig. En slik stipulering vil altså ikke være legitim. Dette synes å være en fornuftig holdning å innta; essensielle egenskaper, eller objekters essens, vil forhindre oss fra å stipulere fullstendig feilslåtte ting om objekter. Selvsagt vil det være slik at man ikke fullt og helt kan unngå å gjøre feilslåtte stipuleringer, men slike feil skulle man tro ville være vel så fremtredende innenfor genuint realistiske retninger, og ikke noe som skulle være forbeholdt aktualister på grunnlag av deres syn på stipuleringer.

Selv om Divers mener at stipulering ikke kan garantere oss at det man stipulerer er en mulig verden, at dette skal kunne gi oss epistemisk tilgang til mulige verdener, så er det slik at stipulering kan løse enkelte problemer som synes vanskelige for motpartsteorien. Blant annet så er det slik at stipulering faktisk kan være legitim selv om man ikke er i stand til å skille ut noen i en gitt mulig verden som kvalitativt mest lik det aktuelle individet; at man dermed kan skille ut det aktuelle individet ved hjelp av stipulering, selv om vi ikke makter å kjenne igjen individet ved hjelp av dets egenskaper; eller hvis det er flere kvalitativt like gode kandidater i den aktuelle mulige verdenen, i tråd med Kripkes bruk av navn. Enkelte eksempler kan i så måte vise hvordan motpartsteorien genererer enkelte problemer som identitetsteorien (med stipulasjon) vil kunne unngå. Følgende eksempel finner vi i Brickers artikkel:

Vi antar at det er mulig at jeg kunne vært en tvilling; altså at jeg i en eller annen mulig verden har jeg identisk tvilling. I denne mulige verdenen så er det slik at verken jeg eller min tvilling er kvalitativt mer lik meg (slik jeg er i den aktuelle verden) enn den andre. Likevel kan vi tenke oss at i denne mulige verdenen så er jeg den ene og ikke den andre; vi stipulerer for eksempel at jeg er den førstefødte tvilling. Spørsmålet blir da hvordan motpartsteorien skal kunne gjøre rede for denne muligheten; hvordan skal en relasjon som er basert på likhet kunne gi det resultatet at jeg er den ene av disse tvillingene, når de begge er akkurat like gode kandidater til å være mine motparter? (Bricker 2008:129f)

I følge Brickers artikkel så har motpartsteoretikeren et fullstendig adekvat svar på dette; hvis det er slik at motpartsrelasjonen er en relasjon basert på kvalitativ likhet, så vil det i dette tilfelle være slik at begge tvillingene er mine motparter. Dette er i tråd med Lewis'

opprinnelige teori slik den er fremlagt i "Counterpart Theory and Quantified Modal Logic" (Lewis 1979:113). Dermed kan en mulig verden i dette tilfellet bare representere at jeg er den førstefødte tvilling dersom den samtidig representerer at jeg også er den tvillingen som ble født som nummer to. Vi får dermed realisert multiple muligheter innenfor en og samme verden. Men, er dette et tilfredsstillende svar? Om vi ønsker at vår teori om representasjon *de re* skal kunne fremstille det at jeg i dette tilfellet er den ene av tvillingene og ikke den andre, selv om disse er så like at de er tilsvarende kandidater til å være mine motparter, er ikke dette mulig innenfor motpartsteorien. Dette kan peke i retning av at vi må kreve en teori som ikke bare baserer seg på kvalitativ likhet. Om vi forholder oss til en teori som støtter identitet på tvers av verdener, og som i stor grad baserer seg på at vi stipulerer det vi mener skal være tilfelle i en gitt mulig verden, så er det ikke noe problem å slå fast at jeg kunne vært tvilling, at det biologiske opphav jeg faktisk har kunne resultert i eneggede tvillinger, og at jeg i så tilfelle også kunne vært den førstefødte av disse.

Bricker trekker også frem et annet tankeeksperiment som viser at motpartsrelasjonen kan synes problematisk i forbindelse med enkelte stipulasjoner. Hva om man stipulerer at i en annen mulig verden så eksisterer det et individ som er svært lik meg, men som ikke er meg? Dette er en person som er slik tenkt at den til og med kan være kvalitativ uadskillelig fra meg; den ser ut som meg, beveger seg som meg, snakker som meg, men den *er* ikke meg. Hvordan skal motpartsteorien forholde seg til en slik tanke, når Lewis har slått fast at mine motparter er de ting som ligner meg mye, i visse henseende, og mer enn andre ting i den gitte verdenen? Bricker makter ikke å gi noe positivt svar på dette spørsmålet, men antyder at slike problemer kan få den konsekvens at man kanskje til dels må forlate den idé at motpartsrelasjonen alltid og bare er relasjoner av kvalitativ likhet. Dette vil i så fall være å fjerne seg noe fra den opprinnelige teorien om motparter, men ikke til en slik grad at det innebærer at teorien er motbevist av den grunn; teorien bør kunne tilpasses til de modale utsagn vi ser som sanne, mener Bricker, uten at dette fører til at man går nevneverdig bort fra Lewis' generelle ontologi (Bricker 2008:130).

I forhold til dette med stipulering, så er det ikke til å komme bort fra at det ofte er denne måten vi kommer i kontakt med mulige verdener på. Vi kan slå fast at noe kunne vært tilfelle, at noe er tilfelle i en mulig verden, at hvis noe var tilfelle, så ville også noe annet følge fra dette etc. Forholder vi oss til den genuine realismen, så er det slik at en slik stipulasjon må stemme overens med en reelt eksisterende, spatiotemporalt avskåret, konkret mulig verden,

hvor det er slik at det modale faktum vi omtaler finner sted. Om det er slik at det skal være problematisk å avgjøre om det man stipulerer innenfor den aktualistiske retningen virkelig er en mulig verden, så må det minst være like vanskelig å påstå noe som helst om slike konkrete og reelle mulige verdener som vi egentlig ikke kan ha noen som helst viten om.

Sannhetsbetingelsene for modale utsagn innenfor den genuine realismen synes slik sett å være svært lite tilgjengelige for oss, selv om retningen garanterer at de verdener som omtales vil være *mulige* verdener.

19. Konklusjon

Alt dette tatt i betraktning, synes det for meg som at det mest korrekte bildet av representasjon av modalitet *de re* gis ved å tenke seg mulige verdener som abstrakte entiteter, som er totale måter som verden kunne ha vært. Dette kan man velge å fortolke som maksimalt mulige saksforhold eller som totale historier for verdenen; hva man enn synes passer best i forhold til hva man ellers vil bruke analysen til. Disse abstrakte entitetene representerer modalitet *de re* på en slik måte at det er snakk om det samme objektet i flere ulike mulige verdener; man trenger ikke å redefinere individens eksistens på tvers av verdener i form av en motpartsrelasjon. Motivasjonen for å innføre en motpartsrelasjon synes ikke å være overbevisende, med mindre man allerede deler Lewis' syn på mulige verdener som reelt eksisterende. Om man ser mulige verdener som abstrakte objekter, så synes det som at de problemene man møter i forhold til individens eksistens på tvers av verdener i aller høyeste grad er overkommelige. Problemer knyttet til identiteters uadskillelighet kan blant annet løses ved fokus på at egenskaper som individer har i en gitt mulig verden er slik at hadde denne verdenen vært den aktualiserte, så ville individene hatt egenskapen. Dermed kommer ikke dette i konflikt med individens åpenbare selvidentitet; de vil ikke kunne fremvise motstridende egenskaper i den samme mulige verdenen. Problemer knyttet til identifisering på tvers av verdener kan løses om man setter søkelyset på det at mulige verdener gis ved vår stipulering av dem. Kripkes fokus på navn, og navnenes rolle i vår modale tenkning synes å være oppklarende her, da man ved å bruke navnene filosofisk sett med utgangspunkt i det Kripke ser som en før-filosofisk distinksjon mellom navn og bestemte beskrivelser får mye gratis i forhold til systematisering av våre tanker omkring modalitet *de re*. Dette fører til at det Kripke sier om mulige verdener fremstår som ryddig, oversiktlig og lett å forstå, til tross for at det

som en filosofisk teori synes å trenge en del raffinering for å kunne fremstå som en fullstendig redegjørelse hva mulige verdener angår.

For motpartsteoretikeren vil problemer knyttet til det faktum at motparten synes som en fremmed størrelse være fremtredende; man synes ikke å kunne mobilisere følelser ovenfor denne andre som kommer inn i den modale analysen. I tillegg er det også slik at motpartsrelasjonen generelt fremstår som en særdeles lite ryddig relasjon; det at denne er determinert gjennom forskjellige aspekter av likhet, gjør at den virker uoversiktlig. Særlig problematisk er det at man ikke har noen klare kriterier for når noe er en motpart og når noe ikke er det, dermed vil det være slik at den typen forandringer fra verden til verden som vi så i Chisholms eksempel med Adam og Noah, kanskje virker mer problematisk for motpartsteoretikeren enn det gjør for identitetsteoretikeren. Dette på grunnlag av at til og med begrepet om en essens blir mer flytende innenfor denne teorien, noe som fører til at det synes reelt problematisk å kunne determinere hvor lik noe må være for å være en motpart, og ikke minst hvor ulikt noe må være for at det ikke lenger skal kunne regnes som motparter: Hva skal egentlig kunne avgjøre når noe er en motpart og når noe ikke lenger kan kalles det? Slik sett kan kanskje spørsmål om identifisering av individer på tvers av verdener synes som et vel så stort problem for motpartsteoretikeren enn det er for identitetsteoretikeren. Der Kripke presenterer stipulering ved navn som en mulig løsning på dette problemet, synes det ikke å være noen tilsvarende garanti hos motpartsteoretikeren; noe som kan forsikre oss om at det vi omtaler som en motpart virkelig er en motpart til oss. Kanskje er dette heller ikke nødvendig; kanskje trenger vi ikke å kjenne igjen, eller vite hvilke motparter som eksisterer for å behandle modalitet på denne måten. Akkurat dette aspektet synes i beste fall å være uklart. Lewis fremstiller i stor grad denne vagheten som et positivt aspekt ved motpartsteorien; det at denne teorien fremstiller modalitet *de re* på en så lite fastsatt måte skal være passende for et felt innen filosofien som selv synes å være vagt og ubestemmelig. I forhold til dette må jeg si meg meget uenig med Lewis. Det at noe kan synes ubestemmelig for oss betyr ikke at det helst bør analyseres i vage termer; et begrep som essens forstås ikke best om vi leser dette som noe som kan forandres i forhold til kontekst, eller i forhold til hva man er ute etter; selve begrepet om en essens uttrykker nettopp det ved objekter som ikke er vagt, det som ikke vil forandres uansett hvordan resten av verden er innrettet. Dette begrepet blir dermed best ivaretatt innenfor en aktualistisk fortolkning av mulige verdener, hvor essenser kan sees som gitte størrelser som ikke er kontekstavhengige, eller avhengige av en eller annen ubestemt motpartsrelasjon. Dermed vil jeg måtte konkludere med at det ikke finnes gode nok grunner

til å skulle anta en motpartsrelasjon for modalitet *de re*, om det er slik at man ser mulige verdener som abstrakte størrelser. Hvis man derimot deler Lewis' syn på mulige verdener som reelt eksisterende, konkrete og spatiotemporal isolerte systemer, vil en ha en ganske annen motivasjon for å støtte denne forståelsen av modalitet *de re*. De objekter som eksisterer innenfor de ulike mulige verdener vil i så tilfelle være bundet til den verden de eksisterer i, og, siden de er reelle objekter, vil de ikke ha mulighet til å være med i domenet til noen annen mulig verden enn den de faktisk befolker. Den eneste måten et slikt individ skulle kunne eksistere i flere ulike mulige verdener på, er om det kunne vært en felles del av overlappende verdener, noe som ikke kan være tilfelle all den tid disse er spatiotemporal isolerte systemer. Dermed vil motpartsrelasjonen være et naturlig valg for de som støtter Lewis' genuine modale realisme, da denne relasjonen redder denne teorien (og andre teorier som i utgangspunktet støtter det at individer er verdensbundne) fra å ende i en ekstrem form for essensialisme. Lewis' teori blir ofte berømmet for sin eminente forklaringsevne, og det er nok dette som er denne teoriens mest åpenbare fordel da man får, som Divers sier det, en treffende og vellykket forklaring av det modale og det intensjonale gjennom konseptuelle, ontologiske og semantiske forklaringer (Divers 2002:295). Det er også påfallende hvor gjennomarbeidet og total Lewis' teori er, særlig sammenlignet med Kripke, som i stor grad leverer en skisse av en teori hva mulige verdener metafysikk angår. Dessverre, kan man kanskje si, er det slik at den ontologiske prisen man må betale for å akseptere Lewis' teori blir for høy. Her er det nok mest vanlig å vegre seg for å akseptere mulige verdener som reelt eksisterende konkrete objekter, men mitt største ankepunkt er motpartsrelasjonen, som jeg ser som en gjennomgående feilslått og unødig kompliserende måte å forstå modalitet *de re* på. En slik forklaring av denne typen modalitet kan, selv om man unngår ekstrem essensialisme, føre til at enkelte egenskaper sees som mer essensielle enn det de egentlig er. Dette på grunnlag av at relasjonen er basert på likhet mellom individer i ulike mulige verdener. Fremtredende egenskaper ved individene står dermed i fare for å bli regnet som essensielle egenskaper, selv om dette ikke trenger å være tilfelle. Slik jeg ser det er også distinksjonen mellom det å eksistere i henhold til en verden, og det å være med i domenet til en verden problematisk. Det synes vanskelig å avgjøre hva det egentlig vil si å eksistere i henhold til en verden når dette ikke kan forklares i forhold til det å være medlem i domenet til en verden. Likevel er det ikke til å komme bort fra at den aktualistiske siden av argumentasjonen savner en like gjennomarbeidet teori som Lewis'; det finnes mange fremlegginger av denne typen tenkning om mulige verdener, men jeg mener at det fremdeles er behov for en mer total og gjennomgående teori om modalitet og mulige verdener sett fra et aktualistisk ståsted. Slik jeg

ser det vil Kripkes teorier omkring navn, og hans skisseringer omkring mulige verdener kunne fungere som et godt utgangspunkt for en slik teori.

Litteraturliste

Bricker, Phillip: "Concrete Possible Worlds" i *Contemporary Debates in Metaphysics*, redigert av Theodore Sider, John Hawthorne og Dean W. Zimmerman, Blackwell Publishing, 2008

Chisholm, Roderick M.: "Identity through Possible Worlds: Some Questions", i *The Possible and The Actual – Readings in the metaphysics of modality*, redigert av Michael J. Loux, Cornell University Press, 1979

Divers, John: *Possible Worlds*, Routledge, 2002

Frege, Gottlob: "On Sense and Reference" i *Analytic Philosophy – An Anthology*, Blackwell Publishing, 2001

Hughes, G. E og Cresswell, M. J.: *A New Introduction to Modal Logic*, Routledge, 1996

Kaplan, David: "Transworld Heir Lines", i *The Possible and The Actual – Readings in the metaphysics of modality*, redigert av Michael J. Loux, Cornell University Press, 1979

Kim, Jaegwon og Sosa, Ernest (red.): *A Companion to Metaphysics*, Blackwell Publishing, 1999

Kripke, Saul: "Semantical Considerations on Modal Logic" i *Acta Philosophica Fennica* 16, 1963

Kripke, Saul: *Naming and Necessity*, Blackwell Publishing, 1981

Kripke, Saul: "Identity and Necessity" i *Metaphysics - Contemporary Readings*, redigert av Michael J. Loux, Routledge 2005

Leibniz, G. W.: *Theodicy*, Open Court, 1998

Lewis, David: “Anselm and Actuality” i *Noûs* vol. 4, 1970

Lewis, David: “Counterparts of Persons and Their Bodies” i *Journal of Philosophy* vol. 68, nr. 7, 1971

Lewis, David: *Counterfactuals*, Oxford Basil Blackwell, 1973

Lewis, David: “Counterpart Theory and Quantified Modal Logic” i *The Possible and The Actual – Readings in the metaphysics of modality*, redigert av Michael J. Loux, Cornell University Press, 1979

Lewis, David: “Postscripts to ‘Anselm and Actuality’” i *Philosophical Papers volume I*, 1983a

Lewis, David: “Postscripts to ‘Counterpart Theory and Quantified Modal Logic’” i *Philosophical Papers volume I*, 1983b

Lewis, David: *On the Plurality of Worlds*, Oxford University Press, 1986

Loux, Michael J.: ”Introduction: Modality and Metaphysics”, i *The Possible and The Actual – Readings in the metaphysics of modality*, redigert av Michael J. Loux, Cornell University Press, 1979

Loux, Michael J.: *Metaphysics – a contemporary introduction*, Routledge, 2002

Lycan, William G.: *Philosophy of Language – a contemporary introduction*, Routledge, 2000

Marcus, Ruth Barcan: “Modalities and Intensional Languages” i *Modalities – Philosophical Essays*, Oxford University Press, 1993

Mill, John Stuart: *A System of Logic*, John W. Parker and Son, 1856

Miller, Alexander: *Philosophy of Language*, Routledge, 1998

Plantinga, Alvin: “Transworld Identity or Worldbound Individuals?” i *The Possible and The Actual – Readings in the metaphysics of modality*, redigert av Michael J. Loux, Cornell University Press, 1979

Plantinga, Alvin: *The Nature of Necessity*, Clarendon Press, 1982

Quine, W.V.: “On What There Is” i *Metaphysics - Contemporary Readings*, redigert av Michael J. Loux, Routledge 2005

Russell, Bertrand: “On Denoting” i *Analytic Philosophy – An Anthology*, Blackwell Publishing, 2001

Stalnaker, Robert C.: “Possible Worlds” i *Noûs* vol. 10, nr. 1. 1976

van Inwagen, Peter: *Ontology, Identity, and Modality – Essays in metaphysics*, Cambridge University Press, 2001